

Liviu Antonesei

Jurnal din anii ciumei: 1987-1989

Încercări de sociologie spontană

Coperta colecției : Silviu Lupescu

Pe copertă : Hieronymus Bosh,
Corabia nebunilor, (detaliu), Luvru, Paris

Editura POLIROM, B-dul Copou nr. 3
P.O. Box 266, 6600 Iași, ROMANIA

Copyright © 1995
by POLIROM Co. S.A., Iași

ISBN 973-97410-5-3

Printed in ROMANIA

Lucrare editată cu sprijinul
Fundației Soros pentru o Societate Deschisă

Liviu Antonesei

**JURNAL DIN ANII CIUMEI:
1987-1989**

Încercări de sociologie spontană

POLIROM

Iași, 1995

De același autor:

Semnele timpului, eseuri, Editura Junimea, 1988

Pharmakon, poezii, Editura Cartea Românească,
1989

Căutarea căutării, poezii,

Editura Cartea Românească, 1990

1990. *Vremea în schimbare*, interviuri,

Editura Moldova, 1993

Cine uită nu merită.

Nicolae Iorga

Prefața

Sînt tipărite aici notațiile prin care, în ultimii doi ani ai vechiului regim, încercam să-mi explic cîte ceva din cele ce se întîmplau în jurul meu. Lucrurile începuseră să evolueze atît de vertiginos aberant, încît devenise aproape imposibil să le mai urmărești cu detașarea unui simplu observator. De aceea, seara mai ales, în relativa liniște a camerei mele de lucru, încercam să descifrez un eveniment sau altul, un fapt social sau, uneori, personal. Unele mă provocaseră direct, despre altele auzisem sau citisem, însă ceea ce formează caracteristica lor principală e faptul că-mi reținuseră atenția, că mă marcaseră într-un fel sau altul. Și voiam să înțeleg, voiam să-mi dau seama despre ce este vorba, ca și cum astfel aș fi putut exorciza răul, ca și cum aș fi putut raționaliza absurdul. Pentru asta le comparam cu alte evenimente, cu alte situații istorice sau, dimpotrivă, încercam să le privesc în izolarea și goliciunea lor. Nu este însă vorba de teoretizări — nu o teorie socială a sfîrșitului comunismului se elaborează aici! —, ci de observații curente cărora încercam să le descopăr un sens, o semnificație, fie ea și provizorie. Mă interesa, e adevărat, „logica” sistemului în care-mi era închisă viața, dar știam că această „logică” nu poate fi luminată fără o acumulare de fapte, mai întîi, și apoi fără un răgaz prielnic meditației teoretizante. Din păcate, nici măcar astăzi, după doi ani de la ultimele evenimente relatate, nu a apărut acel răgaz, iar acumulările de fapte sînt

cu totul insuficiente. Cine se va încumeta la teoretizare va trebui să se confrunte cu alte tentative de același fel, va trebui să recurgă și la faptele adunate de alții. Sigur, există cărțile lui Hannab Arendt, ale lui Zinoviev sau Soljenițîn, există și excepționala Cetate totală a lui Constantin Dumitrescu, dar o analiză a „mizeriei cotidiene” a comunismului românesc încă nu există. Se conturează deja un corpus de texte, alcătuit din mărturiile din închisoare și din lagăre, din jurnale și memorii etc., care proiectează de pe acum o fantastică acumulare de istorie a trecutului recent. Sondaje de „istorie orală” ar putea să îmbogățească acest corpus. Din păcate, nu cred că acest lucru ar putea să cadă în sarcina unuia singur, dacă acela nu e un ins de calibrul lui Soljenițîn, să zicem. Oricum, e păcat că nimeni nu s-a gândit încă să procedeze la o asemenea întreprindere anevoioasă, deși avem câteva bune sute – sau mii! – de cercetători în științele istorice și socio-umane. Nu-mi dau seama exact ce anume cercetează ei în acest moment, dar un astfel de subiect nu ar trebui să rămână în afara preocupărilor lor. Churchill ne amintea acum aproape o jumătate de veac o vorbă a lui Emerson: „Cine uită trecutul este obligat să-l repete”. Chiar din acest motiv mi-am și propus să fac publice aceste notații și nu din vane orgolii de autor. Imediat după evenimentele din decembrie 1989, am publicat câteva selecții din aceste caiete – și în țară, și în străinătate. Ulterior, mi-am spus că „lupta prezentului” este mai importantă decât amintirea trecutului și am lăsat caietele la „păstrare”. Treptat însă mi-am dat seama că tot ceea ce este malign și aberant în evoluțiile prezentului nostru este marcat, mai ales, de trecut,

de virulenta sa propensiune de a se menține, de a subzista, fie și în variante „mutante”, în prezent. Mă refer la menținerea structurilor și a mentalităților, la fenomenele de incredibilă nostalgie. Revenirea în forță a corifeilor propagandei ceaușiste care intoxică viața publică, lumea mai mult sau mai puțin necăjită care depune flori și lumânări pe mormintele „odiosului și sinistrei”, sloganele de genul „țineți minte cinci cuvinte/ e mai rău ca înainte” dovedesc, cu toatele, că memoria oamenilor este scurtă și selectivă. Pentru a ajuta această memorie să capete oarecare fermitate și coerență, m-am decis să public aceste mici exerciții de memorizare făcute chiar atunci, în acel trecut spre care unii privesc cu o binevenită oroare, iar alții cu oarbă nostalgie.

* * *

Pe rînd, am intitulat aceste caiete Sfîrșit de veac în București și Dacă ei m-ar omorî (ambele, cum se vede, titluri împrumutate de la Ion Marin Sadoveanu și Jiri Pelikan), pentru a mă opri, în noiembrie 1989, la titlul de față. Și acesta împrumutat – de la inegalabilul maestru al ironiei și sarcasmului care este J. Swift. Am dorit să evit imprecizia primului titlu, precum și patetismul celui de-al doilea. Pe de altă parte, în opinia mea, comunismul chiar este o formă de boală, necruțătoare și contagioasă, care-și binemerită numele de „ciumă roșie”. Așa cum și fascismul este numit pe drept „ciuma brună”. Iar noi, acum, de fapt, ne aflăm într-o lungă – lungă, din păcate – convalescență după o epidemie dintre cele mai ruinătoare. Încercăm să ne vindecăm – și e bine. Nu prea știm cum se poate produce vindecarea deplină, ceea ce este

mai puțin bine. Însă infinit mai bine ar fi să nu uităm cum a fost, în cruda sa realitate, epidemia prin care am trecut, pentru a încerca să preîntîmpinăm recăderea în boală. Părerea mea este că o nouă epidemie de ciumă – fie ea „roșie” sau „brună” – ar putea să fie fatală pentru comunitatea noastră. Și așa e încă de mirare că am reușit să supraviețuim – cum am supraviețuit! – unei maladii ce s-a întins pe o jumătate de veac.

* * *

Jurnalul acesta nu este strict cronologic, ci, mai degrabă, tematic. Repererele cronologice, atunci cînd este necesar, pot fi însă lesne stabilite prin apelul la faptele și evenimentele luate în discuție. Unele dificultăți de cronologizare strictă întîmpin și eu datorită „tehnicii” utilizate. Am lucrat cu două caiete – unul aflat la biroul meu, altul la domiciliu –, iar notațiile n-am reușit să le ordonez în stricta lor cronologie. Dar acest detaliu nu este, cred, unul foarte important. Poate nici denumirea acestor notații drept „jurnal” nu este foarte corectă – propria persoană este numai episodic și aleatoriu avută în atenție. Cel care notează este, mai degrabă, un observator sau, dacă doriți, un „observator-participant”, ca să folosesc un termen sociologic. Subtitlul cărții încearcă, de fapt, să circumscrie mai precis natura însemnărilor de față, precum și intenția lor, posibila lor dezvoltare ulterioară.

* * *

Din cele două caiete ale „jurnalului” au fost eliminate cîteva pasaje care făceau referințe – pe care nu am cum să le verific – la unele

persoane. Este ușor să susții într-un caiet scris pentru uz propriu că un anumite personaj cu care intri în contact este informator al Securității sau că are anumite defecte de caracter și comportament. E însă infinit mai greu – și lipsit de onestitate – să faci asemenea afirmații publice, atunci când nu ai nici o probă obiectivă, ci numai simpla ta impresie sau flerul „de psiholog”. Eliminarea acestor pasaje nu dăunează însă „întregului fragmentar” de aici, întrucît nu mi-am propus să bîrfesc, ci doar să încerc să înțeleg ce se întîmpla cu mine/cu noi în lumea pe care – sper – o vom putea părăsi în cele din urmă. În cele din urmă? Da, dar aș vrea ca asta să însemne „pînă nu va fi prea tîrziu”. Îmi amintesc că, pe 22 decembrie 1989, mi-am încheiat cuvîntul la radio cu dorința : „Dumnezeu să ne ajute”. Însă, după cum se știe, Dumnezeu te ajută, dar nu-ți bagă forțat în sac. Dacă măcar atîta lucru am reușit să învățăm în cei doi ani ce au trecut de atunci, avem șanse să realizăm desprinderea, să începem să îngropăm sechelele trecutului.

Dumnezeu să ne ajute, deci. Și să-i binecuvînteze pe cei ce-au pierit pentru ca noi să putem să reinventăm speranța.

L.A.

22 – 25 decembrie 1991, în Iași

Post-scriptum

Am recitit Prefața redactată în decembrie 1991 și realizez că „actualitatea” sa n-a fost de nimic tulburată. Acest lucru, mai degrabă, mă neliniștește decît mă bucură. În aproape patru ani, nimic nu pare să se fi schimbat – în bine – în România. Obrăznicia dinozaurilor ceaușiști

nu s-a diminuat, ba dimpotrivă. Fenomenele de nostalgie patologică după vremurile Tătucului par și ele să fi sporit. Degradarea vieții publice pare să fi atins cote greu de bănuiră chiar și la doi ani după Revoluție. Prin urmare, am toate motivele să las Prefața de mai sus neschimbată.

De fapt, un singur lucru am schimbat față de proiectul cărții gândit în 1991. Am adăugat o secțiune finală, o Addenda cuprinzând documente oficiale și memorii personale, astfel încât absurdul lumii în care am trăit să fie mai elocvent. Este vorba despre adrese de la oficialități, procese-verbale de la anchete ale Securității, memorii adresate unor foruri de decizie, ba chiar și de un interviu pe care l-am acordat în ianuarie 1990 revistei „Convorbiri literare”, într-un moment în care amintirile mele privind unele evenimente din anii finali ai comunismului îmi erau foarte proaspete în minte. Nu am introdus această secțiune pentru a face eroi mitologici din anumite persoane – de altfel, lucrurile sînt îndeobște cunoscute –, ci doar pentru că respectivele documente sînt caracteristice pentru sistemul de care încercăm să ne despărțim.

Mulțumesc domnilor Al. Călinescu, Dan Petrescu, Luca Pițu, Mihai Dinu Gheorghiu și Constantin Pricop pentru permisiunea de a utiliza documentele ce-i privesc sau pe care le-au redactat. Mulțumesc domnului Ion Solacolu pentru acceptul de a prelua din revista „Dialog”, pe care o editează, cîteva texte privind situația din toamna anului 1989 din România.

L.A.

2 august 1995, în Iași

1987

Nimic nu va mai fi ca înainte

Ceva s-a rupt în acest sistem ce părea de nezdruncinat, de o imobilitate ce ar putea duce nu doar la disperare, ci chiar la nebunie. Grație Brașovului, ceva s-a rupt, sistemul începe să-și facă vizibile fisurile, poate chiar șubrezenia. Nu am foarte multe amănunte despre Brașov, dar e limpede că, pentru prima oară după mișcările minerilor din 1977 (iată, sînt deja 10 ani !), o mare massă a protestat împotriva mizeriei generalizate, dar și împotriva celor ce simbolizează și „coordonează” această mizerie. Nu un singur opozant, nu cîțiva oameni, ci mii de oameni au ieșit în stradă, au strigat „Jos Ceaușescu” și „Jos dictatura”, au distrus însemnele acestei dictaturi, au cîntat „Deșteaptă-te, române”, au rostit cu voce tare ceea ce gîndim cu toții și nu avem curajul să spunem nici măcar în gînd. Reușesc să aflu că Brașovul arată acum ca un oraș în stare de asediu – patrule de milițieni și militari, foșgăială de „civili”, că au început arestările și anchetele. Un lucru însă e limpede – oricît de dură va fi represiunea, oricît de mulți vor fi arestați, oricît vor încerca să ne terorizeze pe toți, nimic nu va mai fi ca înainte de Brașov 1987. Bineînțeles că a fost reacția unei populații disperate, dar e primul semn că disperarea poate provoca și curaj, nu doar o amorțeală cataleptică. Bineînțeles că s-au făcut numeroase erori și, în primul rînd, actele de distrugere și vandalism care pot legitima intervenția brutală și represiunea ulte-

rioară. Dar e numai un început – trebuie să nu pierd(em) din vedere că mișcările poloneze din anii '50, '60 și chiar '70 nu au fost altfel. De-abia apariția *Solidarității* a putut imprima mișcărilor revendicative aparența de calm și masivitate care a impus regimului comunist deschiderea dialogului cu societatea. Iar noi nici măcar nu avem tradiția revendicativă a polonezilor, nici un embrion de organizare, ca să nu mai vorbesc de personalități de calibrul Papei, al lui Walesa și al consilierilor proveniți din KOR. Va fi fără îndoială o lungă luptă de organizare, de structurare a formelor de rezistență, dar măcar acum există semne că această luptă ar putea să înceapă. Alt lucru ce mi se pare limpede – nu se va putea face nimic dacă nu se realizează un racord între muncitori și intelectuali. În 1977, ocazia a fost ratată. Mișcarea Goma și mișcarea minerilor au fost complet paralele. *SLOMR*-ul pare a fi, pînă acum, singura tentativă serioasă de apropiere – dar atît de repede au reușit să-l distrugă în ciuda faptului că ajunsese la peste 2000 de persoane și că avusese ecou internațional. Nu știu, poate n-a fost o bună strategie anunțarea sa publică, poate trebuia încercată mai întîi crearea unei structuri de mii de oameni în clandestinitate. Deși, la noi, cu atîția informatori „pe cap de locuitor”, nu-mi dau seama cum s-ar fi putut păstra secretul unei operații de asemenea amploare. Nu știu, dar ceva trebuie găsit. E păcat să ratăm această șansă pe care Brașovul ne-a deschis-o.

Nu e singurul vinovat

În sfîrșit, a apărut *Fuhrerul* la televizor. Arăta ca dracul, ceea ce înseamnă că „evenimentili” l-au zdruncinat destul de serios. Au fost

chiar momente în care mi-era milă de el — părea că nu știe pe ce lume se află, a avut clipe de bîlbîială și ezitări prelungi în vorbire. Pe măsură ce vorbea și „participanții” îl aplaudau a intrat într-un soi de delir. La un moment dat, a început să vorbească despre animalele ce urmează să fie tăiate pentru consumul populației, tot pomenea de vite, porci, oi, ambalîndu-se pe măsură ce vorbea, pentru a încheia cu păsările „ce vor fi tăiate în număr nelimitat” ! Sala în delir, prezidiul în delir, El în delir. Efectiv, s-ar putea spune că e un biet inocent, un nebun manipulat, o paiață mișcată cu niște sfori trase de alții. Senzația mea e că tot cultul ăsta nu e decît o stratagemă a *aparatchikilor* pentru a-l putea transforma ulterior în țap ispășitor. Îl laudă acum peste limitele imaginabilului, pentru a putea să-l acuze mai vîrtos cînd el nu va mai fi, iar ei se vor instala la putere. Părerea mea este că-l vor mai lăsa în post pînă la primăvară, căci iarna nu e prea îmbietoare pentru cei ce vor prelua ștafeta. Îl vor înlocui, probabil, la primăvară, de nu vor primi mai rapid vreun impuls de la Gorbaciov că prea strică „nebunul” imaginea „lagărului” bîntuit de vînturi *perestroikiste*. Dar cine naiba să-l înlocuiască ? Prin ce sînt acești aplaudaci mai buni decît el ? Nici măcar nu pot fi considerați ca o clasă politică, ei nu se gîndesc decît la mașinile de serviciu, la magazinele lor speciale, la televizorul lor în culori și la modul în care să-și procure un videocasetofon mai bun. Acum strigă „Trăiască Ceaușescu !”, mai tîrziu vor striga, cu aceeași vehemență „Moarte lui Ceaușescu !”. Bineînțeles, dacă vor îndrăzni să acționeze cîtă vreme el mai este încă în viață. Dacă stau bine și mă gîndesc, pînă la

urmă, singurul nostru bărbat politic pare chiar el! Nu-i o constatare prea veselă, dar oricît mă uit în jurul lui (căci în jurul meu nu ar avea sens să mă uit!), nu văd nici o alternativă. De fapt, asta și pare marea problemă a viitorului – dacă e de întrevăzut vreo schimbare –, crearea oamenilor politici. E dificil de crezut că România, după zeci de ani de personalizare a puterii, după o jumătate de secol de absență a politicii efective, s-ar putea mișca într-o altă direcție fără o personalitate care să încarneze respectiva direcție. Or, în această privință, chiar nu văd nimic. Nimic, nimic, nimic.

O amintire

Îmi amintesc că mi s-a făcut o dată milă de bietul nostru *Führer* nebun. Cred că era la una din aniversările sale. Vorbea tot felul de chestii despre „succesili” și „realizări” și, cum i se întâmplă adesea, pe măsură ce vorbea se încălzea, astfel că a ieșit din textul scris pe care-l citea. La un moment dat, a început să peroreze atît de pătimaș despre dispariția statului și a partidului încît nu doar eu am ciulit uimit urechile, dar și companionii săi invitați să-l aniverseze au căpătat niște mutre pe care se citea groaza. Într-un târziu, a avut din nou priză cu realitatea, a reușit să perceapă figurile descompuse ale celor din jur, și i-a liniștit spunîndu-le că vorbește „numai așa, teoretic”. Merită să suporti un astfel de regim numai ca să vezi cum arată protagoniștii săi cînd sînt puși în astfel de situații ce-i scot din rutina lor neclintită. Și delirul său, și mutrele ascultătorilor ar fi meritat să fie înregistrate. O mai limpede imagine a rupturii complete de realitate, a derutei provocate acestor oameni de cea mai mică abatere

de la canonul cu care sînt obișnuiți este greu de găsit în fiecare zi. Ține de un miracol că un asemenea regim poate totuși să mai subziste. Probabil că e un efect inerțial și dacă, în locul Brașovului, ar fi fost vorba de cinci – șase orașe cam de aceleași dimensiuni, totul s-ar fi prăbușit ca un castel de cărți de joc. Bun. Asta pare posibil de făcut. Mai complicat e de găsit ce anume s-ar putea pune în loc.

1988

Dan Petrescu salvează onoarea

Interviul acordat de Dan Petrescu publicației franceze „Libération” – pe care l-am audiat zilele trecute la *Radio Europa Liberă* – e exemplar în mai multe privințe. Mai întîi, contextual, pentru că ne salvează onoarea, nouă, intelectualilor fricoși și – ca să zic așa – „șovăielnici”. Dar asta contextual. Documentul mi se pare însă exemplar în el însuși – ca atitudine intelectuală și ca valoare politică. Mai ales că Dan nu face imprudența de a fixa întreaga vină pentru situația actuală numai pe *Führer* și pe neobosita lui soție. Dacă această alunecare nenorocită într-un neînfrînat delir paranoic s-a petrecut, vinovat nu e numai Ceaușescu, ci și întreaga clasă politică din jurul său, care – de altfel – i-a întreținut și i-a amplificat delirul. Vinovați sînt, deci, și politrucii ce i-au cîntat în strună, și barzii care l-au cîntat la propriu, dar și noi ceilalți, care nu am făcut nimic pentru a împiedica dezastrul. În afară de mineri în 1977, de mișcarea lui Goma tot în acel an, de explo-

zia necontrolată – și de aceea ușor de reprimat – de la Brașov, în fond, *Führerul* n-a întâlnit nimic care să i se opună. De aceea, nu putem visa nici măcar un *glasnost*, o biată *perestroikă*. Dan pune problemele foarte limpede, însă, din păcate, iarăși le pune singur. Eu însumi am, acum, o stare interioară foarte amestecată. Pe de o parte, aș dori să-l caut și să-l felicit, să-i spun ce mult mi-a plăcut interviul. Pe de alta, mi-e și foarte rușine. Știu că el nu mi-ar spune nimic, ar fi chiar bucuros că-l caut ca să discutăm despre text, dar mă întreb, nu pot să nu mă întreb: cu ce obraz vin în fața lui? Și, oare, în realitate, spală gestul său cu ceva onoarea noastră? Nu, e mai cinstit să recunosc că o curăță doar pe a sa proprie. Iar, prin contrast, noi sîntem – de fapt – și mai demni de disprețuit. E greu de recunoscut asta, dar așa stau lucrurile în goliciunea lor adevărată.

Ce se întîmplă

Ce se întîmplă cînd puterea pare derutată, cînd societatea, atît de amorțită, pare să reacționeze și să conteste, cînd prin voci individuale și chiar prin proteste de grup *establishmentul* pare a fi pus, chiar dacă timid, în discuție? Cred că puterea chiar a fost în derută în *momentul Brașov*, dar am impresia că a început să-și revină. Nefiind solicitată escaladat, cred că a început să-și elaboreze o strategie a reprimării și controlului. Principalul pericol pentru ea este nașterea unei conștiințe civice colective și a unei solidarități capabile să creeze societatea civilă. Societatea civilă ar fi singura instanță în stare s-o pună cu adevărat în discuție și, de aceea, nașterea ei trebuie împiedicată cu orice preț. Și – sînt convins – în momentul de față,

o strategie menită să împiedice acest lucru este deja în funcțiune. Dar aceasta este pură teorie, și nu teoria mă interesează pe mine aici, ci analiza unor contexte situaționale concrete care o ilustrează și care, poate, mai târziu, ar putea fi materie primă pentru o privire generală asupra unei epoci date și asupra modului de funcționare a mecanismului ce ne macină viețile.

Deci, după Brașov, care după unii ar fi momentul de început al unei reacții ce va duce la sfârșitul unei domnii, fiind un fel de punct istoric nodal, după Brașov, deci, însă și după reacțiile de acum doi ani de la Iași – muncitorii și studenții – și din Ardeal, instituția represivă a trecut la elaborarea unei strategii de control asupra situației. O situație ce-ar putea fi definită, în termeni oarecum leniniști, drept cvasi-revoluționară ori pre-revoluționară. În aceiași termeni însă, o astfel de situație nu devine revoluționară *stricto sensu* dacă nu are o conducere expertă în „revoluție”. Ei știu foarte bine ce s-a întâmplat în Polonia atunci când au reușit să se adune la un loc muncitorii și intelectuali – deci, o evoluție de acest fel trebuie împiedicată. Deci, e absolut vital pentru ei să nu se nască un *KOR*, dacă nu vor să apară o *Solidaritate*. E necesară, deci, o strategie capabilă să împiedice o asemenea evoluție. O strategie care nu e complicată, în dublu sens : ea se bazează, în fond, pe tehnicile dintotdeauna ale controlului social și represiei, pe de o parte ; pe de altă parte, dată fiind situația de criză, nu trebuie aplicată într-o manieră excesiv de subtilă, cum se întâmplă în societățile stabile, ci aproape brutal. Nu însă brutal pînă la ultimele consecințe pentru a nu provoca o ripostă externă deschisă și, mai ales, pentru a nu se

obține efectul invers, acela de catalizator al unei revolte.

Ce se întâmplă, deci? Nu mare lucru la suprafața vizibilă a lucrurilor. La vîrf, puterea se comportă ca de obicei, ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat, ca și cum situația ar fi extrem de sigură, de stabilă. E o tactică bună, din punctul ei de vedere. Aparența aceasta a siguranței descurajează pe eventualii revoltați – sau, mai exact, revoltabili. Prin urmare, continuă vizitele de lucru, discursurile sforăitoare despre viitorul roz și prezentul lipsit de griji, propaganda își face treaba ei arhicunoscută. În același timp, la nivelele medii și mai de jos ale puterii, s-a declanșat o intensă activitate de intimidare și izolare a indivizilor cu comportamente neconvenabile, potențial opozante. De altfel, aflu zilele astea că muncitorii considerați drept instigatori la Brașov au fost judecați „în fața colectivului”, condamnați și împrăștiați în întreaga țară. În momentul de față, se lucrează însă intens la alt nivel – cel al „potențialului exploziv” și al conduitelor prezumtiv non-conformiste.

Despre intimidare

La ultima ședință de partid de la *Institut*, a sosit ca autoinvitat tovarășul secretar cu propaganda al județului. A avut și o intervenție îmbibată cu amenințări voalate legate de statutul precar al cercetării din științele socio-umane, cu aluzii privind prezența „la program” a cercetătorilor, dar mai ales cu unele insinuări despre comportamentul non-conformist, ba chiar „exhibiționist” al unor cercetători etc. Totul într-un sos de vorbe mari și apeluri la „înțelegerea situației”. E de la sine înțeles că

n-a spus despre ce situație este vorba ! Rezultatul – după cum îmi povestește Mihai : un fel de spaimă difuză la majoritatea participanților și, cu siguranță, credința fiecăruia că situația sa depinde de un fir de păr, iar acest fir de păr e ținut strâns bine în mîna atotputernică a partidului. Se pare că intimidarea și-a făcut efectul, cel puțin în „massa cercetătorilor”, deși, în realitate, erau vizate numai două persoane – Mihai și cu mine. Poate și domnul profesor, care ne simpatizează și nu face rabat la calitate.

Ce rezultă din această poveste sordidă „de partid” ? Un lucru foarte simplu : cercetarea socială e un fel de cenușăreasă tolerată atîta vreme cît nu se ia în serios. În momentul în care și-ar asuma în toată puterea cuvîntului rolul, soarta ei ar fi pecetluită. Se pare că participanții la ședință au înțeles foarte precis semnalul – cel puțin vreo patru-cinci m-au abordat ca să-mi aducă aminte ce viață „liniștită” avem aici. Dacă sîntem cumiști ! Remarcabil e că tot ei au făcut cu mine și un fel de „ședință” de tragere de limbă. Ca și cum aș avea ceva de ascuns !

Biciul și zăbărelul

De-abia au început ecourile la interviul lui Dan și acestuia i-a fost, în sfîrșit, acordată o slujbă : bibliotecar la *B.C.U.*, dar într-un serviciu mai izolat al acesteia. Pe de o parte, i-a fost dat acest serviciu, pe de altă parte însă, este supus unui proces tot mai vizibil de izolare. Este bîrfit față de prieteni și cunoscuți, aceștia sînt „avertizați” ce periculos este să aibă relații cu el etc. E limpede că nu au curaj să treacă la măsuri dure împotriva lui de teama unor reacții externe viguroase – și așa au un

prestigiu internațional mai mult decît șifonat – și atunci încearcă fie să-l cumpere, fie să-l izoleze, fie ambele. De altfel, în ceea ce privește prima „soluție”, mă tem că se înșeală – nu e Dan omul care să se lase cumpărat. Și încă atît de ieftin ! În fond, Dan nici nu percepe acest serviciu drept un cadou, ci ca pe un *drept* elementar. Ceea ce și este, de altfel, dacă e să ne luăm după splendida noastră *Constituție*. Nu e prevăzut acolo *dreptul la muncă*? Mă tem însă că tentativele de izolare vor avea mai mulți sorți de izbîndă. Românul nu e chiar cel mai bun cetățean de pe lume, capabil să se revolte împotriva nedreptăților făcute celorlalți. Și chiar lui însuși ! Adevărul e că nu mi se pare capabil să discearnă astfel de subtilități : dacă este sfătuit să nu întrețină relații cu Dan Petrescu, nu doar acesta e lezat în drepturile sale, ci și cel sfătuit în acest fel. Din păcate, omul nostru e, mai degrabă, tentat să privească astfel de intruziuni în propria sa viață ca niște servicii, nu drept ceea ce sînt. Asta e. Și nu ne vom educa prea repede în această privință.

Cordoanele sanitare multiple

E interesant de observat că strategia izolării celor „neconvenabili” e mai complicată decît pare la prima vedere. Nu e suficient să fie izolat „purătorul de cuvînt” – să numim astfel pe cel ce exprimă o opinie contrară ortodoxiei oficiale –, trebuie să fie izolați și cei care refuză să se lase intimidați, ba chiar și cei care din diferite motive nu pot rupe relațiile cu acesta. E limpede, de pildă, că persoanele care frecventează biblioteca trebuie să aibă un contact cît de superficial cu Dan. Nu-i nimic, n-au decît să frecventeze biblioteca, dar ei vor fi șicanați

cît se poate ! Mă întreb chiar dacă nu cumva ei pregătesc eliminarea lui Dan din slujbă folosindu-se de un „protest energetic al cititorilor” care, desigur, nu vor dori să fie serviți, de altfel competent, de un om care „atentează” la imaginea tovarășului, a României, a „lagărului socialist” etc., etc.

Această strategie nu e poveste, ci realitatea nudă. Simt cum se creează și în jurul meu un fel de cordon sanitar, deși practic n-am făcut nimic care să contrarieze „organele”. Sînt însă prieten cu Dan și ... nu se știe ! Mai bine să fie ei precauți decît să ia vreo plasă cu mine. Dacă mă „defectez” cumva ? Dacă-mi trece prin cap să iau și eu atitudine ? Nu e mai bine să fiu deja izolat ? Le va fi mult mai ușor. Bag seama că bravele noastre „organe” și „teoreticienii” lor par să aplice proverbul cu „iarna car și vara sanie”. Procedînd astfel, ei vor reuși să creeze o veritabilă rețea de cordoane sanitare circumscrise și interferente ce vor putea fi folosite și „preventiv” și „represiv”. Între ochiurile acestei rețele, rămîn să se miște relativ liber – însă intens supravegheați, ca dintr-un *panoptikum* – doar cei cărora nu le pasă de consecințe din varii motive (indiferența față de propria lor viață, senzația că sfîrșitul epocii e aproape, tăria de caracter etc.), precum și cei care au interesul să se deplaseze în rețea pentru a culege informațiile solicitate de superiorii lor „de meserie”. Ceea ce e groaznic în această strategie e faptul că, pentru cel sincer liber, e foarte dificil să distingă între cel aidoma lui și provocatorul cel mai nerușinat. Deja, în ce mă privește, nu mai știu în cine pot să am încredere și de cine trebuie să mă păzesc. E cumplit. E drept că eu sînt destul de deschis și, totodată, nuanțat în

opiniile pe care le exprim, dar parcă pot să am încredere că ipochimenul va „raporta” corect, că nu-mi va deforma vorbele în funcție de interesele și antipatiile lui? Asta-i culmea! Nu poți să ai nici o încredere în turnători! Nici tu, cel turnat, nici cei către care se toarnă! Asta pare a fi un talmeș-balmeș tipic românesc.

Despre falsa percepție a intențiilor

Din momentul în care apare un „purtător de cuvânt”, toți cei din jurul său devin suspecti de „contaminare” și chiar de implicare în respectivul act, deși cel mai des lor nici măcar nu le trece prin cap acest lucru. În cel mai bun caz, sînt mîndri că-l cunosc pe cel curajos. „Organele” devin foarte active, încep săculeagă informații despre toată lumea, evaluează și chiar fac prognoze privind un posibil viitor „purtător de cuvânt”. Pentru că primul i-a luat oarecum prin surprindere și compromiterea sa a trebuit să înceapă *post factum*, se începe compromiterea din timp a celorlalți, a prezumtivilor, a potențialilor. Și aceasta nediscriminatoriu, după principiul „nu se știe de unde sare iepurele”. Or, aici este vorba de o falsă activitate „preventivă”, de o gafă, pentru că se poate obține exact rezultatul contrariu. Cred că e cazul lui Liviu C., care tocmai a dat un excelent interviu la „Liberation”. Nu știu dacă ar fi avut această reacție dacă nu ar fi fost provocat cu asiduitate. Cîteva luni a fost supus la percheziții și cercetări absolut umilitoare sub unicul motiv că este prieten cu Dan. Cum să nu reacționeze? Dacă „ei” mai întind mult coarda, probabil că voi reacționa și eu. Mă și întreb uneori dacă nu cumva „ei” au interesul să apară periodic asemenea „ca-

zuri” pentru a-și justifica existența și salariile uriașe. Trebuie și un pic de „muncă”, nu-i așa? Dacă așa e, aș spune că sînt imprudenți – de unde pot ei să știe că vor fi, întotdeauna, capabili să stopeze un asemenea fenomen înainte de a deveni intens „contagios”? Să aibă ei o părere atît de proastă despre bravul nostru popor și despre brava sa intelectualitate luminată? Ar fi groaznic să fie așa, ba încă și mai groaznic dacă „ei” ar avea și dreptate pe deasupra!

*Fii fericit, domnule Ceaușescu,
vei rămîne în istorie*

Așa se cheamă interviul dat de Liviu Can-geopol, pe care l-am audiat – și înregistrat – la *Europa Liberă*. Ca să fiu sincer, mă așteptam ca Liviu să reacționeze, pînă la urmă, într-un fel sau altul, dar nu mă așteptam să dea un interviu atît de consistent. E o analiză aproape impecabilă a regimului din România și, pe deasupra, de o calitate „literară” – ca să zic astfel – desăvîrșită. Pentru mine, e chiar o surpriză. Nu mă așteptam ca autorul să aibă o finețe analitică și o pregătire teoretică atît de înalte. E una din cele mai plăcute surprize din ultimii ani. S-ar zice că se naște o „școală” de comunismologie la Iași! Iar Ceaușescu poate într-adevăr să fie fericit – o să rămînă în istorie. De la Caligula la Hitler și Stalin, toți tiranii au rămas în istorie.

Cum lucrează băieții

Trebuie să discut puțin cazul meu, pentru că e oarecum exemplar. Deși n-am luat nici o atitudine propriu-zis politică – nu atît din teamă, cît din lene și, poate, din credința că mi-aș fi închis

drumul pentru o activitate mai eficientă, deși mai discretă – băieții se ocupă intens de viața mea. Am primit amenințări telefonice sau prin intermediari, se lansează tot felul de zvonuri privind moralitatea mea privată ș.a.m.d. Dacă m-aș lua după aceste zvonuri, răspîndite cu generozitate, inclusiv de prieteni, aș fi, în același timp !, impotent, afemeiat și homosexual. Pare imposibil, dar cum românul e „multilateral dezvoltat”, așa o fi și numai eu nu știam ! De ce se procedează așa cu mine ? M-am gîndit mult la asta și cred că am găsit o explicație. Să o iau pe puncte : 1. Sînt o persoană, oarecum, publică, sînt deci relativ cunoscut în mediile literare și, în general, intelectuale, bucurîndu-mă de aprecieri mai degrabă favorabile ; 2. Sînt vecin cu D(an) P(etrescu) și prieten destul de vechi al acestuia ; 3. Am fost vecin și sînt prieten, mai vechi încă, cu L(iviu) C(angeopol), cel de-al doilea „purtător de cuvînt” ; 4. În general, în discuții, mă exprim destul de liber, chiar dacă nu deschis contestatar sau provocator ; 5. Sînt situat, în percepția socială, în nucleul unui grup de tineri scriitori mai degrabă blocați de sistemul cultural decît foarte promovați ; 6. Am continuat să-i văd și să discut cu cei doi „purtători de cuvînt”, în virtutea prieteniei ce ne leagă. Probabil, mai sînt și alte motive bine adăpostite în dosarele organelor – ancheta din 1983, de pildă, ori înregistrările de la diverse „manifestări” publice ori private. Deci, din punctul lor de vedere, aș fi un potențial „purtător de cuvînt” al unui „grup non-conformist”. De altfel, ancheta din 1983 chiar asta trebuia să scoată în evidență – un grup non-conformist, „dirijat din exterior” !, care pune în pericol „securitatea statului”. Noroc că asta nu convenea nici parti-

dului de Iași, nici *Securității* locale și au lăsat-o mai moale, mulțumindu-se să ne dea afară de la reviste, să-i sancționeze partinic pe membrii de partid și să ne creeze dificultăți cu publicarea o bucată de timp. Bun. Deci, organele, vigilente, mă percep ca pe un posibil „purtător de cuvânt”. Atunci, începe izolarea, instalarea „cordoanelor sanitare”, prin zvonuri, aluzii, semnalarea celor „de bună credință” a pericolului potențial pe care l-aș reprezenta. Pe de altă parte, prin persoane binevoitoare, mi se atrage atenția că sînt o persoană foarte capabilă, că am un viitor în față (de ce nu și prezentul?), că nu e bine să-mi fac singur rău etc. etc. Sînt flatat aproape direct și amenințat aluziv. Și cînd mă gîndesc că toată această costisitoare desfășurare de forțe este, pe de o parte, inutilă, pe de alta, chiar periculoasă!

Inutilă – toate actele de dizidență sau opoziție s-au terminat prin emigrarea protagoniștilor, iar eu nu vreau să emigrez. Nedorind să emigrez și fiind conștient că sfîrșitul acestui intermundiu istoric e foarte aproape, interesul meu este să-mi păstrez toate șansele pentru viitor *aici*, în țară. Deci : nu voi reacționa deschis, violent, decît dacă voi fi provocat peste măsura suportabilului.

Periculoasă – ceea ce spuneam mai sus. O provocare continuă și exaladată a „băieților” m-ar putea determina să iau atitudine – tot continuu și tot escaladat – începînd cu memorii la forurile cele mai înalte și sfîrșind cu un refuz deschis al acestei lumi. Ceea ce înseamnă că, dacă organele nu vor neapărat un caz nou, ar fi mai bine să mă lase în pace, să-și economisească energiile ca să poată prinde spioni, de pildă.

Mai grav ar fi dacă „ei” ar dori, cu adevărat, un nou caz. Cum sînt, totuși, profesioniști, ar reuși probabil să mă provoace pînă cînd aș reacționa. Oricum, în fața unor posibili informatori, eu mi-am precizat poziția și dacă „precizarea” ajunge cît de cît nealterată la nivelele care contează în decizie, ar trebui să am „semne” – fie apariția cărții care tot întîrzie, fie accelerarea acțiunii de intimidare – izolare – compromitere. Așa ar fi normal. Dar parcă mai există ceva „normal” la noi !

Dacă mi-ar confisca acest caiet ?

Ce s-ar întîmpla dacă mi-ar confisca acest caiet ? În fond, cînd am fost cu ai mei colegi de slujbă în *Grădina Botanică*, mi-au dispărut scrisorile din geantă. Cum e scris în „cheie”, cu prescurtări, inițiale inverse ș.a.m.d., în principiu ar trebui să nu se întîmple nimic, pentru că n-ar reuși să înțeleagă nimic. Chiar și eu fac eforturi enorme ca să înțeleg tot ce-am scris aici. Bun. Dar dacă, odată furat caietul, m-ar confisca și pe mine ca să-l descifrez ? Dacă s-ar decide să facă toate eforturile ca să mă convingă să-l descifrez ? Cu alte cuvinte, aș putea rezista la o anchetă prelungită, la amenințări și tortură ? Nu știu, acesta e adevărul. Habar n-am care e limita rezistenței mele. Știu un singur lucru – că sînt încăpăținat, că nu-mi place să fiu obligat să fac ceva. Dar aș reuși să rezist și la presiuni pe care nu reușesc să mi le imaginez ? Nu știu. Știu că aș încerca să nu mă las strivit psihologic, chiar cu riscul deteriorării fizice. Pînă la ce limită ? Doar bunul Dumnezeu o știe. Eu nu. Mi-e teamă de un lucru – să nu mă las influențat în scrierea acestor cuvinte de gîndul că ar putea fi confiscate. Trebuie să le

scriu ca și cum confiscarea ar fi imposibilă. Să-mi imaginez, deci, că ele ar lua foc instantaneu dacă o mînă străină le-ar atinge.

Zvonuri contradictorii – o explicație

Scriam mai sus despre cele trei zvonuri contradictorii pe care le-am auzit, aproape în același timp, despre mine. Mai țin minte un caz. În 1981, cînd a plecat M(ihai) U(rsachi) în America, cînd încă nu se știa că va rămîne acolo, am auzit, tot în același timp, despre el că ar fi „CIA-ist”, „KGB-ist” și „securist”. E limpede că nici el nu putea fi toate cele trei deodată. Și, totuși, așa au fost lansate zvonurile. Nu e, oare, contraproductiv să lansezi zvonuri contradictorii despre o persoană? Se pare că nu. Mai întîi, pentru că se merge pe principiul, din păcate confirmat, că e bine să calomniezi pe cineva pentru că o urmă tot va rămîne. Oamenii își vor spune că „nu iese fum fără foc”. În al doilea rînd, cred că zvonurile diferite urmăresc „ținte diferite” – îi „atingi”, în același timp, și pe opozanții la comunism, și pe cei cu sentimente anti-rusești și anti-sovietice, și pe „patrioți” în general. Probabil, din punctul lor de vedere, nu e rău gîndit. Mai ales că obții și un efect suplimentar – creșterea nivelului de suspiciune generală, deci o notă de atomizare a comunității, deci erodarea capacității de solidarizare. Prin urmare, formarea capacității de ripostă colectivă mai primește o lovitură. Da, nu e rău gîndit! Mă întreb numai de ce, întotdeauna, zvonurile vin „cîte trei”? De ce nu mai puține? De ce nu mai multe? Încă nu am un răspuns.

Aprovizionarea prin spate

Doamna C(angeopol), mama lui L(iviu), este șefă la *Alimentara* de lângă blocul meu. Azi, pentru prima oară de cînd stau aici, pentru că frigiderul era complet gol, am fost la ea și am rugat-o să-mi dea ceva de mîncare, pentru A(ndreea). Iată, am ajuns să mă aprovizionez paralel, ca ștabii! Mi-a dat un pachet de unt și doi pui scheletici, apoi m-a scos din *Alimentară* pe ușa din spate, cu mare grijă, să nu mă vadă zecile de potențiali cumpărători în așteptare. Riscam să luăm amîndoi bătaie dacă lumea s-ar fi prins că mai sînt vreo zece pachete de unt și vreo zece pui în magazinul devenit un fel de muzeu. Ciudat – în același timp, îmi era foarte rușine, dar mă simțeam și un fel de favorizat al sorții. Mă întreb cum se simt „ștabii” care zilnic recurg la magazinele speciale ori la aprovizionarea pe ușa din spate. Probabil, se simt cu totul altfel decît ceilalți oameni – mai buni, mai merituoși, mai deștepți etc. Iată, ruptura dintre conducători și conduși pare să înceapă de la stomac! Oricum, m-am decis să n-o mai deranjez pe D-na C. Tremura, săraca, de frică atunci cînd mă strecura printre munții de lăzi din magazia alimentarei. Plus că încă mai am un gust tîmpit în gură, deși nu m-am atins nici de unt, nici de scheleticii pui.

„E chinezească guma de mestecat?”

De cînd avea vreo trei ani, A(ndreea), cînd îi dai o gumă de mestecat, o ciocolată sau orice altceva, întreabă dacă „e chinezească”. Prin asta înțelege dacă e vorba de un produs străin. Cînd era foarte mică, singura gumă de mestecat acceptabilă era cea chinezească. Pe

cea românească nu voia s-o primească, pentru că nu era bună. În opinia ei, tot ce e „chinezesc” este bun, tot ce e românesc este rău. Din păcate, are dreptate. Idioții care ne conduc nu realizează că fac educație anti-patriotică datorită calității sub orice critică a produselor românești de consum. În fond, la copii, educația se face foarte concret, intuitiv, nu prin recursul la abstracțiuni și lozinci. Și atunci, ce să ne mai mirăm că aproape nimeni nu se mai întoarce din excursie din Vest? E normal – de mici, toți văd că românesc înseamnă rău, iar „chinezesc” bun! Asta e. Iar copiii de acum... Parcă văd că nu se va mai importa nimic, nici măcar din China, ca să nu mai existe nici un termen de comparație. De altfel, la Crăciunul trecut, puteai să dai cu pușca și tot nu găseai o portocală. Mama a obținut două de la o cunoștință care lucrează la „bufetul partidului” și așa a reușit A(ndreea) să nu uite că există portocale în această minunată țară.

În căutarea adversarului de clasă

Ce ciudat! Organele noastre, ca braț înarmat al sistemului politic, nu mai au adversar de clasă. În fond, opozanții din ultima vreme, cu toții născuți și crescuți în acest sistem, nu pot fi taxați ca o opoziție politică întrucât nu poate exista nici o forță politică în afara partidului. Până și *Constituția* prevede această minunată aberație. Atunci, ce sînt ei oare? Niște dizidenți? Dar cei mai mulți n-au fost/nu sînt membri de partid ca să dizideze de la politica sa. Probabil, mai potrivit ar fi numele de non-conformiști. Însă non-conformismul nu poate fi un motiv plauzibil de represiune politică și polițienească. Probabil, sîntem în fața uneia din

cele mai interesante probleme privind analiza societății românești de azi. Oricum, indiferent de nume, ei funcționează ca niște factori de presiune, care obligă sistemul la unele concesii dar, în același timp, întăresc rolul „organelor” în interiorul sistemului, obligă sistemul la „vigilență”. Un mecanism, care-va-să-zică, dialectic ! Dacă „organele” nu mai au adversar de clasă, ele ar trebui să se auto-dizolve. Asta nu-i posibil, nu ? Poți lăsa sistemul fără brațul său înarmat ? Prin urmare, „organele” trebuie să-și creeze adversarul de clasă, ceea ce este foarte dificil, ori să-l inventeze *de toutes pieces*, ceea ce pare mai ușor. Poate că în acest sens vorbea Zinoviev când spunea că dizidența sovietică este un produs al *KGB*-ului. Doar că nu putem transla acest gând aici, unde nu există aproape nici o dizidență, doar cîțiva protestatari izolați – și între ei, dar și de corpul social. Oricum, nu pot trece cu vederea o accelerare a fenomenului protestatar pînă și pe blîndețe noastre meleaguri mioritice. Am senzația că o schimbare de genul *glasnosti* și *perestroika* ar fi acceptată – dacă nu și dorită ! – pînă și de bună parte a aparatului. Nu de către Ceaușescu, desigur, nici de către armata sa personală...

Coada la carne pînă la preinfarct

Astăzi, la magazinul de carne de la *Hala Centrală*, chiar era carne. Pachete cu mușchi de porc și de vită, fără grăsime, fără oase. Ceva ce n-am văzut în magazine de vreo două cincinale. Erau mai bine de o sută de oameni la coadă, iar eu am făcut ceea ce nu fac de obicei. M-am instalat la coadă. Aveam revistele literare la mine și mi-am spus că le pot citi cît stau acolo. Numai că, cu vreo zece oameni

Înainte de a ajunge să cumpăr, s-au terminat toate pachetele. Îmi venea să urlu, să organizez o revoltă publică, să sparg totul. Bineînțeles că n-am făcut nimic din toate acestea. Am strîns ghem revolta în mine și am plecat către casă. Pe drum, am simțit cum ameteșc și cum îmi amortește mîna stîngă. M-am așezat pe o bancă în parcul din *Podu Roș* și m-am calmat încet, încet. E ultima coadă la care mă mai instalez. Peste cîteva zile, va fi ziua A(ndreei). De aceea am făcut ceea ce nu fac de obicei. Acum, să vedem de unde voi face rost de carne... Ceilalți membri ai cozii păreau obișnuiți, chiar resemnați. Asta la prima vedere. În fond, nici eu nu m-am manifestat ca un mare revoltat. Am preferat să trec pe lîngă un preinfarct decît să protestez, să mă revolt. Cine știe ce-o fi și în sufletele celorlalți?

Triste sărbătorile

Am fost, în ultima vreme, la mai multe aniversări și onomastici. Aceeași atmosferă pretutindeni – o veselie falsă, contrafăcută, provocată mai degrabă de consumul de alcool decît venind din interiorul convivilor. Tot mai mult, devenim o națiune de nevrotici, de oameni care nu mai știm să ne bucurăm cu adevărat. Triste au devenit sărbătorile, triste și oarecum istorice. D(orin) a încercat în două rînduri să reediteze „numărul Sevastopol” pe care-l făcuse, prin 1982-1983, la ziua mea, dar nu i-a ieșit mai nimic. L-a întrerupt, el însuși realizînd cît de fals sună. Pînă la urmă, după ce se trece prin bancuri, prin amintiri „din copilărie” și prin critica regimului, totul se încheie într-un fel de „îmbătărare generală” ori, măcar, ca și generală. Așa se vor strica și mințile și ficații.

Mă abțin cît pot, dar tot mai mult nu reușesc să mă abțin complet. Iar, a doua zi, toată lumea pare și mai tristă decît înainte de sărbătoare. Cred că voi evita să mai particip la aceste false sărbători, îmi măresc deprimarea, riscă să mă arunce în vreo nevroză, în vreo depresie, Doamne ferește! Și cînd te gîndești care e sensul originar, cel pierdut de noi, al sărbătorii! Am senzația că nici cei mai bătrîni decît noi nu-l mai păstrează. Iar cei mai tineri, ce să mai vorbesc? Ei nu știu nimic despre sărbătorile adevărate.

Cercetarea în epoca de piatră

Am făcut rost, numai pentru două zile, de un caiet „L'Arc” dedicat lui Gilles Deleuze și n-am reușit să fac o copie. Nicăieri nu se mai poate face așa ceva – personalul de la xerox-urile instituțiilor a fost aprig instruit și, în unele locuri, schimbat. Nici S., care mi-a copiat pînă și *Schimbarea la față a României* acum cîtiva ani, nu mă poate ajuta. Xerox-urile au ajuns să fie mai păzite decît arsenalele! Asta spune mult și despre panica în care a intrat acest regim. De altfel, tot din cauza fricii au luat și măsura cu înregistrarea mașinilor de scris. Sînt curios cînd o să se dea creioanele și celelalte instrumente de scris manuale pe listă, cu trecerea datelor din buletin și semnarea unei declarații privind intențiile cu care te prezinți să cumperi un instrument de scris. Deocamdată, mă chinui să copii cît mai mult din volumul dedicat lui Deleuze și realizez tot mai mult că, din punctul de vedere al instrumentelor de lucru, cercetarea noastră se află în epoca de piatră. În orice orășel din Vest, aș fi găsit cartea la bibliotecă. Oricum, aș fi putut

face imediat o copie după volum. Aici, ca pe vremea strămoșilor copişti ! Acum cîteva zile, dl. Zub mi-a povestit cam cum arată munca unui cercetător științific în America – materia bibliografică indexată pe computer, acces prin același computer la rețelele naționale și internaționale de informații, ba chiar și unul-doi asistenți ca să-ți ușureze munca de concepție ! Parcă altfel stau lucrurile. Cînd mă gîndesc că însuși dl. Zub a trebuit să întocmească nu știu cîte biobibliografii – Pârvan, Kogălniceanu, Xenopol – ca să-și poată redacta excepționalele monografii ! Realizez că, la noi, nu s-a auzit nici de diviziunea socială a muncii (intelectuale, în acest caz), nici de revoluționarele descoperiri tehnologice menite să ușureze munca unui cercetător. De altfel, la noi, la *Institut*, de vreo patru-cinci ani, tot așteptăm un *xerox* care nu mai vine. S-a desemnat și persoana care se va ocupa de el, a fost instruită de mai multe ori, s-au precizat instrucțiunile draconice de utilizare și măsurile, și mai draconice, de „securitate”, numai aparatul nu mai vine. Prin urmare – copiat, conspectat, fișat ș.c.l. Timp pierdut, pînă la urmă. Dar pe cine interesează ?

Să ne informăm la Moscova și Beijing

De aproape un an, Mihai (Dinu Gheorghiu) reușește să procure, număr de număr, „Les Nouvelles de Moscou” și „Chine d'aujourd'hui”. Le citim amîndoi, comentăm articolele și nu ne vine să credem. Prin comparație cu presa noastră, desigur. În revista sovietică, dezvăluirile se țin lanț – crimele și abuzurile stalinismului, dar și cele mai recente ; mari scandaluri economico-politice ; viața de huzur a nomenklaturii etc. Pe deasupra, o mulțime de pledoarii pen-

tru extinderea reformelor economice și pentru lărgirea cadrelor transparenței. Din punctul de vedere al presei scrise, *Uniunea Sovietică* nu mai pare o țară propriu-zis comunistă, ci lansată în direcția unui fel de socialism democratic. Dacă un ziar românesc ar scrie chiar și cel mai cuminte dintre articolele din „Les Nouvelles...”, ar fi desigur suspendat, redactorul șef dat afară și el, dacă nu arestat pe loc. Poate tot acest *glasnosti* nu schimbă mare lucru în viața de zi cu zi a rusului, dar a avea acces (și) la adevăr, a nu mai trăi într-o uriașă și impermeabilă minciună mi se pare un câștig uriaș. Revista chineză nu e atât de spectaculoasă din punctul de vedere al curajului dezvăluirilor, dar e interesantă în ceea ce privește reformele economice din China. Dacă rușii au „dezinhibat” comunismul mai degrabă ideologic, chinezii par să-l fi „decrispat” economic -- zonele economice libere sînt o realitate înfloritoare, proprietatea privată nu mai pare să fie o rușine, oamenii scăpați de uniforme maoiste par să se bucure de viață. Ideologiile vorbind, revista chineză este ceva mai restrictivă, dar am întîlnit un articol despre nonconformismul din mediile intelectuale și studențești, care nu era privit chiar cu antipatie. Sînt curios care din cele două căi reformiste va ajunge mai rapid la liman. Sînt și mai curios care din ele va înțelege mai repede că reformarea sistemului înseamnă, în realitate, schimbarea lui. Oricum, nici eu și nici Mihai nu ne așteptam să privim vreodată cu speranță spre Moscova ori Beijing! De aproape zece ani, privim cu speranță spre Polonia. Acum, înțelegem că șansa Poloniei -- poate cîndva și șansa noastră -- depinde, în realitate, de ceea ce se întîmplă în interiorul

celor doi monștri ai „socialismului real”. Dacă reformele sînt stopate acolo, s-a terminat și cu Polonia, dar și cu toate speranțele Estului. Dacă ele continuă, e posibil să găsim o scăpare cu toții. Cine știe? Poate reformele făcute de acești comuniști cam nespecifici vor conduce la un fel de socialism democratic, apoi, dacă avem noroc, la ceva similar cu capitalismul democratic occidental. Știu eu, după model austriac ori finlandez, ca să nu se sperie rușii! Nu credeam vreodată să ajung să le urez sănătate lui Gorbaciov și lui moș Deng, chiar nu credeam! Aproape uit că au fost și ei niște comuniști la fel de odioși ca toți comuniștii. Se pare că unii dintre acești dinozauri au înțeles că nu mai este posibilă supraviețuirea sistemului în forma sa clasică, adică leninist-stalinistă, și încearcă să-i facă un fel de respirație artificială, introducînd fie libertatea politică și de opinie, fie elemente ale economiei capitaliste. Mă întreb doar dacă e posibil să introduci numai niște reforme limitate ori, dimpotrivă, logica vieții, care se opune osificării comuniste, va pretinde sfărîmarea sistemului. Apoi, cealaltă chestiune – dacă deconstrucția sistemului va fi necesară, se va produce ea în calm, fără convulsii și sacrificii de sînge ori, din contra, va fi explozivă, riscînd să aprindă pentru a treia oară în acest secol întreg continentul? Sînt și mai curios dacă Occidentul are în calcul, în vreun fel, această eventualitate. Dacă nu se va fi consolată cu gîndul că rivalul este etern! Dracu' știe.

Deocamdată, sfîrșit

Nu mai am chef nici măcar să mai scriu în aceste caiete. Totul mi se pare inutil, zadarnic.

Cred că nu mai este nimic de așteptat. Cred că sîntem terminați și inutili. Justificarea noastră nu mai are decît un sens estetic. Sîntem un termen de comparație – „nu faceți ca ei”. Lumea privește la noi uimită, incredulă, fascinată și spune, precum personajul lui Preda despre girafă, „așa ceva nu există”! Din păcate, așa ceva există, are aparența măcar a existenței, altfel n-am resimți-o dureros, chinuitor. Noi sîntem așa. Și sîntem exact așa cum sîntem. În jur, se petrec schimbări despre care nu vrem să știm nimic. Cînd aflăm ceva, ni se pare că n-ar fi trebuit să aflăm, că trebuie să rămînem în splendida noastră izolare tristă și masochistă. Deocamdată, opresc scrisul în caiete aici. În loc să mă elibereze, scrisul de aici mă irită și mă deprimă. Pentru că și eu fac comparații. Din păcate, prin nimic reconfortante. Ba, dimpotrivă. Voi relua această transcripție a lumii noastre cînd mă voi simți mai puternic, cînd voi crede că mai este loc și pentru speranță. O speranță oricît de firavă, oricît de imprecisă, oricît de instabilă. Fără asta, totul este inutil, totul este absurd și autoflagelant. Nu sînt, totuși, un masochist! Cel puțin așa cred.

1989

Politica se învață greu

De aproape trei luni n-am mai scris în aceste caiete. Nu din teamă – de ce mi-ar fi?, cît am scris e „suficient” pentru „băieți” –, ci dintr-un fel de oboseală, poate din descurajare și chiar lehamite. Indiferent la strigătele de alarmă lansate de cîțiva disperați, bravul nostru popor pare a nu reacționa în niciun fel. Ca și

cum explozia de la Braşov – de la care, iată!, a trecut mai bine de un an – i-ar fi sleit şi ultimele puteri. De fapt, e şi de înţeles – o populaţie ce-şi pierde majoritatea timpului şi a puterilor încercînd să supravieţuiască pur şi simplu fizic nu poate fi decît indiferentă la cele „metafizice”. Oameni înfriguraţi, flămînzi, oboşiţi, intimidaţi. Mă şi întreb dacă nu e o tactică elaborată de sistem pentru a ţine populaţia sub control. E greu de crezut că o ţară care a fost, totuşi, grînarul Europei, nu reuşeşte acum nici măcar să-şi alimenteze populaţia. Oricît de contraproductive ar fi fost cooperativizarea şi potopul de „noi şi noi revoluţii agrare”. Deşi nu cred că avem nişte „organe” atît de abile. Mult mai plauzibilă pare incompetenţa ca şi perfectă a „aparaturii”. Dacă mai durează mult, nu-mi dau seama ce se va mai putea salva. Dacă se va mai putea salva ceva!

Culmea e că, pînă la urmă, a reacţionat clasa politică – dacă nu e mult spus! –, prin scrisoarea „celor şase”. Oricare ar fi urmările, ea este oricum un document important, ba chiar exemplar în felul său. Date fiind calitatea semnatarilor – chiar dacă e vorba de cea trecută –, deosebirile dintre ei, faptul că au ajuns la un text comun mi se pare simptomatic. În plus, e de remarcat tonul foarte ferm şi, în acelaşi timp, faptul că deşi se adresează la cel puţin trei categorii de public (guvernantii, guvernaţii şi opinia publică internaţională), mesajul a găsit formula prin care să poată fi perceput exact de toate cele trei categorii.

Între timp, se înmulţesc reacţiile individuale – scrisoarea lui Dan Deşliu, interviul lui Dinescu – din partea intelectualilor, mai precis a scriitorilor. S-ar putea spune că „activiştii”

(chiar dacă deveniți, prin forța împrejurărilor, „pasiviști”) au dat intelectualilor o lecție de coeziune și organizare. Se vede de la o poștă că au școala activității conspirative! Bineînțeles că reacțiile celor doi poeți sînt și ele exemplare și mai mult decît utile într-o eventuală tentativă de emancipare a intelectualilor – sau măcar a scriitorilor – dar nu cred să aibă forța de impact a scrisorii „celor șase”. Asta e situația – și în țară, dar și în străinătate, o luare de atitudine ce vine din interiorul sistemului are mai multe șanse să fie ascultată decît una emisă din afara lui. Important ar fi ca exemplul lor să fie urmat de oameni care chiar fac parte, în acest moment, din „aparat”. Or, tocmai asta e problema – există oameni dispuși să facă asta în interiorul acestuia? În spatele „celor șase” stă oare o fracțiune din partid? Dacă da, ce fel de fracțiune, pentru că totuși semnatarii sînt din vechea gardă stalinistă? Să fi apărut o „aripă” gorbaciovistă tocmai în rîndul foștilor activiști? Foarte greu de fixat semnificația exactă a acestei scrisori. Cît privește solidarizările posibile din aparat, cînd mă gîndesc la calitatea membrilor acestuia, la felul în care s-au obișnuit cu privilegiile, dar nu și cu răspunderile pe care le implică o funcție publică sau alta, sînt tot mai tentat să devin foarte sceptic. Pe de altă parte, „cei șase” nu sînt nici copii, nici romantici incurabili, așa că nu-i văd făcînd un asemenea gest numai pentru a-și spăla erorile trecutului sau pentru a-și sfîrși zilele ca eroi. Oricum, Brucan – ca să zic așa – recidivează. A reacționat și după Brașov și nu i s-a întîmplat nimic. Mai mult, a și călătorit după aceea în străinătate! Am impresia că se fac niște jocuri mult mai mari decît putem înțelege noi,

oamenii obișnuiți. S-ar putea ca nici *Führerul* și „echipa sa” să nu înțeleagă mare lucru!

Dară noi, noi, epigonii...

Mă întreb dacă va veni momentul în care noi, intelectualii, vom deveni conștienți de interesele noastre de clasă și de necesitatea alianței cu masa populației. După Brașov, dacă facem excepție de scrisoarea lui Silviu Brucan – care nici nu e, propriu-zis, un intelectual, ci un fost *aparatchik* –, nici o luare de atitudine publică, deși toată lumea știe ce s-a întâmplat acolo. Cum n-a apărut nici o reacție după greva minerilor din 1977. Ba mint! A reacționat Doamna Doina Cornea, cum tot ea a protestat împotriva distrugerii satelor. Dacă facem un bilanț, în afara „mișcării Goma”, transformată într-un fel de „pașaport Goma”, că așa e românul, „votează cu picioarele”, și în afara *SLOMR*-ului, n-au existat decît reacții individuale. Nici acelea copleșitoare prin număr: Dorin Tudoran, Dan Petrescu, Liviu Cangeopol, Mircea Dinescu, Dan Deșliu. La un popor de 20 de milioane, cu nu știu cîte mii de scriitori și sute de mii de alți intelectuali. Greu se mai învață politica! Nici nu ar fi de mirare la o populație dezobișnuită să gîndească politic prin asediarea zilnică, pe toate canalele, cu eternul limbaj de lemn care nu poate produce decît scîrbă de politic. E chiar interesant cum un limbaj atît de politizat nu are nici un fel de temei politic real, dacă ne gîndim că politica începe de la acțiunea unor grupuri sociale diferite, cu interese diferite, recunoscute și acceptate ca atare. Bun. Că acest fenomen a avut efect la nivelul masei ar fi explicabil pînă la un punct, că același lucru s-a produs și asupra

intelectualilor e mai greu de înțeles. E adevărat că tradiția noastră propriu-zis politică avea ceva mai mult de o sută de ani cînd a fost fracturată, e adevărat că am „beneficiat” probabil de cea mai dură reprimare după război, că am rămas fără politicieni și intelectuali veritabili, dar parcă tot e greu de conceput ce se întîmplă la noi. N-avem biserica catolică în spate – de acord, n-avem un proletariat veritabil, cu o tradiție revendicativă în urma sa – iarăși, de acord, dar nici măcar de o *perestroika* nu sîntem capabili? Asta, într-adevăr, mi se pare prea mult. Asta scapă oricărei explicații raționale.

Singur – cu alții

În fond, dilema oricărui intelectual care dorește, chiar dacă prea tîrziu, să acționeze este dacă o poate face împreună cu alții sau se va mulțumi să o facă de unul singur, mai mult ca să-și liniștească propria, biata sa conștiință. Îmi dau seama că, în acest moment, dacă aș avea ocazia să dau un interviu – sau să public un text – despre situația din țară, l-aș da, iar acesta ar fi sincer, pînă la capăt. De fapt, nu-mi este teamă deloc, cum nu mi-a fost în ultimii cinci ani, cînd am făcut și eu ce am putut, mai mult în „clandestinitate”. Acesta pare a fi principalul câștig după ce m-au provocat în 1983 – mi-a dispărut complet orice senzație de teamă, cel puțin la nivel conștient. Ei, da, cam așa stau lucrurile: regimul e destul de inabil în unele privințe, își produce singur personajele incomode. În schimb, nu-mi dau seama dacă m-aș asocia la o chestie de grup, la un protest colectiv, deși e limpede că eficiența ar fi mai mare. Asta a reușit din plin acest regim: atomizarea societății, introducerea suspiciunii gene-

rale, depolitizarea completă a agenților sociali, eliminarea totală a celor mai mici germeni ai solidarității, a oricăror posibile nuclee pentru renașterea societății civile. E groaznic – oricât ar părea de absurd, chiar și față de prieteni foarte buni, dintre care unii au arătat deja public ce gîndesc!, am cîteodată unele suspiciuni. Și atunci să ne mai mirăm că s-a umplut țara de nevrozați și psihopați! E limpede, totuși, că o viață comunitară normală nu va putea începe fără a restaura mai întîi încrederea. Acolo unde e mai ușor – între prieteni, colegi de serviciu, vecini. Dar se poate face asta înainte de a se produce o schimbare majoră în sistem? Iarăși e greu de decis. Și, uite așa, noi, intelectualii, tot analizăm și asta e o bună scuză pentru faptul că nu facem nimic!

Totuși, scrisoarea lor...

Am impresia că eram atît de excitat că s-a întîmplat, în sfîrșit, ceva important și în România încît nu am fost prea atent la detaliile scrisorii „celor șase”. Am discutat zilele astea și cu Mihai (Dinu Gheorghiu) și cu Dan (Petrescu), ba chiar și cu alții, cu care nici nu mă așteptam să pot discuta așa ceva (un activist trimis la cimitirul elefanților de la „școala de partid”, un profesor de la Universitate) și, cred, reușesc acum s-o situez mai bine. Ca și la lectura ei radiofonică, e limpede că sensul ei este un reformism al sistemului de tip gorbaciovian. Bun. Probabil că e greu de gîndit la altceva date fiind situația din România și evoluțiile de la Răsărit. Dar nu asta ar fi problema. Mie îmi scăpase un detaliu ce, de fapt, este foarte semnificativ – pasajul în care „epistolierii” se refereau la intențiile cu care a fost

creată *Securitatea* și la rolul ei actual de armată personală a lui Ceaușescu. Or, în acest punct, e vorba de ceva mai mult decît sensibil, e vorba de ceva mai mult chiar decît dureros. N-o să-mi spună nimeni că „ei” au creat *Securitatea* pentru a sprijini democrația și drepturile omului! E limpede că e o instituție criminală creată după model sovietic, pentru a servi de „braț înarmat” partidului. Este imposibil ca „cei șase” să nu știe cîte crime are *Securitatea* la activ. Și atunci – cum să evoci o astfel de instituție? Cum să deplîngi numai faptul că ea a fost deturnată de la rosturile ei și că, acum, e folosită și pentru supravegherea oamenilor din aparat? Păi, dacă numai atît îi deranjează pe bravii noștri opozanți din aparat, nu cred că putem aștepta cine știe ce fapte de arme din partea lor.

Ce tristețe, Doamne !

Astăzi, am ascultat o casetă cu interviul lui Dinescu din „Liberation”. Apoi, l-am transcris și l-am dactilografiat. Dacă va fi vreodată să-mi scriu cartea despre România de azi, vreau să-l folosesc drept ilustrare. E limpede că Dinescu nu e un teoretician, dar are un dar absolut fantastic de a plasticiza conceptele, de a sesiza esențialul, de a îmbina disperarea cu anecdoticul. Bănuiesc că o difuzare repetată a acestui text ar avea o eficiență mai mare asupra publicului nostru decît nu știu cîte cărți de Hannah Arendt sau de alți teoreticieni ai totalitarismului. Ar trebui transmis celor de la *Europa Liberă* să reia textul de cît mai multe ori. Deși din nou în supraveghere „ranforsată”, poate reușește Dan. Mai ales că și el crede același lucru. Într-adevăr, minunat de trist text.

Și finalul acela care cade implacabil, care te răscolește prin implacabilitatea sa : „Spuneți acolo unde mergeți că Dumnezeu și-a întors fața de la poporul român”. Habar n-am dacă e bărbătește, dar cînd am reascultat acest final, mi-au dat lacrimile. Și cum sînt „om de știință”, am mai verificat efectul pe două persoane. Același. S-ar zice că „neseriosul” Dinescu are darul răscolirii sufletelor.

El e mort și îngropat

Aproape sigur, după ultimele evenimente interne și după înmulțirea neașteptată a reacțiilor externe, El este mort din punct de vedere politic. Va mai rezista, în virtutea inerției, săptămîni, luni, poate cîtiva ani, dar după aceea, fie că vrea ori nu, va părăsi scena și ne va lăsa în rușinea noastră greu de spălat. Fără îndoială, sîntem cu toții vinovați – un popor care suportă decenii în șir o astfel de conducere înseamnă că, de fapt, o și merită. Nu poți aștepta să vină să-ți facă ordine în casă străinii, nu poți aștepta mila lui Gorbaciov sau a Occidentului. Cîți nu au așteptat cu zecile de ani să vină americanii ! În același timp, trebuie recunoscută abilitatea acestei conduceri în menținerea puterii, modul în care a provocat depolitizarea și supunerea completă atît a masei, cît și a ceea ce-a mai rămas din elită. E, probabil, singura sa abilitate, dar cît de diabolică. Acest lucru nu ne eliberează deloc de vină – o face numai ceva mai puțin de neexplicat. Și Occidentul, care i-a suflat zeci de ani în fund, în virtutea nu știu cărei independențe față de Moscova, a început să sesizeze, în sfîrșit, că e un asasin, că dărimă satele, că ne ucide „la foc mic”. Mai bine mai tîrziu decît niciodată, dar nu văd cum își va

putea spăla Occidentul vina reală ce-o are nu doar față de noi, dar față de tot acest nenorocit de Est al Europei pe care l-a vîndut – ăsta e cuvîntul – lui Stalin pentru a-și cumpăra propria sa liniște. Cîte generații de est-europeni sacrificați ca să nu lipsească untul de pe masa nemților sau franțuzilor ! Nu-i obliga nimeni să provoace un război cu Uniunea Sovietică, dar n-au mișcat un deget nici pentru Ungaria, nici pentru Cehoslovacia, nici pentru Polonia, care se ridicaseră singure ! Ca să nu mai amintesc că Siniasvski și Daniel au fost dați pe mîna KGB-ului de confrății de la CIA – nu cumva să strice „bunele relații” dintre cele două țări. Pe care, nu-i așa ?, le reprezintă ! Nu cred că e ceva de așteptat de la Occident. Va trebui să încercăm să ne descurcăm singuri. După ce scăpăm de „genialul strateg”. Nu știu de ce, dar efectiv simt că nu mai e mult. Poate un an. Poate doi. Dar nu mai mult.

Memoriu la Comandant !

„Băieții” nu se lasă ! După cele ce mi se întîmplă cu corespondența, după diversele „semnale” ce mi se transmit prin „prietenii și binevoitori”, iată că au trecut la atacuri directe : insulte, injurii transmise telefonic cînd încercam să vorbesc cu fiica mea. Înțeleg că-i deranjează că nu-mi pot renega prietenii ce nu le sînt lor pe plac, dar ce pot să fac ? Asta e, prietenia nu prea reușește să țină cont de interesele *Securității* lui Ceaușescu. Că nu pot să-i spun, măcar aici, cu mine însumi, că e a „statului”. Dacă ei atacă, n-am ce face – atac și eu ! Așa că am trimis, cu confirmare de primire, pe care am și primit-o, un memoriu pe adresa inspectorului șef „de interne” al județului Iași (vezi

anexele). În mod normal, fiind expediată recomandat și cu confirmare de primire, nu poate susține că scrisoarea n-ar exista. Sînt foarte curios de răspuns. În fond, asta trebuie făcut, asta trebuie să facă toată lumea – să facă scandal de cîte ori legea este încălcată în mod vizibil, flagrant, chiar de către autorități. Ar fi sute de mii, poate milioane de asemenea memorii, scrisori, reclamații. La un moment dat, n-ar mai rezista ei – de rezolvat, n-ar reuși să rezolve mare lucru, dar ar fi forțați să se adapteze situației, să încalce propriile lor legi mai greu. De aceea, eu nu-i consider nebuni pe cei care-i tot dau scrisori lui Ceaușescu, cu prilejul nenumăratelor sale vizite – El nu poate susține că nu știe ce se întîmplă. Iar *Securitatea* tocmai de asta face tot ce poate ca să-i împiedice pe solicitanți să ajungă la el, ca să se poată păstra falsa imagine a unui conducător „bun” care nu știe ce se întîmplă. În ce mă privește, voi scrie memorii de cîte ori voi avea ocazia – chiar dacă nu se rezolvă nimic, măcar să le stau ca un spin în ochi !

Solidar – solitar (o reluare)

Zile întregi m-am gîndit la cei care s-ar putea asocia unui protest colectiv și unei declarații de sprijin cu „cei șase” și cu reacțiile individuale care, totuși, se înmulțesc. Nu știu dacă din cauza mea, dar n-am reușit să rețin decît trei nume. Sigur, sînt mult mai mulți oameni cinstiți și curajoși în Iași, dar x are gura spartă, y și z nu discută între ei, q preferă postura de mare izolat ș.a.m.d. Ei, da, atomizarea socială le-a reușit pe deplin ! Simt însă că nu voi mai rezista multă vreme în tăcere și va trebui să izbucnesc, e deja o chestiune de

igienă mintală. Din păcate, aproape sigur, va fi un gest individual. Cum, pentru Dumnezeu, s-ar putea organiza o opoziție coerentă față de această putere? Senzația mea este că mulți ar dori să facă, să inițieze ceva, dar nimeni nu știe ce, nici cum. E aproape imposibil să ne repolitizăm, să învățăm să ne apărăm interesele și convingerile. Unii dintre noi nici n-au știut-o niciodată, de fapt. Iar cei care au știut-o nu prea mai sînt! Ca să nu mai vorbim despre absența completă a unei baze logistice de lucru. Pînă și mașinile de scris sînt înregistrate – ce să mai vorbesc de tipografii sau alte minuni, ca în Polonia. Pentru polonezi a fost ușor, au reușit să-și creeze aceste dotații, precum și structuri organizatorice clandestine. Numai că, pentru a le avea, au trebuit să lupte zeci de ani! La noi, important este să încercăm să spargem cercul într-un fel sau altul. Altfel, vom continua să ne văicărim cu toții că nu se face nimic. Și nu se face nimic.

Angoasa, teama obscură

Am spus că nu-mi este teamă de nimic și, la nivel conștient, chiar așa este probabil. Nu e mai puțin adevărat că, destul de des, mă apucă un fel de angoasă, o teamă obscură ce nu pare motivată de nimic la nivelul conștiinței. E însă ruinatoare ca o apă ce se infiltrează subteran. Am mai observat că, de cîte ori mă aflu în singurătate într-un loc anume, îmi apare fantasma unui grup de indivizi care sparg ușa, năvălesc înăuntru răcnind bestial, lovind ș.a.m.d. Nu are nici un efect fiziologic, ca să spun așa, această imagine, dar e extrem de neplăcută psihic, mai ales că nu reușesc să mi-o explic, nici s-o elimin prin auto-analiză. Nu sînt

singurul care are astfel de fantasme, mai multe persoane mi-au relatat fenomene foarte apropiate, uneori de-a dreptul similare. Au reușit să ne inoculeze senzația că ne urmăresc mereu, că ne suspectează fără răgaz, că sînt gata să ne tulbure chiar cele mai intime momente. Un regim care ajunge atît de departe în efectele sale asupra inconștientului indivizilor nu are – nu poate avea – nici un fel de legitimitate, chiar dacă ar fi fost ales în modul cel mai legal cu putință, iar nu instalat cu ajutorul forțelor sovietice de ocupație. Deși, în felul său, e perfect consecvent cu sine și cu singura sa intenție autentică – menținerea cu orice preț a puterii. Dacă mai durează cîtiva ani, o să scoată din noi un popor de nevropați și psihastenici. M(ihai) îmi spune că e în pragul unei nevroze grave, o tînără librăreasă cu logodnicul plecat în Vest mi-a spus, cu aerul cel mai serios, că e urmărită mereu de ei, ba chiar că aceștia i-au stricat chiuveta ș.a.m.d. Aproape că nu mai cunosc pe nimeni care să nu dea semne, mai mult sau mai puțin grave, de nevroză. Riscăm să devenim un popor de nevrozați ! Dacă n-ar fi C. și momentele de completă izolare – care e un fel de schizofrenie socială – mă întreb cum aș rezista, cum mi-aș păstra bruma de simț al umorului. Cei complet lipsiți de umor sînt niște victime – aproape – sigure.

Ne-au ocupat și subconștientul

Parcă n-ajungea că ne-au ocupat cam întreg cîmpul conștiinței – nu știu cîte discuții poți să ai într-o zi fără a veni vorba despre frigul din case, despre foametea care se cronicizează, despre ce-au mai făcut – sau ce-ar mai putea să facă – „băieții” etc. Acum, au început să ne

ocupe și subconștientul, să ne invadeze visele. Pînă astăzi, credeam că sînt singurul care visează pe *Fubrer*, ba chiar îi mai dă și sfaturi, pe care acesta le ascultă ! Mă întreb dacă el e nebunul sau eu ! Ei, bine, astăzi, am aflat că mai sînt cel puțin două persoane care-l visează, care-l sfătuie de bine, pe care le ascultă ! Și, uite-așa, visele poporului român se metamorfozează, încet-încet, în cele mai îngrozitoare coșmaruri. În momentul în care ne va/vor ocupa complet visele, nu va mai fi nimic de făcut, bătălia cu monstrul va fi definitiv pierdută, iar noi o perfectă populație de androizi ascultători, stupizi, funcționînd după principiul „cîinelui lui Pavlov”.

Trenuri europene

Sfîrșit de iarnă în acceleratul București – Satu Mare, pe care l-am luat de la Cluj. Un drum chinuitor într-un așa-zis vagon de clasa I, complet lipsit de încălzire, murdar, prăfuit, infuzat cu un persistent miros ce venea dinspre closet. Somn cu sincope, tremur fără pauză – deși-s îmbrăcat ca la Polul Nord, cu capul pe umărul lui C. La Oradea, ne-am încrucișat cu un expres care vine „de-afară”. În trenul nostru, e cum am spus ; în celălalt, de un foarte viu roșu la culoare, călătorii erau în tricouri sau cămăși cu mîneacă scurtă și strălucceau într-o lumină ce, ea însăși, părea să emane căldură. Ne uitam unii la alții cu avidă curiozitate. Pe două linii vecine, dar absolut paralele. Două Europe. Nu două Europe, de fapt, ci Europa – ce pare a deveni pentru noi o irealitate tot mai îndepărtată – și ceea ce lumea deja numește Ceașima. Două trenuri, perfecte embleme a două lumi fără nici o

legătură între ele. Visul și coșmarul. Lumina și întunericul.

Devenim memorialiști !

La vreo două săptămîni după ce am trimis memoriul către inspectorul șef, a înaintat și Mihai un memoriu către organizația de partid. De fapt, aș minți dacă n-aș preciza că el are deja vechime în această nobilă întreprindere. La sfîrșitul anului trecut, a înaintat un memoriu către *Plenara C.C.* în legătură cu retragerea abuzivă a pașaportului și înscenarea securisto-activistă căreia îi căzuse victimă. De data aceasta reia problema mult mai virulent, numește vinovații precise – Ghițulică Maria, prima secretară, Nagîț Dumitru, secretar al Comitetului municipal, Pleșa, inspectorul de la interne, Ciurlău Constantin, comandantul *Securității* și, în plus, anunță că, din momentul înaintării memoriului, încetează să mai plătească cotizația la partid „deoarece nu doresc să contribui la asigurarea bazei materiale a unor asemenea persoane care comit abuzuri la adăpostul instituțiilor pe care le reprezintă” ! Memoriul e perfect întemeiat pe legile în vigoare, precum și pe *Statutul P.C.R.*, pe care, pentru prima dată în viață, l-am consultat și eu, deși n-am nici un fel de obligații în acest sens. Deci, memoriul e „beton”. Sînt foarte curios cum vor reacționa autoritățile și, mai ales, „organele”, prinse pentru a nu știu cîta oară cu ocaua mică. Revin la gîndul că toți trebuie să facem asta, să protestăm „la autorități”, de cîte ori ele sînt în flagrant delict de nerespectare a propriilor lor legi și regulamente. Mai bine să-i înnebunim noi pe ei, decît ei pe noi ! Știu că nu e mare lucru în raport cu opoziția deschisă, dar tot e ceva decît

nimic. Sau – ar putea fi un prim pas înaintea opoziției deschise, ca un fel de „antrenament”. Important e să nu-i lăsăm în pace. Dacă-i hărțuim noi pe ei nu mai au timp să „se ocupe” ei de noi. Pare logic ce spun, dar cîți sînt dispuși să-și apere drepturile măcar așa ? Mă tem că nu prea mulți. Dacă nu mă înșel, și la ruși prima fază a fost „protestul legal”.

Boli și bolnavi

Pe măsură ce se intensifică represiunea – chiar și cea difuză –, pe măsură ce impopularitatea actualului regim sporește, atît în țară cît și în străinătate, tot mai mulți „membri ai organelor” (iată o sintagmă care-mi place !) se internează pe la psihiatrie și pe la spitalul de recuperare, încercînd să se pensioneze cu anticipație. Am aflat asta din prea multe locuri ca să nu fie ceva adevăr la mijloc. Desigur, locul multora dintre ei chiar acolo este, la balamuc vreau să spun, dar nu asta este esențialul. Procesul e simptomatic – se poate bănuî că le este teamă de o escaladare a represiunii și vor să se sustragă participării la ea. Sau bănuiesc că „nu mai e mult” (sînt, desigur, mai bine informați decît noi) și încearcă să se pună la adăpost. Ceea ce e mai trist e că nu procedează cu toții la fel – ne-am trezi, dintr-o dată, fără efort, eliberați ! Nu mă îndoiesc însă că partea „care rămîne” va reacționa la fel de aberant și în continuare, dacă nu mai aberant, pe măsură ce pămîntul le va fugi de sub picioare. Așa se întîmplă, întotdeauna, la sfîrșitul epocilor – or, asta e „de aur” ! Semnele acestei intensificări a represiunii se arată deja – măsurile luate împotriva „celor șase”, comunicatul de acum două zile despre Răceanu-Fiul, scriso-

rile de amenințare primite de mai mulți opozanți sau chiar de persoane ce nici măcar nu s-au manifestat public, înmulțirea scriitorilor interziși ș.a.m.d. Ce s-ar întâmpla oare dacă toți membrii aparatului represiv „s-ar îmbolnăvi”? Mă tem că nu mare lucru. Nu este exclus să așteptăm cuminți „însănătoșirea” lor. Când te înveți cu supușenia, e greu să mai dorești să fii liber. Asta și pare a fi drama fundamentală a românului, fie el din popor sau din „elită”, lipsa dorinței de a fi liber. Într-un fel e și explicabil – dacă ești liber, ai responsabilități, pe când așa trăiești într-o „fericită” iresponsabilitate. Altcineva gîndește pentru tine, altcineva hotărăște pentru tine, tu ești ca un copil „nevinovat”. E comod, nu?

Noua clasă

Nu fac nici o aluzie la cartea lui Djilas pe care, de altfel, nici nu am reușit să mi-o procur deocamdată, ci la un grup de activiști *U.T.C.* pe care i-am văzut „în exercițiul funcțiunii” cu prilejul *Festivalului „Baconski”* de la Satu Mare, ei fiind principalii organizatori. Nu am văzut, pe viu, niciodată un grad mai ridicat de dedublare, aproape un fel de schizofrenie comportamentală. Pe de o parte, cuvintele moarte ale limbii de lemn, lozinci, fermitate partinică ș.c.l.; pe de alta, tricouri cu inscripții englezești (*I'm a sexy girl*, scria pe unul, nu-mi dau seama cît de corect, dar foarte exact!), chiolhanuri cu cîntece deochiate și glume porcoase. În plus, un soi de parvenitism de ciocoi de tip nou, evident în chiar structura organizatorică aplicată – juriul împreună cu organizatorii se ghiftuiau la restaurante de lux, iar concurenții luau masa la o cantină modestă. Și asta în ciuda faptului că

existența juriului și a organizatorilor ar fi fost imposibilă în lipsa concurenților! Nu vorbesc, desigur, din resentiment – eram membru al juriului și aș fi putut să mă simt excelent. Din spirit de solidaritate, am renunțat să mai iau masa cu juriul, când am aflat de discriminare, refuzînd de asemenea să merg într-o excursie organizată „numai pentru juriu”. Cum am aflat ulterior, acea excursie a fost ocazia unui nou chiolhan. E ceva ciudat, comic și trist în toată povestea asta – deși concurenții, prin vîrstă, erau mai apropiați unei organizații de tineret, tinerii activiști preferau compania membrilor juriului, mulți destul de vîrstnici. E vorba, probabil, de o stranie pornire de a obține un fel de legitimitate culturală, cea pur politică nemai-fiind suficientă. Deși, în ceea ce privește cultura propriu-zisă, mă întreb cum s-ar fi descurcat activiștii noștri dacă nu ar fi fost cîțiva tineri scriitori locali care s-au ocupat de partea pur profesională a evenimentului. Da. Bravii activiști (de fapt, activiste în marea lor majoritate, și ar fi de semnalat că alese, mai degrabă, pe criterii „estetice” decît de altă natură) de la *U.T.C.* vor deveni bravi activiști/pasiviști *P.C.R.*, cu același probabil dispreț pentru cei pe care pretind să-i conducă. Noua clasă, am spus? Mai potrivit ar fi „noua nouă clasă”, pentru că, deosebit de „bătrîni activiști”, știu să spună un banc, comentează filme vizionate pe video, se îmbracă după „ultimul răcnet” occidental. Cel puțin cînd nu participă la ședințe!

Copiii

Tata fiind bolnav – vorba mamei: „dacă taică-tu se îmbolnăvește grav, putem să ne punem ștreangul de gît” –, m-am trezit pe la

3,45 și m-am dus să cumpăr lapte. La ora 4, eram al douăzecilea, deci aveam șanse mari să prind și lapte, și iaurt. Acesta se termina după primii vreo 30 de cumpărători. La un minut-două după mine, a sosit următorul – un copil de 11-12 ani. Până la 4,30, eram circa o sută, iar până la 5, cam o sută și vreo cincizeci. Apoi, au venit tot mai rar. La 6,15 luasem deja lapte – se dusesse cam o șesime din cantitate. Cel mai trist era tabloul copiilor, treziți cu noaptea în cap să ia lapte pentru ei și pentru frații mai mici, părinții stînd pe la alte cozi ori, pur și simplu, nemalezistînd zi de zi treziturii la 3-3,30. Cred că am văzut peste 40 de copii între 9 și 14 ani, unii poate chiar mai mici. Și, apoi, zecile de copii care cerșesc prin restaurante, cofetării ori, pur și simplu, pe stradă. Și nu mai este ca „înainte”, cînd cerșeau doar țigani, cerșitul pare a se fi „democratizat”, ca să zic așa. Unora le dau bani, altora nu. Nici eu nu mai știu exact după ce criteriu. Oricum, nu prin asemenea acte de filantropie se poate rezolva problema acestei sărăcii ce tinde să devină endemică. O societate care-și sacrifică cu bună știință – și aceasta e situația la noi – copiii și bătrînii, deci grupele de risc maxim, nu are nici o justificare pentru a supraviețui. E condamnată din start la dispariție. Bun, o să dispară. Dar ce vom reuși să punem în loc? Ce se poate oare scoate din această lume de o sărăcie lucie, cu o populație animalizată, ce pare lipsită însă pînă și de elementarul instinct de conservare? Eu unul nu știu. Mă întreb însă dacă știe cineva, dacă își poate imagina cineva viitorul acestei lumi apocaliptice. Probabil că e perfect adecvată anecdota care spune: „dacă ar fi mîncare, parcă am fi în timpul războiului”!

Da, aici am ajuns, sub conducerea „înțeleaptă”, ba chiar „genială” a *Fubrerului* și a camarilei sale poreclite „partidul comunist”.

Copiii. Un detaliu

Acum cîteva zile, o cunoștință de-a mea făcea de serviciu la cantina studentescă din *Pușkin*. A venit un puști de 12-13 ani și a cerut ceva de mîncare, pentru el și pentru cei cinci frați ai săi. Cineva i-a pus într-o farfurie niște resturi de la masa studenților. Nu fără mîndrie, copilul a spus : „Cerșim noi, sîntem săraci, dar nu sîntem porci !” Altcineva i-a așezat o masă curată și i-a pus să mănînce. I-au dat apoi ceva, într-un pachet, pentru frații săi. E cel mai mare dintre șase frați. Părinții sînt muncitori și iau cît iau din salariile lor. Azi, am cunoscut vreo patru din cei șase frați. Sînt destul de curați, deși hainele sînt peticite de zeci de ori, deci familia face și ea ce poate, dar e evident că nu reușesc să se descurce prin propriile mijloace. Puștiul cel mare e deosebit de inteligent și neașteptat de bine crescut. Ghinionul său e că face parte dintr-o familie atît de săracă, iar viitorul său este închis în ciuda evidentelor calități pe care le are. Încet, încet, muncitorii români se proletarizează, foarte mulți sînt deja niște lumpeni. Și cînd te gîndești că sînt asigurați, chiar de mai multe ori pe zi, că sînt clasa conducătoare, că puterea le aparține ! Le aparține, desigur, prin „reprezentanții lor”, care beau și șampania ! Ceea ce le lipsește este un minim de mijloace pentru un trai decent, pentru a putea pune ceva în farfuriile copiilor lor. Pentru ceea ce se întîmplă cu copiii acestei țări, actuala putere ar trebui dată în judecată de un tribunal internațional pentru

tentativă – reușită! – de genocid. Mă întreb ce fac românii din străinătate, de ce nu deschid ei un asemenea proces? Decît să se tot certe între ei, mai bine ar iniția o astfel de operație de salvare a nației.

Spionajul și târfele

Aud că fetele care umblă cu studenții străini (și care, bănuiesc, „nu colaborează” cu organele) nu vor mai fi integrate, ca pînă acum, la rubrica prostituție, ci de-a dreptul la spionaj! Iată că, după funcționarii din ministerul de externe și după unii scriitori, a venit și rîndul tîrfelor să se apuce de spionat. Vor urma, fără îndoială, profesorii universitari (doar mai sînt, încă, lectori străini!), salariații din turism (deși, majoritatea, după cîte știu, „colaborează”!), măturătorii ș.a.m.d., pînă vom deveni un întreg popor de spioni, rămînînd „curați”, în afara familiei *Fuhrerului* (poate nici aceea toată!), un număr de activiști de partid și tovarășii de la „organe” (de la Pacea încoace, nici aceștia chiar toți!). Ei, da, toată lumea spionează în România, de acord! Dar ce anume? Asta nu înțeleg eu – ce anume spionează. Poate secretul metodei prin care o întreagă țară a putut fi distrusă „cu sistemă” în mai puțin de jumătate de veac. Și asta din interior, cel puțin din 1964-1965 încoace. Acum, nici pe ruși nu mai poți să dai vina – în afara, desigur, a celei inițiale. De la agricultură la cultură, totul e în suferință cronică, ba chiar cu dese pusee acute. Procesul pare ireversibil, mă întreb dacă mai este posibilă redresarea – și, în primul rînd, cea morală. Știu eu, poate sînt prea pesimist. Ceea ce se întîmplă în *U.R.S.S.* (chiar și în *Basarabia*!) dovedește că se poate încerca o intrare, cît de

cît, în normal chiar și după mai bine de 70 de ani de distrugere sistematică. Să dea Dumnezeu să se mai poată face și aici ceva. Oricum, cei ce vor urma la putere nu sînt de invidiat. Grea moștenire le va fi lăsat *Conducătorul*.

SIDA și foame

A început să se umple orașul de afișe anti-SIDA – „cuplul fidel la adăpost de SIDA”, „Infidelitate = SIDA” ș.a.m.d. Poate e firesc, deși nimeni nu știe – sau nu spune! – cîte cazuri de SIDA sînt în România, cîți purtători înregistrați de virus există etc. Ceea ce mi se pare însă sigur e faptul că sînt mult mai puțini decît cei suferinzi din cauza malnutriției, frigului și stresului. Și, totuși, nu există nici un afiș care să spună ceva despre asta. Cine știe, poate pentru că, în această privință, nici nu se mai poate face nimic. Mă întreb dacă românului îi mai pasă dacă va muri de foame sau de SIDA. Probabil, nu-i mai pasă. De altfel, cîtiva medici mi-au spus că boli „ale mizeriei”, care fuseseră oarecum eradicate în România, chiar sub regimul comunist!, au reapărut în forță – e vorba de sifilis, de tuberculoză, de holeră. După Cernobîl, s-au curățat foarte mulți dintre bolnavii cronici de cancer, iar cazurile de leucemie, mai ales la copii, au crescut de peste zece ori. Cum se vede, baza biologică a națiunii este grav afectată. Și cea psihică de altfel – debilitatea mentală este dublă față de o populație „normală”, iar nevropatiile s-au dublat și chiar triplat. Cînd va fi să schimbăm cursul în România, rămîne de văzut dacă vom mai avea cu cine – și pentru cine! – s-o facem. De altfel, cura de frig la care sîntem supuși are și ea rolul ei – se accelerează procesul de distrugere a celulelor

nervoase. Iar acestea, ca și cele ale ficatului, nu se regenerează. E momentul să mă întreb dacă o minte diabolică nu calculează „la rece”, ca să zic așa, aceste efecte. În schimb, se umple orașul de afișe anti-SIDA, fără să se dea nici un fel de informații asupra răspîndirii bolii în țară! Asta da *transparență*, asta *glasnosti*, degeaba l-a pus Gorbaciov la punct pe „mult-iubitul”!

Vizite, vizite, vizite

În schimb, „cel-mai-iubit-fiu-al-poporului-român”, cu toate protestele interne și externe, își continuă imperturbabil noul val de vizite, repetîndu-și, ca un magnetofon mereu pus de la capăt, eternul discurs despre fericirea generală, despre creșterea nivelului de trai și, mai pe față/mai voalat, despre inutilitatea reformelor în România, dat fiind că aici ele s-au făcut de mult, pe cînd alde Mișa nici nu visa să ajungă la putere. Totul e, deci, ca în cea mai bună dintre lumile posibile. Deși, totul pare mai degrabă copiat după 1984 și nu după *Brave New World* a lui Huxley. Avantaj Orwell, s-ar putea spune.

Omul nou e printre noi!

Eu cred că Mircea Dinescu se înșeală. În interviul din „Liberation”, pe care-l recitesc, el susține că majoritatea românilor sînt oameni iremediabil „vechi” și că „omul nou” al regimului e o aberație teoretică și o imposibilitate practică. Din păcate, mă repet, poetul se înșeală. Deși e o imposibilitate teoretică, noi românii am reușit să dovedim că „omul nou” este o realitate efectivă. Succesul marilor manifestări organizate de regim pentru a-l slăvi pe Conducător, cu prilejul plății datoriei externe,

constituie o probă peremptorie că „omul nou” e printre noi, mai mult, că el formează majoritatea. Numai în capitală circa 120.000 de asemenea oameni s-au adunat să-l aclame pe *Fuhrer*. Și asta după mizeria explozivă ce apasă asupra lor, după protestele interne ce se înmulțesc (deh! mai există și „oameni vechi”) și după izolarea externă tot mai accentuată a conducerii noastre. După cei 120.000 din capitală, alte sute de mii s-au adunat ieri în orașele capitală de județ pentru a-și manifesta „satisfacția, mândria patriotică și dragostea nețărmită pentru cel mai iubit fiu al poporului român”. Sînt de acord că sînt convocați obligatoriu, știu că se fac presiuni asupra lor, știu că se fac liste cu cei prezenți ș.a.m.d. De acord cu asta, dar nu văd cum i-ar putea obliga cineva să aclame, să strige lozinci, să bată din palme. Adevărul este că e o populație care-și merită din plin soarta, iar de opozanți și dizidenți îmi este, mai degrabă, milă. Pentru cine s-au sacrificat și se sacrifică? pentru că, într-adevăr, se sacrifică. Ei riscă izolarea, închisoarea, exilul și chiar moartea. Bun. Și pentru cine? Pentru o massă amorfă care reacționează la comandă, care aplaudă la cel mai mic semn și care, în cel mai bun caz, se comportă după deviza țigănească: „pupă-l în bot și papă-i tot”. Singurul argument serios pe care-l mai poate aduce un dizident sau opozant e acela că e în ordine cu propria sa conștiință, că a înlăturat duplicitatea, că s-a eliberat de schizofrenizarea generalizată. Pentru că acei care aplaudă, chiar în acest moment probabil, în Piața Unirii din Iași (ori în alte părți din țară) sînt aceiași care spun bancuri politice, murmură și înjură regimul în gînd. Sărmană țară în care marea massă

a populației e croită după acest calapod! Și oricît de trist ar fi să o recunosc, acesta este chiar cazul țării noastre, al țării mele. Nu avea Cioran dreptate cînd vitupera împotriva propriei sale nații? Ba avea din plin. Din păcate, eu nu pot să nu mă simt solidar cu această sub-umanitate umilită și plină de defecte. Pentru că, atunci cînd scoate la lumină și calități, ea chiar le scoate! Deh! Încă unul din nenumăratele paradoxuri românești!

Nu e vorba de curaj, ci de igienă

În loc să mă duc cu turmulăta colegilor mei de serviciu să întîlnesc turma mai mare a concitadinilor noștri, am preferat să mă plimb, să beau o bere, să vin la institut și să scriu în acest caiet. Sînt absolut convins că nu o să mi se întîmple nimic din cauza acestei absențe de la marea „bucurie generală”. Celorlalți – de aici și de aiurea – ce li s-ar fi putut întîmpla? Nimic, absolut nimic, dar psihologia supunerii face ravagii. Faptul că nu m-am dus nu e, deci, un act de curaj – ce curaj e acela să faci ceva neriscînd nimic? –, ci de simplă igienă, de salubritate a propriei persoane. Doar că majoritatea s-a obișnuit cu insalubritatea – și fizică, și morală. De altfel, pe nimeni nu deranjează guionul care ne invadează de peste tot, nimeni n-a protestat serios pentru faptul că n-are apă caldă ca să se mai spele din cînd în cînd. Iar de planul moral, ce să mai spun? E componenta cea mai serioasă a acestei crize generalizate. Și ea nu poate fi vindecată în cîțiva ani – cum s-ar putea remedia criza politică sau cea economică –, ci va fi nevoie de cîteva generații. Fibra noastră morală este bolnavă pînă în măduva oaselor.

Moștenirea Conducătorului

Cînd va fi să nu mai fie – și, probabil, nu va mai dura mult, deși după ultimele accese triumfaliste nu mai pot fi prea optimist –, Conducătorul va lăsa în urma sa :

- o economie complet distrusă, cu dezechilibre îngrozitoare între ramuri, cu utilaje uzate fizic și moral, de o ineficiență absolută, cu o catastrofală lipsă de capital ;

- o populație în gravă suferință biologică și psihică, cu cel mai mare procent de debili mintali, nevrozați și psihastenici din întreaga Europă ;

- o viață socială fundamentată pe neîncredere, suspiciune, pe troc, corupție, înșelăciune reciprocă, minciună ș.a.m.d. ;

- un sistem politic artificial, în care oamenii n-au nici un fel de simț politic, sînt apatici, supuși, fără nici un fel de impuls spre inițiativă, cu tentația irepresibilă de a transfera responsabilitatea la alte nivele ;

- un sistem juridic ce-a produs mai multe legi decît în alte 10-20 de țări la un loc, dar care nu poate da nici măcar iluzia unei anume legități și constituționalități ;

- o cultură rudimentară, travestită în populismul „Cîntării României”, sărăcită valoric și economic, marginalizată, considerată un lux tolerat ;

- un învățămînt care produce analfabeți cu zece clase, ba chiar și cu liceu sau facultate ;

- o criză morală pe care tocmai am descris-o în paragraful anterior ;

- iar peste toate acestea, un sistem de represiune care nu va ceda de bunăvoie privilegiile și puterea pe care le posedă.

În aceste condiții, nu se poate conchide că-și va putea da sufletul pe deplin liniștit? N-a făcut el totul? Ar putea muri chiar cîntînd de bucurie. Ceea ce-a reușit el – cu întreaga noastră complicitate, de altfel – n-ar fi reușit o forță de ocupație externă nici măcar într-o mie de ani. În fața ocupantului extern, ar fi apărut instinctiva rezistență față de străin, care funcționează fără greș și care ar fi ajutat să se mai păstreze cîte ceva, măcar niște mici insule ale normalității. Așa însă, prin ocuparea noastră de către noi înșine, ca să-l citez pe admirabilul Paul Goma, distrugerea a fost completă – n-a scăpat nimic de la agricultură la cultură. Conducătorul a demonstrat, fără putință de tăgadă, avantajele ocupației interne față de cea externă. Istoria îi va fi, pe veci, recunoscătoare. Păi, asta nu înseamnă că și rușii știau ce știau cînd și-au retras trupele în 1958? Că regimul se laudă cu această „realizare” nu e de mirare. Dar că noi, ca proștii, am luat-o de bună – cum am luat de bună și mascarada „patriotică” a lui Ceaușescu din 1968 – este infinit mai greu de priceput. De altfel, i-am și ajutat pe ruși să facă o economie. Iar rezultatele sînt net superioare celor obținute în Ungaria, Polonia sau Cehoslovacia – care acum mișcă din plin – cu toate trupele dislocate acolo.

Economia. O ilustrare

Spuneam că economia e complet distrusă, în ciuda „mărețelor realizări ale socialismului, îndeosebi ale epocii Ceaușescu”. Nimic mai ușor de demonstrat dacă ținem seama de regula elementară a oricărei economii, aceea care spune că trebuie să se producă numai ce are căutare, ce poate fi vîndut, deci ceea ce pre-

supune o cerere sigură. De pildă, dacă mergi prin magazine, observi că rafturile sînt relativ pline. Deci, s-ar putea spune că se produce. Problema apare însă din momentul în care cauți ceva. Nu contează ce. Acum două zile, trebuia să cumpăr un bec pentru veioză, un fermoar, o pereche de șireturi, niște dopuri de plută și un deodorant. Un eșantion reprezentativ, deci, alcătuit din produse fabricate de diferite ramuri ale mirabilei noastre economii. Nu am găsit absolut nimic din ceea ce căutam – și nici măcar nu era vorba de produse alimentare! –, deci logic, se poate trage concluzia că nu se găsește nimic, deși rafturile sînt relativ pline. O cercetare științifică lucrează tot pe bază de eșantion, nu? Bun. Problema este – dacă tot se produce ceva (ceea ce umple rafturile), de ce nu se produce aproape nimic din ceea ce este într-adevăr necesar? Producția de dragul producției e cea mai ne-economică atitudine „economică” posibilă. Cînd cineva va reuși să răspundă la această întrebare, vor apărea și posibilitățile de însănătoșire a economiei. Dar pentru asta ar trebui ca economia să iasă de sub controlul politicului, să se decentralizeze, să devină o economie bazată pe cerere-ofertă. Numai că asta ar însemna, în același moment, sfîrșitul dirijismului socialist, deci decesul socialismului ca sistem – și politic, nu doar economic. De aceea, nici nu văd vreo soluție în gorbaciovism: în mod logic, acesta nu are decît două continuări posibile – reîntoarcerea în punctul de plecare sau depășirea granițelor auto-impuse. *Perestroika* nu poate exista decît ca o fază tranzitorie spre economia liberală ori ca o simplă rătăcire (precum *NEP*-ul) a „socialismului biruitor”. Nu există o

a treia cale. *Tertium non datur*. Bineînțeles că, la noi, problema deocamdată nici nu se pune, iar o infuzie de *perestroika* ar putea să reanimeze puțin muribunda noastră economie. Pînă atunci, însă, nu e loc decît pentru o explicabilă și dreaptă disperare, pentru o naturală exasperare a consumatorului, care trăiește în non-economie, poate în anti-economie.

Încă o dată despre cordoanele sanitare

Mihai (Dinu Gheorghiu) a fost la București și, între altele, avea de făcut un comision – să-i ducă lui Mircea Dinescu cîteva sticle de vin din partea unui prieten. Știindu-se că locuința acestuia e păzită, s-a convenit să lase sticlele la socrul poetului, cîteva numere mai încolo, pe aceeași stradă. Surpriza a apărut în momentul în care Mihai a fost împiedicat de „organe” să intre în curtea socrilor lui Dinescu! „Organele” respective erau vreo trei și, după cîte am înțeles, foarte decise. Culmea e că respectivilor socri nu li se poate reproșa nimic – nici legal, ba chiar nici ilegal, decît probabil faptul că au ginerele pe care-l au! Și uite-așa, poetul nostru n-a putut să bea și el un pahar de vin bun, din Moldova... Mă întreb însă cum reușesc să-l ajute cei din București care, după cîte am auzit, au inițiat un fel de fond de ajutorare de cînd M.D. a fost lăsat și fără slujbă.

Cordoanele au – sau lasă? – găuri

După lectura la *Vocea Americii* a scrisorii Marianei Marin către Dan Petrescu și Liviu Cangeopol, cum era de așteptat, i s-a „deranjat” telefonul și-au început să se facă tot felul de presiuni asupra ei. Partea interesantă a poveștii e că, la aproape o lună după transmiterea

scrisorii, în „Astra” a apărut o pagină întreagă despre ea, la rubrica „poemul-comentat”. Mă întreb cum s-a întâmplat asta. Redactorul șef de acolo e cunoscut prin lașitatea sa proverbială. A primit indicații să lase pagina? A riscat cu gîndul la viitor? N-a știut? Deși, probabil, cenzura, în ciuda „descentralizării” ei, trebuia să știe. Îmi amintesc că, în 1977, l-au lăsat și pe Goma să publice un articol în „România literară”, că Dorin Tudoran a reușit să mai publice cîte ceva după ce s-a „defectat”. Nu-mi dau seama dacă e vorba de neglijență, de o tactică pentru ochii străinătății sau, pur și simplu, așa le place lor să se „joace” cu scriitorii de-a șoarecele și pisica.

Camus și românii

La întrebarea fundamentală a lui Albert Camus, „dacă viața merită să fie trăită”, românii par a răspunde tot mai ferm în mod negativ. Cum s-ar putea explica altfel faptul că am trecut pe locul întâi în Europa la sinucideri? În 1982, eram pe locul trei, după Suedia și Ungaria, dar nu e românul omul care să se mulțumească cu locul trei! În plus, după aceeași sursă, postul de radio *Vocea Americii* în limba română, sîntem tot pe locul întâi în Europa și la mortalitatea infantilă, astfel încît o rată a natalității foarte ridicată nu contribuie mai deloc la sporul natural al populației. Iar în ceea ce privește speranța de viață, sîntem tot pe locul întâi, dar dacă luăm clasamentul de la sfîrșit! Triste, de nedorit performanțe!

M-am gîndit la toate acestea în legătură cu sinuciderea – cu totul îngrozitoare dat fiind că și-a dat foc cu spirt medicinal în cada de baie – a unei colege de serviciu. Din păcate, gestul ei

este explicabil nu doar psihologic, ci și social. Ce singurătate și ce sentiment al inutilității trebuie să fi bîntuit această femeie de 54 de ani, fără nici un fel de familie – fusese crescută la orfelinat, iar soțul îi murise cu 15 ani în urmă – fără satisfacții profesionale și fără preocupări extra-profesionale. Ce loc și-ar fi putut ea găsi într-o societate în care, practic, nu prea ai nimic de făcut și în care nu există aproape nici un fel de mijloace de distracție, de irosire a timpului? Altă problemă irezolvabilă în România – singurătatea absolută a persoanelor în vîrstă, a celor fără familie, a celor care nu reușesc să-și facă prieteni. Cu ei, oare, ce se va întîmpla? Vom asista nepăsători la valul sinuciderilor care-i așteaptă? Și noi, care-i plîngem pe occidentali pentru nevrozele și singurătățile lor!

Metastaza cenzurii

Pe măsură ce se înmulțesc scriitorii ce iau atitudine politică, iar situația – în general – pare tot mai dificil controlabilă, cenzura capătă forme dintre cele mai stranii. Trec peste faptul că recentul meu volum de poezii a fost redus la jumătate, întrucît am refuzat să „umblu” în texte, preferînd să le elimin în întregime. În fond, din slăbiciune omenească sau din orgoliu de autor, am acceptat asta și port, deci, o bună parte din vină. Mai interesant e însă faptul că nu mai sînt cenzurate doar textele, ci au început să fie cenzurate și numele, autorii cu totul – mă refer la Dinescu, Blandiana, „cei șapte care s-au solidarizat cu Dinescu”, Deșliu, Al. Călinescu ș.a. De Dan (Petrescu) și Liviu (Cangeopol) nu mai vorbesc – ei sînt interziși încă de anul trecut.

Există acum însă și forme chiar mai interesante de cenzură. Un prieten care face cronică literară la un săptămînal mi-a spus că respectiva publicație trebuie să trimită *Consiliului Culturii*, cu trei săptămîni înainte de apariția numărului, lista cărților despre care se va scrie. Autorul cronicii sau revista nu au dreptul să se răzgîndească, dar *Consiliul* poate trimite ori cînd un veto referitor la un autor sau altul. Oricînd – chiar și în momentul în care revista e pe cale să intre la tipar. Mai amuzantă – dacă se poate spune așa – e situația celorlalte articole; în cazul lor, trebuie trimise, tot cu trei săptămîni mai înainte, liste cuprinzînd ideile principale !? Rămîne să așteptăm momentul în care se vor cere liste cu toate ideile ce i-ar putea trece unui autor prin cap, pentru a se putea lua juste măsuri preventive – lavaj cerebral, interzicerea de a mai gîndi sau scrie, lobotomie, eventuala exterminare...

Cei șase și cei șapte

„Cei șase” au o situație de neînviat, după ecourile care ajung la posturile de radio străine, deși au fost mari demnitari ai acestui regim și deși n-au făcut altceva decît să uzeze de un drept constituțional, ba chiar și statutar, dat fiind că sînt membri în același partid cu Ceaușescu. Și asupra lui Dan Deșliu se fac presiuni fiind amenințat cu un fel de proces pentru „speculă” ! La Mircea Dinescu s-a închis cordonul sanitar complet, după cîte aud. „Cei șapte” care s-au solidarizat cu Dinescu sînt și ei „sub observație”, nu au dreptul să publice, nici nu e voie să le apară numele în presă. Se face excepție pentru Bogza a cărui rubrică din „România literară” continuă să apară – probabil

pentru că are vechi state „de serviciu” în slujba acestui regim. Nu înțeleg însă de ce nu se solidarizează el cu colegii de epistolă și nu refuză să mai publice. În fond, am putut s-o fac eu care n-am suprafața sa publică și, se pare, o vor mai face-o câțiva scriitori tineri. Deci, tot cine are ceva de pierdut e dispus să facă măcar puține valuri. Cine n-are nimic de pierdut, nu face. Probabil, tocmai pentru că n-are nimic de pierdut. Nu mă gândesc doar la Bogza, ci și la Jebeleanu, de pildă, căruia iarăși n-ar avea curaj nimeni să-i facă ceva.

Pe de altă parte, departamentul de dezinformare (sau cel de „dizidenți”) și-a pus mașinăria în funcțiune. Se aude ba că Hăulică e într-o călătorie în străinătate, ba că Pleșu se odihnește foarte bine la Tescani, ba că Blandianei o să-i apară o carte în *B.P.T.* etc. Mă întreb ce rost au aceste zvonuri – reflectă ele evenimente pe cale de a se produce sau au doar menirea de a liniști spiritele? Iar dacă e vorba de prima situație, e vorba oare de teama „organelor” sau de o abilă tentativă de a dezbină aceleași spirite? Vor să lase supape de eliminare a tensiunii sau, pur și simplu, nu mai reușesc să țină situația sub control?

Pentru că veni vorba de „situație” – la Chișinău, de 1 Mai, peste 30.000 de oameni au demonstrat neoficial purtând tricolorul cu cap de zimbru în mâini. Capul de zimbru trimite spre iconografia pre-comunistă, e adevărat, dar nu atât de sinistru cum este asta comunistă, cu sonde, seceri și ciocane, tractoare etc.

Buletinul și chiloții

Cineva mi-a spus – și e sursă sigură pentru că e din localitate – că la Brăila chiloții se vînd

numai pe baza *Buletinului de identitate*! Semnul bun ar fi că, la Brăila, se mai „dau” chiloți! La Iași, au dispărut complet de câțiva ani buni. Ca și șosetele de bumbac. Dacă mai durează mult regimul ăsta, care pare a fi un promotor involuntar al nudismului, vor veni zile în care va trebui să umblăm fără chiloți. După alimente, după săpun, după pasta de dinți și lamele de ras, după becuri, după o sumedenie de medicamente, după hîrtie igienică – aceasta a reapărut –, iată a venit și rîndul chiloților. Dacă produsele alimentare se exportă în continuare, deși datoria externă a fost, după cum s-a anunțat cu tot tam-tam-ul, plătită, ce se întîmplă, oare, cu celelalte produse? Sau, cum am presupus, admirabila noastră industrie nu produce nimic în afară, bineînțeles, de pagube? Mă repet, dar e ceva ciudat aici – fabricile nu s-au închis, dar de găsit nu se găsește de fapt nimic.

Despre spovedanie, despre predică

Membrii de partid participă periodic la o acțiune foarte curioasă pentru o organizație ce se pretinde înnoitoare, atee, ba chiar revoluționară. Pe rînd, unul cîte unul, ei trebuie să se prezinte în fața *B.O.B.*-ului și să se spovedească – trebuie să spună acolo ce-au făcut, ce n-au făcut, ce-ar fi putut face, ce-au de gînd să facă sau să nu facă ș.a.m.d. E vorba de ritualul specific al spovedaniei creștine, iar atitudinea lor e la fel de tipică. Cum majoritatea preoților toarnă, la miliție sau la securitate, cei mai mulți dintre credincioși nu spun chiar totul la spovedanie. Așa se întîmplă și la spovedaniile comuniste din cîte mi-am putut da seama stînd de vorbă cu câțiva participanți. Procedeu seamănă deci cu cel similar din ortodoxie sau

catolicism. Există însă și o altă manifestare ce pare, mai degrabă, de natură protestantă sau neo-protestantă. Dacă prima se numește relativ neutru „discuție individuală”, cea de-a doua poartă un nume mai pompos ; „raport comunist” – și nu se mai desfășoară în relativa „intimitate” a B.O.B.-ului, ci în public, în fața întregii organizații comuniste, în timpul unor ședințe de partid speciale. Am înțeles, iarăși din discuțiile cu participanții, că e un bun prilej de a te bate cu pumnii în piept, de a-ți pune cenușă în cap, de a-ți lua noi angajamente etc. Să mai zică răuvoitorii că viața de partid e plicticoasă ! Precum se vede e un bun prilej de defulare intimă sau colectivă, de turnătorie „elegantă” sau de „afirmare” în cadrul organizației. Am înțeles de la oamenii care au ceva în cap că asemenea „manifestări” le provoacă greață, că se simt de-a dreptul penibili în timpul lor. Bun. Nu înțeleg însă cum pot fi obligați să participe la ele ! Asta nu înțeleg.

Cum se vede, nimic mai bogat decât „viața de partid”, chiar dacă partidul însuși pare a nu mai exista și în alt mod, fiind cu succes înlocuit de activitatea spornică a profesioniștilor uralelor, aplauzelor, angajamentelor revoluționare și adunărilor „spontane” de mulțumire (față de *Conducător* și familia sa) sau nemulțumire (față de imperialiștii americani, față de unguri, de ațîțătorii la război etc. etc.). Să fiu nevoit să particip la ședințe de partid – ei, da, ori aș înnebuni, ori aș muri de rîs, ori ar trebui să mă împuște rapid ! Și, totuși, atît de mulți participă ! Să fie și un fel de masochism în toată treaba asta ? Se prea poate. Noi, românii, de vreo jumătate de veac tot dăm probe de masochism !

Cercul și bîlciul

Romanii descoperiseră că pot ține o populație „în frîu” oferindu-le pîine și circ. Mai abil, regimul comunist, cel puțin cel de la noi, și-a dat seama că poate guverna și fără una și fără cealaltă. A introdus, în schimb, bîlciul, vizibil în permanență – manifestat pe viu, la radio, la TV, în presă ș.a.m.d. Bîlciul a devenit, de altfel, un fel de sport național. De pildă ieri dimineață, fiind 9 mai – peste 8 s-a trecut nefiind o cifră rotundă și nefiind direct legată de *Führer* care, în 1921, nu avea decît vreo trei anișori –, deci ieri a fost oprită circulația, iar la principalele monumente ale celor două sărbători au fost aduși cu toptanul elevi, studenți, muncitori, țărani și, mai ales, soldați, ca să pună coroane, să facă de gardă, să cînte diverse „chestii revoluționare”, să recite poezii ș.a.m.d. Toate bune și frumoase, ca-n manifestațiile similare ale fascismului italian sau ale nazismului (în unele privințe *Conducătorul* nostru mi se pare mai apropiat de Mussolini, deși nici de nebunia celui-lalt nu e complet străin), numai că, spre seară, cînd mă întorceam acasă, ce văd lîngă statuia din Piața Independenței? Cîteva coroane deja ofilite pe care le lovea o ploaie deasă ca de toamnă, nimic din entuziasmul dimineții și, pentru ca bîlciul să fie complet, lîngă o tufă, în noroi, un snop de drapele roșii (de care nu-mi păsa) și tricolore (care, chiar cu pășunist-proletcultista stemă, sînt totuși ale țării). Erau, probabil, lăsate acolo ca să se vadă că sărbătoarea s-a terminat. Deocamdată. Numai anul acesta cîte ocazii ne mai așteaptă – sîntem de abia în mai, iar pînă la 30 decembrie mai e „un potop de

sărbători” și evenimente istorice. Nu cred să fie vreo țară cu atâtea sărbători oficiale. Și care să-și bată joc cu mai multă îndărătnicie de cele, într-adevăr, importante. Să ne mai mirăm atunci că-și bat alții joc de noi, când principala noastră preocupare chiar asta pare a fi? Autobășcălia.

Alarmă la aprovizionare !

Orice aș fi putut crede în ceea ce privește penuria, dar în nici un caz. că ar putea lipsi portretele *Führerului* în exemplare suficiente ! Și, totuși, cu ocazia bîlciului ocazionat de terminarea plății datoriei externe, s-a constatat că nu există în depozite destule portrete ale Conducătorului, format mare și cu „două urechi”. Cele „într-o ureche” nu mai au curs de multă vreme. Mai exact, organizatorii au fost puși în fața unui dificil de depășit dezecilibru – existau destule portrete mari ale *Führerinei* și numai din cele mici ale lui. Cum să se rezolve dificila problemă? Să nu pui suficiente tablouri – nu se putea ! Cea mai simplă soluție a părut a fi „împrumutarea” unor tablouri din instituții și, în special, din școli, unde există cîte unul în fiecare clasă. Toate ar fi fost bune, din punctul lor de vedere, dacă nu s-ar fi ajuns la situații ambigue sau de-a dreptul de un comic nebun. Meșterii dădeau buzna în clase, în timpul orelor, cu scări și cu unelte adecvate, dădeau jos portretele și provocau imensa veselie a elevilor : „Îl scoate” ! Bătăi din palme, glume, antren. În general, meșterii zîmbeau complice, făceau și ei glume, ba chiar gesturi relativ obscene legate de respectivele imagini ale *Conducătorului*. Profesorii se prefăceau că se uită pe geam sau scriu la tablă ca să-și ascundă rîsul.

Amuzant este că, la Iași, manifestația desfășurându-se cum s-a desfășurat – studenții au plecat primii, elevii s-au tolănit pe iarbă, muncitorii au adus ameliorări portretelor cu ajutorul mucerilor de țigară – multe din aceste portrete nu s-au mai putut întoarce de unde au plecat, astfel încât, în numeroase clase, portretul a lipsit mai bine de două săptămîni. Mă întreb cum vor fi reușit profesorii și elevii să mai facă orele lipsiți fiind de oblăduirea timpă a *Conducătorului*?! Iar eu, dacă aș fi știut că manifestația va fi așa de veselă, nu m-aș fi „sustras”, ca să-mi dau probe de igienă spirituală! De unde să fi știut ce-o să pierd?

Activiștii – la muncă!

Dat fiind că, la Iași, manifestația de bucurie și mulțumiri – probabil pentru că s-au făcut datoriile ce au trebuit plătite! – n-a ieșit „cum trebuie”, *Județ Fûhrerina* este foarte nemulțumită: de la Iași nu s-a putut transmite nimic la TV, oricît de tare și convingător și-a urlat ea propriul discurs, oricît de entuziaști au încercat să fie acoliții săi. Urmările imediate: 1. muncitorii care au lipsit de la manifestație vor fi privați de 250 lei din salariu pentru „absență nemotivată de la serviciu”!? 2. principalii organizatori ai bîlciului (șefii de partid de la municipiu și județ, cei din întreprinderi, directorii, alți activiști) au fost convocați după două zile, în sala *Teatrului Național*, pentru a-și manifesta din nou entuziasmul, de data aceasta „între ei”. Nu era mai simplu să se fi procedat așa de la început? În fond, deosebit de marea masă a populației, ei chiar au motive de bucurie, entuziasm și „profunde mulțumiri” – nu e puțin lucru să iei salarii uriașe, să ai

acces la rețeaua specială de aprovizionare, să te bucuri de atâtea alte avantaje numai pentru că „dai din palme”, îți iei fel de fel de angajamente în numele unor oameni pe care-i „reprezinți”, dar nu-i întrebi nimic. Și, mai ales, nu știi ce-i aceea „onoare a muncii”. Așa că, pe bună dreptate, a decis *Führerina* județului : „Activiștii – la muncă !” La munca lor specifică, bineînțeles, de „aplaudaci”.

„Băieții” lucrează prost

Am aflat amănunte despre modul în care i-au retras dreptul de semnătură lui Al. Călinescu. Deci, pe 3 aprilie Al. C. a trimis o scrisoare lui D.R. Popescu, prin care se solidarizează cu cei ce se solidarizaseră cu Dinescu și, deci, cu acesta însuși. Pe 9 mai, D-na (sau, mai bine zis Tovarășa) Tarhon de la *Consiliul Culturii* a poposit în mijlocul redacțiilor de la „Cronica” și „Convorbiri Literare”, a decis scoaterea textelor lui Al. C. din numerele în lucru și-a transmis ordinul de interzicere a semnăturii, care de altfel îi depășea modestele atribuții. Dacă Al. C. a trimis scrisoarea lui D.R. Popescu în plic închis – și așa este – se pune legitima întrebare cum au știut organele de existența ei ? Sau cineva citește corespondența lui D.R.P., ceea ce este foarte grav întrucât e membru în *C.C.* al *P.C.R.* !, sau pur și simplu D.R.P. a dat scrisoarea mai „sus” – sau mai „lateral” ! În ambele cazuri, D-sa iese discreditat. Asta s-a urmărit oare ?

Mai interesant că, în ședința de la „C.L.”, nimeni nu știa despre ce e vorba, întrucât emisara n-a explicat fundamentarea acestei absurde decizii. Cineva – cred că H.Z. – a întrebat, dar șeful revistei, Corneliu Sturzu, i-a închis

scurt gura spunându-i că „alții, mai mari” știu ei ce fac! Bun, oricum nimeni de la cele două redacții n-a dat semne c-ar protesta împotriva hotărîrii, nici n-a mai încercat să obțină măcar unele elementare explicații.

Mai nostim e ce mi s-a întîmplat astăzi, cînd m-am dus să-mi ridic banii pe o colaborare mai veche. Stăteam de vorbă, pe diverse teme, cu cîțiva dintre membrii redacției, cînd a apărut Sturzu. M-a felicitat pentru un studiu despre Eminescu publicat recent într-un volum scos la *Institutul de istorie* – de unde o fi știind de el? – și apoi, scurt, mi-a solicitat o colaborare la numărul lor Eminescu din iunie, deși este imposibil să nu știe ceea ce știe deja cam tot orașul, că nu mai public în semn de solidaritate cu scriitorii interziși. A trebuit să repet calm, de trei ori, că nu pot publica în revistele noastre atîta vreme cît scriitori mai importanți decît mine nu au drept de semnătură, că, deci, îmi ridic singur acest drept! Cei de față îmi tot făceau semne să tac din gură, îmi dădeau de înțeles că o să „mă toarne”, iar el m-a invitat în biroul său, ca să mă „lămurească”.

Aici a fost și mai nostim. Cum bănuiam că biroul e microfonizat, i-am repetat din nou ce-i spuseseam pe hol, ca să nu fie loc de „interpretări”. El mi-a făcut un lung expozeu despre plata datoriei externe, despre independența economică, că nu avem nevoie de *perestroika*, pentru simplul motiv că o făcusem încă din anii '65-70! Pe scurt, un adevărat curs de socialism științific ceaușist! Am fost de acord că nu avem nevoie de *perestroika*, pentru că e o reformă foarte limitată a sistemului și nu poate avea un rol mai important decît cel al unei

„frecții la un picior de lemn”. După care a fost el de acord că măsura interzicerii scriitorilor e absurdă, că speră să se revină asupra ei etc. etc. I-am mai spus că eu n-am de gînd să-i scriu lui D.R.P. pentru simplul motiv că nu sînt membru al *Uniunii Scriitorilor*, dar că-mi păstrez decizia de a nu publica pînă cînd nu este eliminată abuziva decizie a interzicerii celorlalți. În final, mi-a spus că el face revista cu „proști”, că e greu ș.a.m.d. Sînt curios ce-ar crede subordonații despre asta !

La ieșire, cei cu care vorbeam cînd a apărut Sturzu mi-au spus că am făcut rău că am acceptat discuția, pentru că o să „mă toarne”. A fost greu să le explic că puțin îmi pasă, mai mult, că eu chiar asta vreau, că am nevoie de un turnător „calificat” ș.a.m.d. Ei erau de părere că oricum o să toarne deformat ! Rămîne, deci, să mă bazez pe prezumtivul microfon din biroul șefului revistei ! Mă rog, dacă nici în informatori nu mai poți avea încredere ??

Altceva e mai trist – Sturzu, așa beat cum era, așa om al „organelor” cum se spune, avea totuși o poziție, chiar dacă una eronată, pe cînd ei nu aveau decît frica. Chiar dacă, altruist, e vorba de frica pentru soarta mea. E trist, dar asta e situația.

Dezinformarea în acțiune

În discuția cu C.S., acesta a încercat să-mi bage în cap că semnatarii scrisorii pro-Dinescu ar fi fost pedepsiți pentru că, înainte de a trimite scrisoarea lui D.R.P., ar fi trimis-o la *Europa Libera*. Ceea ce, de altfel, e inexact și, oricum, n-ar avea importanță. Oricum, Al. C. n-a trimis-o decît lui D.R.P. – a acceptat asta – și-a pățit același lucru ! S-ar zice că „băieții”

lansează tot felul de povești pentru a-și „justifica” abuzurile sau, la fel de plauzibil, pentru a încerca să „discrediteze” pe cei puși la *Index*. Oricum, ei lucrează atît de prost, atît de cusut cu ață albă, încît te și întrebî dacă nu cumva, după plecarea lui Pacepa, s-a făcut acolo, la „organe”, o epurare ce i-a pus pe tușă mai ales pe profesioniști.

Pe furiș, vine amenințarea

În toată discuția noastră, a existat și o mică, discretă, aproape inobservabilă tentativă de intimidare. Așa, în trecere, C.S. m-a întrebî, fără să insiste ulterior, dacă mă gîndesc și la „viitorul meu”. A trebuit să-i răspund că tocmai pentru că mă gîndesc la acest viitor – ba chiar și la prezent! – nu am cum să procedez altfel decît am procedat. Nu știu ce-a înțeles din asta pentru că, cum spuneam, n-a mai insistat pe acest aspect al problemei. Poate nu mă înșel dacă afirm că am văzut în ochii săi, destul de bine aburiți de băutură, o mică sclipire de admirație! Într-adevăr, se pare că nici în oamenii puterii nu mai poți avea deplină încredere! Ce-o să se aleagă oare din „cea mai bună dintre lumi” dacă lucrurile vor evolua în această direcție? •

Responsabilitatea genealogică

După ce i-au retras dreptul la semnătură, au scos numele lui Al. Călinescu pînă și dintr-un program al *Colocviului „Mihai Eminescu”*. Mai grav – dar mai interesant pentru direcția în care evoluează lucrurile – e faptul că insul de la partid care a cenzurat programul a avut nevoie de aproape o oră ca să decidă dacă poate lăsa numele fiului lui Al. C., student în anul I și

participant întâia oară la acest colocviu. Pînă la urmă l-a lăsat. Da. Se pare că se reintroduce, ca în frumoasele vremuri cincizeciste, răspunderea genealogică. E bine, e din ce în ce mai bine! Că lucrurile stau așa – dovadă e faptul că a fost scos din șpaltul revistei „Cronica” un articol despre tatăl lui Al. C., un distins latinist decedat acum cîțiva ani. Nu mai au liniște nici morții! Urmează, probabil, să fie cenzurate numele vecinilor, ale prietenilor, ale relațiilor împlătoare ș.a.m.d. pînă la interzicerea completă a tuturor numelor din România. Cu excepția unuia singur, poate a două-trei... Îmi amintesc că, acum cîțiva ani, s-a interzis publicarea pe copertile cărților a fotografiilor autorilor în viață, că de anul trecut articolele din presa cotidiană de pe prima pagină trebuie să continue în interior, pentru a nu apărea semnături pe pagina întâi... Uneori, nici nu-ți vine să crezi că toate acestea se împlinesc în realitate, ai impresia că e un vis urît, că citești un fel de contrautopie, că-ți povestește cineva aceste aberații numai ca să-ți facă sînge rău. Mă întreb pînă unde poate merge absurdul, mă întreb dacă mai poate exista vreo limită, mă întreb dacă nu cumvă trăim în subconștientul unui nebun. Cred că și altcineva s-a mai întrebat asta. Și pe bună dreptate.

Despre poluare

Avem, probabil, unul dintre cele mai ridicate nivele ale poluării din lume, deși industria noastră este atît de falimentară. Sau, poate, tocmai de aceea. Am fost cîteva zile la Baia Mare și, pur și simplu, m-am îngrozit. Rîul este un fel de baie de sînge întrucît, în locul apei, pe el curgea un fel de mîl roșu. După spusele

localnicilor, cînd plouă, ai toate șansele să obții o umbrelă cu găurele, atît de acidă este apa de ploaie. Același lucru se întîmplă cu ciorapii femeilor. În cîteva ore devin, involuntar, ciorapi „cu model”. Interesant este că, atît timp cît am fost noi acolo, nivelul de poluare a fost mai scăzut. Nu pentru a proteja scriitorii români, Doamne ferește !, ci pentru că peste cîteva zile urma să se facă măsurarea nivelului de poluare. În astfel de situații, secțiile cele mai poluante se închid circa o săptămîină. Și, astfel, nici nu mai avem poluare, deși viața oamenilor e aici un coșmar – cazuri de astm, pneumonii și bronșite de cîteva ori peste media națională. La fel în ce privește unele forme de cancer. Ei, da, asta grijă față de om ! Și cînd te gîndești că Baia Mare, ca și Piatra Neamț, sînt orașe de munte, înconjurare de păduri, că ar putea avea aerul cel mai curat din țară... Pe de altă parte, aud că la Suceava toată lumea are fața roșie – nu din cauza faptului că trăiesc foarte bine, ci datorită „sindromului de Suceava” datorat, și acesta, poluării. Deci, nu e adevărat că industria noastră nu produce nimic – în afară de pagube, ea produce și unul din cele mai ridicate nivele de poluare din Europa, poate din lume !

Despre buna folosire a colegilor

L-au dat afară pe Luca (Pițu) din serviciu. Nu asta e de mirare – în curînd, s-ar putea să rămînem mai mulți pe drumuri –, ci maniera în care-au făcut-o. N-a fost – vizibil – nici decizia conducerii Universității, nici a „băieților”, nici a „organelor” de partid. Nu, nimic din toate acestea – chiar colegii lui L.P. au decis licențierea lui ! Nimic de zis – frumos lucrat. Pretextul deciziei l-a constituit – pentru a cîta

oară? – o scrisoare, o scrisoare atribuită lui Luca, deși nesemnată de el, interceptată de „băieți” (care n-au observat că încalcă un articol din *Constituție*!), și pusă la îndemîna colegilor lui L.P. pentru a-i „asmuți”, ca să zică așa, împotriva lui. Restul a mers de la sine – s-a fixat o ședință a colectivului, dar cu multă grijă, în chiar momentul în care cei ce l-ar fi putut apăra să nu poată fi acolo, s-a pus problema comportamentului lui L.P. față de colegi, s-au produs cîteva „înfierări”, apoi s-a decis (nu știu dacă în unanimitate) că L.P. nu este demn de colegialitatea membrilor catedrei de franceză. Ceva e adevărat aici – oricum, L.P. e mai bun decît majoritatea colegilor săi! Dar nu despre asta este vorba, ci de altceva – de ce au ales această manieră de a-l da afară? Din două motive, bănuiesc. Mai întîi, pentru că, procedînd astfel, nici o autoritate (universitară, politică sau polițienească) nu poate fi incriminată direct. Deși, e limpede pentru toată lumea cine se află în spatele deciziei. În al doilea rînd, această manieră de lucru îi transformă pe „colegii” lui L.P. în complici, ceea ce va permite și șantajarea lor ulterioară. Într-adevăr, bine lucrat, chiar cu bătaie mai lungă decît pare la prima vedere.

După cîte am auzit, L.P. n-a avut ocazia să se „apere” întrucît n-a fost invitat la propria sa judecată! Cred că aici „mecanismul” a greșit. Ședința e atacabilă chiar prin faptul că „impriecinatul” n-a fost prezent. Mă rog, asta e treaba lor. Dacă Luca ar fi fost acolo, bănuiesc că metoda cea mai bună de apărare ar fi fost aceea de a nu recunoaște că a scris vreo scrisoare semnată „Petruț Spinuț”. Ei ar fi fost atunci obligați să producă probele că scrisoarea

este a lui, ceea ce ar fi însemnat însă recunoaşterea faptului că au interceptat o scrisoare. Iar aceasta avea un expeditor necunoscut! Probă mai bună pentru a denunţa ilegalitatea procedurilor *Securităţii* ar fi foarte greu de găsit. Oricum, aceste fapte trebuie reţinute, pentru a fi folosite în alte momente favorabile.

Exerciţii memorialistice

Fără nici o speranţă de rezolvare, dar pentru a fi consecvent cu ideea de a-i asedia cu memorii, reclamaţii etc., am depus memoriu pentru locuinţă la numărul 2. Teza centrală era că un cercetător ştiinţific şi un scriitor are tot atâtea drepturi „la o locuinţă”, dacă nu mai multe!, ca şi un activist, un lucrător în comerţ sau un ştab din fruntea unei instituţii oarecare. Am încercat să fiu cât mai serios, dar vreo două glume „nevinovate” tot mi-au scăpat. Asta e. Cum individul nu prea are umor – după câte aud şi nu mă mir – îmi şi imaginez ce ochi va holba la petiţia-mi! Pe de altă parte, nu văd cum ar putea să nu fie de acord cu „ideea-forţă”, aceea a egalităţii în drepturi într-o problemă atât de puţin legată de „distribuţia puterii în stat”. Mă rog, vom trăi şi vom vedea. Pe de altă parte, Mihai Dinu Gheorghiu, care are experienţa sa „memorialistică” destul de bogată!, a recunoscut că memoriul meu – pe care, totuşi, l-a corectat în vreo două locuri – este o mică bijuterie a genului.

Noutăţi în cazul L.P.

Aflu, totuşi, că Liviu (Cangeopol) a încercat să-l anunţe pe Luca de înscenarea ce i se pregătea „în mijlocul colegilor săi de catedră” – aflase de la Al. Călinescu – dar nu a reuşit.

Păcat – ar fi fost interesantă atitudinea acestora de față cu „impricinatul”. Mă întreb dacă ar fi avut curajul să ceară licențierea lui L.P. stînd „ochi în ochi” cu el. Trebuie, totuși, să fii foarte tare pentru a fi ticălos cu potențiala ta victimă „de față”. Și mă îndoiesc că „onorabilii” ar fi niște persoane chiar atît de „tari”. Altfel, n-ar fi acceptat acest rol de intermediari jalnici, un fel de ștergătoare de picioare ale securiștilor. Rău a mai ajuns și Universitatea noastră – cea mai veche din țară, nu?

Pe de altă parte, din mai multe surse, am aflat că decanul de la filologie – probabil, cuprins de remușcări – a încercat să „facă” un post pentru Luca la *Institutul de lingvistică și filologie*, dar salariații de acolo – sau, mă rog, șefii lor – s-au opus. Buni băieți, nimic de spus! Bineînțeles că nu este exclus să fi fost „instrumentați” în prealabil, dar, orișicît, un pic de colegialitate, măcar de formă, parcă n-ar fi stricat nimănui. Și ne mai întrebăm de ce merg lucrurile, la noi, cum merg. Nici nu cred că a funcționat teama de *Securitate*, ci pur și simplu, ca și în cazul foștilor colegi ai lui Luca, inconfortul de a avea pe cineva *mai bun* (în toate sensurile) în propriul colectiv. Dar, mă rog, viii cu viii și morții (psihici) cu morții (fizici).

Cinismul activistic

Ceea ce bănuiam s-a întîmplat – n-am rezolvat nimic cu locuința iar individul într-adevăr n-are nici un strop de umor. M-a invitat astăzi în audiență, probabil, pentru a-mi face o demonstrație de cinism activistic. Eu singur, el înarmat cu doi martori – tovarășii C. și C. ; m-a primit într-un birou spațios cît un apartament muncitoresc pentru o familie numeroasă, unde

mi-a comunicat, cu zîmbetul pe buze, că problema „nu se poate rezolva”. Zîmbetul mi-l amintește cumva pe al lui Floareș, deși fizic nu seamănă de loc, de unde se vede că există un anumit tip de zîmbet pentru „biroul 2”, cel cu ideologia, propaganda, cultura și alte științe ale trupului și sufletului.

Partea „și mai cinică” a urmat cînd mi s-a plîns – el mie! – că trebuie să facă 3 kilometri pe jos pînă la serviciu. Bineînțeles că, în acest moment, mi-am cam ieșit din pepeni și i-am punctat, cît am putut mai scurt, următoarele : 1. de la locuință pînă la județ nu sînt mai mult de 2 kilometri, 2. îi face pe jos de plăcere, dat fiind că are mașină la dispoziție, 3. dacă aș sta în casa doctorului Mînecan, pe care au confiscat-o pentru că ea a rămas în străinătate, aș face și 10 kilometri pe jos pînă la serviciu.

În finalul discuției, pentru că tot îmi lăudase zona în care mi s-ar fi putut da o garsonieră într-un bloc ce de-abia își ridică aripile, i-am propus s-o dea, mai degrabă, unui activist de „nădejde”, unul demn de așa răsplată. Deși cinic, cum e lipsit de umor, mă îndoiesc c-o fi înțeles exact ce vreau să spun. Dar, asta e, așa partid, așa activiști ! Tovarășul Floareș „a murit” (spre Arad, dacă e adevărat zvonul), trăiască tovarășul Crihană ! Și tovarășa Ghițulică, pe care am zărit-o cu coada ochiului în timp ce intram „la audiență”. Cu așa o mutră de „tață perfectă”, cum naiba poate oare să conducă un județ ? Încurcate sînt gîndurile lui Ceaușescu !

Biografii activiste

Povestesc cuiva „picanteriile” întîlnirii cu *Fuhrerul* propagandei județene și aflu cîteva

detalii biografice : a fost strungar, s-a afirmat *ca cadru* de nădejde în UTC, a fost trimis la Ștefan Gheorghiu unde a – ca să zic așa – studiat „ziaristica” (coleg de brânșă !?), a ocupat diverse trepte ierarhice în partid pentru a ajunge, acum, la vârful acestei ierarhii. Interesant e faptul că, deși are nevastă profesoară de limbi străine, a rămas cu o temeinică ură împotriva intelectualilor pe care o împrăștie „în doze mici”, făcându-le acestora mici necazuri, de câte ori are ocazia. Bun. S-ar zice că acest departament este destinat *a priori* foștilor muncitori manuali ce-au prins dezgust de meseria de bază. Antecesorul lui Crihană, Alecu Floareș, fusese tractorist. Ulterior, în urma unor studii despre care eu nu știu nimic, s-a calificat „intelectual”. Ba mai mult, pe vremea cînd eram eu student, și-a dat și un fel de doctorat, cred că în sociologie, altfel nu văd de ce ne-ar fi dus, cu grupa, să urmărim mirabila încununare a științei și ideologiei reunite. Și iarăși interesant, nici acest Floareș, „un Goebels al culturii la Iași”, după formula nu știu cui, nu se putuse lepăda de o ură, greu disimulată, împotriva intelectualilor „de souche”. Interesanți și activiștii ăștia – se chinuie să-și „refacă” studiile, umblă după diplome și titluri, dar după ce le capătă – cu complicitatea intelectualilor, de altfel – nu încetează o clipă să-i urască pe aceștia. Iar modelul e repetabil în sute/mii de exemple pînă sus, sus de tot, la nivelul savantei în chimie. Pînă la urmă, intelectualii au ce merită – îi poate obliga cineva să cauționeze profesional pe acești avortoni ai gîndirii umane? Nu-i poate obliga nimeni, dar ei o fac și neobligăți. Aici e toată drama. Și, după aceea, ne mai întrebăm de ce nu avem o opoziție

intelectuală. Păi, chiar de asta nu o avem – pentru că avem o voluntară „colaborare” intelectuală cu cei ce n-au încetat o clipă să fie ceea ce sînt – inamicii de neschimbat ai gândirii libere, ai gândirii pure și simple. Cum ar putea exista o gîndire neliberă ?

Așa, băieți, contr-atacați, ce naiba !

Ori urmare a discuției cu Sturzu ori a celei cu Crihană – dacă nu a ambelor – s-a luat hotărîrea înțeleaptă să nu se scrie despre cartea mea de poezii în „Convorbiri”. Cum „indicația” nu pare să vină de „mai sus” – tocmai a apărut un articol într-o revistă bucureșteană – avem o probă indubitabilă că inițiativa represiunii, ca să zic așa, poate să vină și „de jos” nu numai „de sus”. E mai bine – un pic de „democrație” nu poate să strice acestui aparat „îmbătrînit în rele”.

Bancurile

Un prieten îmi spune : „Bancurile nu ne bagă în rahat, nu ne scot din el, dar ne ajută să ne simțim mai bine acolo”. Probabil chiar așa și este și asta-mi întărește impresia, pe care o am de mai mulți ani, că foarte multe bancuri sînt produse de fapt de „ei”, ca să funcționeze drept supape de reducere a tensiunii potențiale a corpului social. În 1977, după cutremur, chiar a doua zi, la prima oră, am auzit cîteva zeci de bancuri legate de sinistrul eveniment din seara precedentă. Cărui om normal i-ar fi ars de făcut bancuri în mijlocul unei tragedii de asemenea proporții ? Nu încapе îndoială – trebuie să aibă cîteva colective „de cercetare” care lucrează tocmai în acest sens. Ceva legat, probabil, de direcția de dezinformare a *Securității*. Altfel nu

se poate explica nici „promptitudinea” anumitor serii de bancuri, nici anumite „pasaje” ale lor care excită ce e mai josnic în om – de pildă, evocarea „morții fictive” a unui personaj urît sau, măcar, a unor „boli mortale” de care acesta suferă –, nici o mulțime de alte elemente care, în fond, fac jocul sistemului. Cum spun-eam, fie prin reducerea tensiunii, fie prin „înțeleapta” ei canalizare. Oricîtă încredere aș avea în spontaneitatea și productivitatea folclorică a talentatului nostru popor, cu tot regretul, trebuie să constat că nici aici nu e mîna de amatori, ci de profesioniști ! În fond, și dezinformarea a devenit o meserie. Și încă una „esoterică”. A devenit, pe naiba ! De la Sun Tze și *Arta războiului* încoace, *este* o meserie. Ar trebui folosit ce spune Sun Tze – sau, mai aproape de noi, Volkoff în *Dezinformarea, armă de război* – pentru a deconstrui discursul pe care ni-l „servește” nouă puterea. Nu cel mai grosolan din „discursurile majore”, ci cel ceva mai subtil ce face apel la „pericolele externe”, la „lupta pentru pace” (frumos oximoron !), la reformele care, la noi, au avut deja loc.

Nostalgia imperiului

În parc la Bistrița, o fanfară cîntă duminică după-amiază valsuri, mazurci, poloneze, sîrbe ș.a.m.d. O mulțime de lume, de toate vîrstele. Pe fețele celor mai în vîrstă, o bucurie difuză, dar și destul de intensă – parcă ar fi fost „pe vremea imperiului”. Cînd s-a cîntat *Marșul lui Radetzki*, aplauzele au izbucnit spontan la începutul cîntecului, l-au însoțit discret, pentru ca, în final, să izbucnească neașteptat de puternice. Nostalgia Imperiului pare să fi rămas încă importantă la peste 70 de ani de la decesul său

și la mai bine de 40 de „nou regim”. Lucrul mi se pare normal – Imperiul clădise un sens al sociabilității echilibrate ce începuse să se piardă încă înainte de război, dar al cărui „gust” nu s-a putut pierde integral. Ceea ce produce, cred, nostalgie, nu e atît sentimentul puterii care nu mai este, ci cel al etichetei. Societățile în care eticheta funcționează, în care politețea este intens formalizată, au ceva proteguitor pentru individ, indiferent de treapta socială pe care se situează. Eticheta te apără de abuz dar, mai ales, de grosolănie. Nu doar „tovărășismul” de sorginte bolșevică a impus grosolănia, dar și – în limite mai tolerabile – „camaraderia” de tip american. În fond, o dată cu valsul a murit o întreagă lume. O lume ce poate încă trezi nostalgii chiar și celor care nu au cunoscut-o direct! De unde se vede, o dată mai mult, că forța culturii poate fi mai puternică decît „cultul forței”!

Instituțiile onoarei

Gîndul la vals și la Imperiu m-a trimis spre întrebarea legată de ce s-a întîmplat cu onoarea. În trecutul nu prea îndepărtat, existau o mulțime de „instituții ale onoarei”, între care duelul. Cel din urmă nu s-a pierdut din cauza erodării virtuților militare – căci societățile recente le-au exacerbat mai ceva decît înaintașii –, ci în urma erodării sentimentului onoarei și al prestigiului instituțiilor care-l prezervau. E interesant de observat cum duelul s-a refugiat în grupările sociale marginale, în lumea interlopă unde, alături de respectul pentru mamă, pare a fi rămas singurul criteriu de evaluare morală. Dincoace, în „societatea normală”, sentimentul onoarei a fost înlocuit, pe

rînd sau concomitent, cu respectul pentru avere, pentru eficiență și competență, pentru a sfîrși în grosolănia de astăzi care nu are respect pentru nimic. Sentimentul onoarei ține de spiritul de corp, de orgoliul temperat al apartenenței la o grupare socio-profesională anume, de o anumită proveniență culturală. Toate acestea trebuiau distruse pentru a putea distruge onoarea, posibilitatea de a te raporta la o anumită valoare. Probabil, în cuprinsul acestui curent „purificator”, în felul său, trebuie privită și recenta măsură privind desființarea „caselor corpului didactic”. Trebuie să li se ia profesorilor și ultimul reper al coeziunii, apartenența la un „corp”. Trebuie diseminat și acest corp, așa cum au fost împrăștiate în massa colectivă și alte „corpuri”. Mă mir că nu le-au trecut încă prin cap să desființeze uniforme militare! Logica sistemului solicita, de mult, introducerea unei singure „uniforme” pentru întreaga populație – după modelul maoist lansat în anii '60.

Un oraș fără cerșetori ?

Spre deosebire de Iași și București sau, mă rog, alte orașe din „regat”, la Bistrița nu am văzut cerșetori. Nu cred că faptul s-ar datora nivelului de viață mai ridicat de aici – în fond, unde e mai multă bogăție (și aici pare mai multă, cum și organizarea pare superioară celei din Moldova), ar fi firesc ca numărul cerșetorilor să crească. Mai degrabă, am impresia, se păstrează mai bine aici, în Ardeal, ceva mai mult din vechiul sentiment al onoarei care te împiedică să întinzi mîna – fie pe stradă, fie în fața autorităților. Am mai observat ceva în drumurile făcute anul acesta prin Ardeal – parcă și

oamenii „de aparat” par ceva mai „oameni” și, oricum, sînt mai buni gospodari, ba chiar și ceva mai decrispați. Unii oameni cu funcții de aici, puțin antrenați, ar putea să pară în alte locuri din țară aproape niște „dizidenți” ! Dar lumea îi înjură și pe ei, cum îi înjurăm și noi pe ai noștri. Să aibă ei, oare, un comportament schimbat în prezența noastră, a scriitorilor veniți din altă parte ? Sau, pur și simplu, așteptările cetățenilor de aici sînt mai exigente ? În fond, unde e mai multă civilizație – și aici este mai multă ! – și exigențele sînt mai ridicate decît dumaticatul de pîine și sticla de vin.

Cele trei soluții

La Bistrița, am ocazia să stau mai mult de vorbă cu tînărul poet I(on) P(intea), care e un fel de executor testamentar al admirabilului Nicu Steinhardt. Între altele, îmi arată un text pe care N.S. l-a semnat cu pseudonimul Nicolae Niculescu într-o revistă din exil. Textul se intitulează *Trei soluții* și descrie cele trei căi de a te sustrage unui regim concentraționar – de orice tip –, în afara soluției mistice a credinței, lăsată aici deoparte. E vorba, deci, de cele trei soluții strict lumești care „au caracter practic și se înfățișează ca accesibile orîșicui”. Accesibile – accesibile, dar din păcate, nu și frecventate. Textul e extraordinar și ar merita să-l reiau în întregime – din păcate, în afara cîtorva fragmente, nu am copiat decît concluziile în întregime. Le reiau : „Tustrele soluțiile sînt certe și fără greș. Altele pentru a evada dintr-o situație-limită, dintr-un univers concentraționar, din mrejele unui proces kafkian, dintr-un joc de tip domino, labirint sau cameră de anchetă, din teamă și panică, din orice cursă

de șoareci, din orice coșmar fenomenal nu știu să existe. Numai aceste trei. Însă oricare dintre ele e bună, suficientă și izbăvitoare. Luați aminte : Soljenițin, Zinoviev, Churchill-Bukovski. Moartea consimțită, asumată, anticipată, provocată ; nepăsarea și obrăznicia vieții ; vitejia însoțită de o veselie turbată. Liberi sînteți să alegeți. Dar se cuvine să vă dați seama că – lumește, omenește vorbind – altă cale de a înfrunta cercul de fier (care-i în bună măsură și de cretă – v. *Starea de asediu* a lui Camus : temeiul dictaturii e o fantomă : frica) al totalitarismului e foarte îndoielnic să găsiți. Veți protesta, considerînd că soluțiile subînteleg o formă de viață echivalentă cu moartea, ori mai rea ca moartea, ori implicînd riscul morții fizice în fiecare clipă. Asta așa e. Vă mirați ? Pentru că nu l-ați citit pe Igor Șafarevici, pentru că încă nu ați descoperit că totalitarismul nu e atît descoperirea unei teorii economice, biologice ori sociale, cît mai ales manifestarea unei atracții către moarte. Iar secretul celor care nu se pot încadra în hăul totalitar e simplu : ei iubesc viața, nu moartea. Moartea însă, cine Singurul a învins-o ? Cel ce cu moartea o a călcat”.

Bineînțeles că m-a cuprins o groaznică rușine cînd am citit acest text al bătrînului de la Rohia și, bineînțeles, m-am decis ca, cu prima ocazie, să ies din rezervă, să acționez. Rămîne de văzut ce înțeleg prin „prima ocazie” și dacă sînt dispus s-o și provoc, nu doar s-o aștept. Și nu de teamă este vorba aici, chiar nu-mi este teamă ; la mine, teama „de ridicol” e mai mare decît cea de moarte ! Așa că, s-ar zice, am optat pentru soluția lui Soljenițin : adică, în momentul deschiderii conflictului, să mă

consider deja mort, să-mi spun, ca și marele rus, „de-acum încolo sînt un om mort”. Da, pentru mine, care n-am nici umorul negru al lui Zinoviev, nici exaltarea lui Bukovski, pare cea mai bună soluție. Ba chiar și cea mai comodă. Odată mort, odată orice speranță desființată, e posibil să ai și o mai bună percepție asupra a ceea ce ți se întîmplă, asupra a ceea ce se întîmplă.

Demonstrație la Brașov

O, nu, nu-i vorba de o nouă revoltă muncitorească, ci de demonstrația de 23 August ! Dar nu s-ar spune că aceea de acum aproape doi ani n-a lăsat urme, odată ce la cea oficială, de anul acesta, n-au fost convocați tocmai muncitorii de la *Steagul Roșu* și, (zvon nesigur) nici cei de la *Tractorul*. Deci, sistemului, ca să zic așa, îi e teamă de eventuale noi frămîntări. Mai ales că, din punct de vedere gospodăresc – încălzire, apă caldă, produse alimentare etc. –, nu pare să se fi înregistrat nici o ameliorare, aici, în cei doi ani care au trecut de la „neliniștitul (neliniștitorul ?) noiembrie”.

Mai interesant e alt detaliu referitor la demonstrație – participanții au primit un „număr”, în funcție de rînd și de locul în acesta, ca să poată fi „recunoscuți” la nevoie ! Dacă e așa de dificil de organizat o demonstrație „fără probleme”, nu era mai simplu să se fi renunțat la ea ? Bineînțeles că nu – și mai ales la Brașov – puterea are nevoie să-și demonstreze stabilitatea, forța, chiar puterea !

Penuria, of, penuria

Tot la Brașov, cu o săptămîină înainte de manifestație, se știa că va trebui să existe o

proporție de 3/1 între portretele „lui” și cele ale „ei”. Cu două zile înainte de eveniment, însă, s-a anunțat că proporția trebuie să fie de 1/1. Că doar e „jumătatea” egală lui, nu o biată „treime”, nu? Amuzant e că nu prea au reușit să găsească tablouri de-ale ei la „aceeași dimensiune”, așa că, pentru a se putea păstra proporția stabilită, au trebuit să mai reducă din portretele „lui”! Dumnezeuule, toate acestea par o nebunie din altă lume, dar, din nefericire, e cea mai goală-goluță realitate. Astea sînt, deci, marile probleme ce se pot pune conducerii unui județ în care oamenii aproape că mor de foame, n-au apă caldă, n-au condiții de transport și nici de muncă, ba mai sînt și victimele unei poluări ruinătoare! Tot acest aparat de politruci nu pare a avea alte preocupări decît cum să le iasă mai bine nenumăratele sărbătoriri ale analfabetei perechi. O fi comunismul o prostie sinistră, în general, dar în România parcă și-a pus și toate însemnele fuduliei imbecile.

„Noua vîrstă” a corespondenței

Scrisoarea lui Dan (Petrescu) către „organele” de represiune din Iași, difuzată ieri de *Europa Liberă*, e o adevărată bijuterie a genului epistolar. Intrăm, aș zice, într-o *nouă vîrstă* a acestui gen. Pare tot mai limpede, în primul rînd, scrisoarea închisă nu mai are nici un rost. Scrisoarea lui Luca (Pițu) către amicul său occidental a fost, oricum, deschisă deși nu avea expeditor! Pentru Mihai (Dinu Gheorghiu), anul trecut, au fabricat o „scrisoare” ca să-i poată retrage pașaportul! Scrisorile pe care le scriu – sau care îmi sînt scrise – vin după săptămîni. Sau nu vin de loc. Cred că singurele

scrisori care mai au vreun rost sînt cele concepute, de la bun început, ca „deschise” și, deci, difuzate public. Dacă tot nu mai există secretul corespondenței, măcar să-i obligăm să ne asculte scrisorile! Ar putea organiza „ședințe” de audii în funcție de programele posturilor de radio occidentale, renunțînd la anevoioasa operație de deschidere/închidere a scrisorilor. În plus, i-am forța să nu mai încalce *Constituția* măcar într-un singur punct! Ar fi un succes în necesara operă de reintroducere a legalității în România.

A sosit ocazia...

...ba chiar mai repede decît mă așteptam eu! Dan (Petrescu) are ideea unei scrisori/apel pentru ne-alegerea lui Ceaușescu la Congresul care vine. Bineînțeles, nici el, nici eu nu sîntem membri de partid, așa că s-ar putea susține că ne amestecăm în treburile interne ale acestuia! Nimic mai fals – de mai bine de o lună, se agită pe toate canalele că „întregul popor român” dorește realegerea lui Ceaușescu, deși mai mult de trei sferturi din el nu face parte din partidul comunist. Deci, e cazul să ne spunem și noi, „ne-membrii”, cuvîntul. Sau măcar o parte dintre noi. Bun. S-ar zice că am trecut Rubiconul. Mai bine spus, Bahluiul! Să vedem ce urmează. Între altele, dat fiind că Dan este destul de intens supravegheat, ar trebui să mai încerc să găsesc semnături pentru apel.

Curajul la români

În aproape trei săptămîni, n-am reușit să culeg nici o semnătură. Și am testat, ca să zic așa, aproape vreo treizeci de cunoștințe. Nu zic, fiecare are un motiv, serios pînă la urmă :

ba o familie numeroasă, ba o slujbă destul de bună, ba chiar – cum mi-a spus un tânăr poet, curajos în felul lui – un ulcer cu care nu poți face față regimului penitenciar. Culmea e că, deși am și eu o slujbă și copil – și nici nu mă simt prea bine, ca să zic așa –, nu am putut nici să-i condamn, nici să fac presiuni „psihologice” asupra lor ca să semneze. Și am avut dreptate, cred; nici o semnătură nu are valoare dacă nu vine din proprie decizie, dacă nu e elaborată liber. În fond, pe mine nu m-a obligat nimeni și mi-au trebuit câteva luni bune pînă am trecut de la „autosuprimarea dreptului de semnătură” la opoziția deschisă. Și am avut și șansa întîlnirii cu textul lui Steinhart. Păcat că n-am copiat în întregime textul cînd l-am avut la îndemînă, aș fi putut să-l fac să circule. Ar fi putut să mai *decidă* pe cineva. Prin poștă nu pot să-l cer, iar să mă deplasez acum pare destul de problematic. Apelul poate să devină public din clipă în clipă. Deși, poate, ar cădea mai bine să apară cît mai aproape de *Congres*. Deși, ca să fiu sincer, nu văd ce efect ar putea să aibă asupra participanților la mascaradă. Oricum, părerea mea este că la români curajul face ravagii! Mai rar așa neam curajos.

Să miște, oare, ceva?

Din nou, ca și după Brașov, ca și după un incident nebulos de anul trecut de la Arad, sediile *Primăriei* și *Județenei de partid* sînt păzite, vizibil, de persoane înarmate – în uniformă, dar și în civil. Să miște oare ceva? Sau e numai datorită faptului că se apropie *Congresul*? Deși mai este mai mult de o lună jumătate!

Se întetește represiunea ?

L-au dat și pe Dan (Petrescu) afară din serviciu. El pune asta pe seama scrisorii din august în care a dat nume concrete de politruaci și securiști locali. Pînă acum, atacase, cu prioritate, ca să zic așa, pe Ceaușescu și sistemul. I-au interzis și plecarea în străinătate, deși are nevoie de o operație care, aici, se face „pe viu” cu dalta și ciocanul. A intrat în greva foamei și nu știu dacă va reuși să transmită asta în străinătate. Mihai a plecat deja, Cangeopol a plecat și el. Poate prin Basarabia ? Dar în cei care reușesc să plece dincolo eu nu prea am încredere, iar basarabenii care vin pe aici nu intră niciodată în „raza mea de acțiune”. Au un stil aplaudacii noștri de a-i „confisca” ! Păcat, acolo deja există un corespondent al *Europei Libere* care ar putea transmite știrea. Cît am stat de vorbă cu Dan, în piață, a fost o „foială” magnifică în jurul nostru. Ce Dumnezeu, parcă altă dată erau mai discreți ! La un moment dat a apărut și Sorin (Antohi), apoi încă vreo trei cunoscuți de-ai acestuia. În capul „băieților”, trebuie să se fi născut gîndul că se pregătește vreun miting ceva ! Dan a slăbit puțin, a avut de cîteva ori amețeli, dar în rest părea în mare formă. Avea dreptate Luca cînd îl considera un român atipic, cu trei „cojones” ! Din păcate, cîtiva dintre aceștia la peste 20 de milioane nu înseamnă mare lucru...

Îi povestesc lui Dan – și celorlalți – ce-mi mai amintesc din textul lui Steinhardt. Cred că el reprezintă, mai degrabă, soluția a treia, ilustrată de Churchill, cînd a început războiul, și de Bukovski, pentru că lui chiar îi place *încăierarea* în sine, meciul la care îl supune sistemul

de mai bine de un an și jumătate. De un an și jumătate în mod deschis și neechivoc, pentru că meciul lui e mult mai lung. Cuvintele lui Bukovski – „am să intru în ei ca un tanc” sau ceva în sensul ăsta – i se potrivesc ca o mănușă.

Iar trebuie salvată agricultura

Ca în fiecare an, iar sînt trimiși studenții, muncitorii, ba chiar și noi, cercetătorii, „la salvat agricultura”. Bineînțeles că i-am spus din nou secretarei de partid – mă rog, nu sînt membru, dar ea se ocupă de toate chestiile astea ; nu cred că cu foarte multă plăcere – că eu nu merg întrucît nu am nici un merit în faptul că aceasta a fost distrusă. Să meargă Ceaușescu și activiștii, că ei au făcut nu știu cîte revoluții agrare ! M-a întrebat ce să spună „mai sus” dacă e întrebată de ce nu merg. I-am spus să spună *exact* ce i-am spus eu. M-a luat apoi cu „solidaritatea cu colegii” și atunci chiar mi-am ieșit din fire – în fond, eu n-am chiar nici o vină dacă ei sînt tîmpiți și execută cele mai imbecile ordine ! Mai trist e altceva – de fapt, noi, orășenii, sîntem folosiți ca un fel de „spărgători de grevă”. De fapt, termenul nu-i corect, ar trebui altul. Țăranii sînt buni pentru toate lucrările cîmpului, dar cînd vine vremea recoltatului nu mai sînt buni. Ca să nu fure ! Și atunci sîntem duși noi, cei de la oraș, care nu aveam cum să furăm. E pur și simplu monstruos, de aceea nu vreau să particip. Nu din lene, nici pentru că mi-ar fi rușine de anumite munci. Mie chiar îmi plac muncile cîmpului, dar nu așa, luînd pîinea de la gura unor nefericiți care muncesc tot anul, iar la recoltat nu mai sînt buni – ca să nu fure ! Bineînțeles că spun toate astea în gura mare,

bineînțeles că sînt auzit, notat, raportat (culmea, nu de această Doamnă, cinstită în felul ei), turnat ș.a.m.d. Ei, și? Oricum, m-am decis să nu mai tac, oricum m-am hotărît să evit orice formă de dedublare. Iar în loc să mă simt în nesiguranță, cum poate ar fi firesc, mă simt mai bine ca niciodată! Are dreptate Soljenițîn – declară-te mort și nu mai ai nici o problemă.

S-a transmis apelul !

Astă seară, la *Europa Liberă* s-a transmis apelul ! Noroc că m-a sunat cineva și-am putut asculta emisiunea în reluare, la 22. Fusesem în oraș și-am pierdut emisiunea de la opt. Nu sîntem foarte mulți, ceea ce înseamnă că nici Dan n-a avut mai mult succes decît mine la cules de semnături, dar sîntem – poate pentru prima oară! – din mai multe localități. Dan, Alexandru Tacu, Gabriela Iavolschi, Eugen Amarandei, Filip Răduți și cu mine (din Iași), Doamna Doinea Cornea, Gina și Dan Sîmpălean (din Cluj), Mariana Marin (din București). L-am întîlnit pe Luca la Dan și mi-a spus că semnează și el. Dar nu numai atît, Dan și Luca au reușit să fie sunați la Filip și-au vorbit cu *Europa*, cu *Vocea Americii* și cu „Liberation” ! Dumnezeuule, ce mediatizare, ce mediatizare, nici Goma nu cred să fi avut parte de așa ceva ! În „Liberation”, urmează să apară mîine apelul împreună cu un interviu – sau o declarație – a lui Dan și alta a lui Luca ! Chiar sînt puțin invidios pe ei, dacă mama nu-mi făcea criza, vorbeam și eu ! Asta e – important că operațiunea a demarat, dacă am mai reuși să adunăm semnături pînă intră în funcțiune „cordoanele sanitare”, există toate șansele să

declanșăm ceva de proporții semnificative. Nu cred că trebuie mult pentru a pune în mișcare această massă, trebuie să reușești să pornești ceva și apoi să te miști repede. Ar trebui să mai apară măcar câțiva scriitori sau intelectuali de prestigiu, altfel e greu să învingi frica generală. Și din cât mai multe locuri, ca să trebuiască să-și disipeze forțele. Trebuie solicitați cât mai dispersat – într-un singur loc, e foarte ușor să repună lucrurile sub control.

Interviuri, interviuri

I-am ascultat pe Luca și pe Dan la *Europa Liberă* – foarte buni, Luca poate puțin emoționat, oricum de două ori a repetat că nu se aude bine. Pînă la urmă, s-a auzit și încă destul de bine. Între altele, Dan îl definea pe Ceaușescu ca agent albanez! În fond are dreptate – nu albanizează țara de atîția ani? La Luca, mi-a plăcut autodefinirea ca „apolitic activ”. Of, Dumnezeule, dacă toți apoliticii noștri ar fi la fel de activi! Adevărul este că sînt atît de excitat încît nu reușesc să analizez, probabil, în parametrii săi reali acțiunea noastră. Deci, sîntem, în momentul de față, 11 semnatari din 4 orașe (pentru că familia Sîmpălean e din Blaj, nu Cluj) și, în plus, am reușit să comunicăm ceasuri în șir cu exteriorul! Îmi și imaginez ce trebuie să fie pe capul „băieților”, ce frecuș trebuie să primească ei acum de la șefii lor de la București. Mă întreb cît va mai putea fi folosit telefonul, pentru că de-acum, probabil, ne vor urmări mereu. Ar trebui profitat de deruta lor de moment, dar nu au apărut încă noi semnături. Dar, oare, vor apare? Asta e întrebarea, asta e întrebarea. Oricum, e o lovitură din care se poate vedea limpede că

nici sistemul, nici „băieții” nu au infailibilitatea pe care și-o imaginează; mai grav, pe care o bănuiam noi, pe care încă o bănuie majoritatea populației. Un astfel de sistem e ușor de dejucat tocmai pentru că e prea organizat, prea calculat. E suficient să găsești fisurile și să te folosești de ele.

Să învățăm din greșeli

Fac haz de necaz, dar nu mai avem telefon. Și doar era la mintea cocoșului; Răduți nu trebuia să apară de la bun început pe listă! Spuneam de „băieți” că nu-s infailibili, dar mai avem și noi o mulțime de învățat! Asta e o greșeală elementară – am înțeles de la I. că Dan a spus că semnătura lui Filip Răduți trebuie păstrată pînă la sfîrșit, dar acesta n-a vrut să lipsească dintre primii semnatori. Ce puteai să faci? În fond, omul avea pașaportul și viza în buzunar și și-a amînat plecarea numai ca să sprijine logistic această operațiune. Și nimic de spus – dacă nu era el, n-aveam noi telefon la dispoziție, cu străinătatea, mai bine de o noapte! Ieri, cînd au încercat din nou să se ducă în str. *Primăverii*, unde stă Răduți, au fost urmăriți pas cu pas. Asta e – trebuie găsită altă cale „de ieșire”. Cum îl știu eu pe Dan, e imposibil să nu mai aibă ceva pregătît. Imposibil. Din păcate, nu știu cît o să mai reziste fizic – cred că-s mai mult de două săptămîni de cînd e în greva foamei. Date fiind împrejurările, poate e mai bine s-o suspende. În fond, acum, ar trebui să fim în cea mai bună formă.

Urmări, urmăriri, intimidări

Principalul meu cîștig pare de ordin psihologic – nu știu dacă m-am simțit vreodată mai

bine decît acum, cred că nici măcar în adolescență, cînd aveam „frămîntările” mele. E absolut minunat să te simți liber, să nu mai ai nici un fel de lanț, nici căluș la gură. Cred că, dacă știam că e atît de bine, începeam mai din timp ! În plus, mai bine de douăzeci de persoane au ținut să-și manifeste, într-un fel sau altul, simpatia, dacă nu chiar solidaritatea. Chiar și trei activiști de partid ! E adevărat, din cei trași pe linie moartă, de la școala de partid. Că n-au apărut încă noi semnături e altceva.

Pe de altă parte, s-ar zice că „băieții” au decis să treacă la lucru, sau au fost avertizați să se „trezească”. În seara asta, după ce-am ieșit de la librăria din Podu Roș – îl căutam pe Spineanu, dar nu era la slujbă –, am avut parte de un incident ciudat. O mașină pe care scria „școala”, care, după cîte am dedus ulterior, stătea pe *Splai Bahlui*, a pornit cînd am început eu să traversez, iar cînd am ajuns în mijlocul străzii, a forțat spre mine, evitîndu-mă, cum se spune, în ultima clipă. Mă îndoiesc că a fost o întîmplare. De altfel, cîtiva trecători au strigat : „Îs nebuni ?” Nu știu dacă sînt nebuni, dar nu-mi dau seama exact ce urmăresc. Să mă intimideze ? Să mă avertizeze că nu e bine să mă plimb singur pe stradă ? Să-mi arate că sînt „pe urmele mele” ? Dar de asta nici nu m-aș fi îndoit ! Măcar atîta lucru îmi trecea și mie prin cap. Oricum, e primul semn după 5 zile, cred, dacă pe 9 s-a dat anunțul la radio. De fapt, al doilea semn – de ieri, telefonul de la părinți dă semne mari de îmbolnăvire. E normal – să nu poată suna eventualii semnatari, să nu pot fi sunat din străinătate. Intră în logica jocului. Chestia cu mașina e mai greu de fixat. Păcat că n-am reușit să rețin din număr decît 3 de la

început și, probabil, 1 și 7. Deși, ei pot schimba câte numere vor!

Ziua cea mai lungă

A început. Și nu doar că a început, dar deja am 39 de grade! S-au decis, după cum se vede, să joace tare. Ieri dimineață, la farmacia din Copou, l-am întâlnit pe unul din „lucrătorii” care mă anchetaseră în 1983. Interesant e că, văzându-mă, a venit întins la mine, mi-a dat mîna și m-a întrebat dacă „e adevărat”. I-am confirmat că e adevărat și m-a „felicitat” (sau, cel puțin așa am înțeles eu!). Mi-am spus că nu trebuie să pierd ocazia, l-am întrebat dacă mai lucrează „acolo”, mi-a confirmat și apoi i-am spus să comunice comandantului ce mi s-a întîmplat aseară cu mașina pe care scria *școala* și că am de gînd să povestesc la toată lumea incidentul. Și-a exprimat îndoiala că ar fi „de-ai lor”, dar mi-a promis că va spune comandantului ce l-am rugat. Bun, dacă tot nu erau „ei”, atunci cine ar fi putut să fie? La întrebarea asta, n-a știut să-mi răspundă. Prin urmare, am marșat, i-am spus că părinții mei sînt bolnavi, că telefonul nu merge aproape deloc și, dacă am nevoie de un medic sau de o salvare, și n-am să-i pot chema din cauză telefonului, voi fi nevoit să-l dau în judecată pe comandant pentru „tentativă de crimă”. Mi-a spus că va transmite și asta comandantului. Bun. După această întîlnire, în care aveam impresia că m-am descurcat destul de bine, moralul mi-a crescut și mai și! Deși aveam o ușoară febră de la viroză, aveam impresia că plutesc. Îmi și imaginam că tot sistemul se zdruncină din temelii (și) datorită mie.

În această stare de spirit, am primit vestea că sînt chemat la conducerea *Universității*. O discuție de vreo oră, destul de politicoasă de ambele părți, ca să spun așa. Mi-au „sugerat” (nu indicat) să-mi retrag semnătura de pe apel. Mi-am debitat cele trei argumente care mă împiedică să fac asta : 1. faptul că apelul a fost însoțit de declarația că orice retragere va fi obținută prin forță, 2. acela că deja cîteva zeci de persoane și-au manifestat simpatia față de gestul meu și nu pot să le dezamăgesc, 3. în sfîrșit, argumentul cel mai tare, că-l consider pe Ceaușescu principalul vinovat de dezastrul în care se află țara și că, în chestiunile de principiu – cum e aceasta – sînt intratabil. Interesant că rectorul a sărit ca ars, spunîndu-mi că nimeni nu face presiuni asupra mea ! Atunci, e foarte bine, i-am răspuns. Discuția era, cu siguranță, înregistrată sau ascultată – nici el, nici directorul meu nu intrau în discuție, vorbeau cît mai puțin.

La un moment dat, a apărut, foarte voalată, amenințarea – ce voi face eu, dacă proprii mei colegi de serviciu vor refuza să mă mai primească la slujbă ?!? Bineînțeles că am rîs și i-am întrebat – cum bine se știe, eu lucrez cît vreo cinci-șase colegi de-ai mei și public cît vreo zece din ei, deci, sub care motiv aș putea fi dat afară din serviciu ? N-au insistat nici în acest punct. Am profitat ca să le amintesc că rectorul precedent, care a stat și el pe scaunul ocupat cîndva de Maiorescu, a acceptat să fie dat Luca Pițu afară din *Universitate* și că acest lucru „nu se va uita”. M-am amuzat să adaug : „sper că Dumneavoastră, Domnule Rector, știți ce înseamnă să stai pe scaunul pe care a stat Maiorescu !” Directorul meu, în cîteva momente

cel puțin, de-abia se stăpînea să nu înceapă să rîdă. Înseamnă că am avut și umor! Bun. Deci, cam asta a fost discuția cu conducerea *Universității* – cum știam că e ascultată/înregistrată, am încercat să fiu cît mai echilibrat și chiar detașat. Sper să fi reușit.

Probabil că am reușit, dar asta i-a scos din sărite pe cei de la organe. Astfel, cum să-mi explic ce-a urmat? Am plecat înapoi la institut, dar nu aveam astîmpăr, așa că am ieșit să mă plimb. Am coborît spre *Fundație*, apoi mi-am amintit că trebuie să iau niște ilustrații de la Nichita (Danilov) și m-am îndreptat spre *Casa Topîrceanu*. Cînd am ajuns aproape de *Spitalul de urgență*, am văzut-o pe Tereza (Petrescu) și m-am îndreptat spre ea s-o salut și s-o întreb ce face Dan. Era deja în a treia săptămînă de greva foamei. Aveam impresia că e singură, dar cînd am ajuns aproape de ea, a apărut – nici nu știu de unde – un tip care-a început să urle la mine: „eu o apăr pe Doamna, eu o protejez pe Doamna”. Nu era greu să-ți dai seama ce-i cu el, dar m-am decis pe loc – absolut spontan – să intru în joc. L-am întrebat de cine o apără pe Doamna, dat fiind că eu o cunosc de mai bine de 15 ani, iar pe el nu l-am văzut niciodată în preajma ei. Mi-a răspuns că e de la *Ministerul de Interne* și m-a împins de pe trotuar spre stradă. I-am spus că poate să mă arunce sub o mașină și mi-a răspuns că „e posibil și asta”. Atunci, mi-am exprimat îndoiala că e de la „interne” și i-am cerut să se legitimeze. A scos o legitimație albastră pe care scria, într-adevăr, *Ministerul de Interne*, și mi-a fluturat-o pe la nas. I-am cerut s-o deschidă, ca să văd fotografia și numele, pentru că, după cum se poartă, nu pare de la „interne”, ci un

borfaș care a subtilizat legitimația de la „un cadru de nădejde” și acum i se substituie acestuia. A cam început să se enerveze, de unde se vede că nu știa cum să se poarte în asemenea împrejurări „provocatoare”. Prea sînt obișnuiți să nu crîcnească nimeni în fața lor. Mai multe persoane, care așteptau în zona *Spitalului*, au asistat la scenă, ceea ce, probabil, a avut importanță în cele ce au urmat. La un moment dat, Tereza a spus : „lasă-l Liviu, nu vezi că e prost ?” și a luat-o la vale cu individul în scurtă de piele neagră după ea (tot haine de piele, tot haine de piele...). Am dat și eu nervos din mînă și-am luat-o, pe *Ralet*, spre *Casa Topîrceanu*. Și de-abia acum a început infernul. Cînd mai aveam cîtiva metri pînă acolo, o mașină a oprit brusc, la cîtiva centimetri de picioarele mele, în spate. Un tip brunet, uscățiv, a scos capul pe geam și-a început să urle la mine : „du-te acasă, du-te acasă !”. În mînă avea un baston de cauciuc mai lung decît cele pe care le poartă milițienii. Am început să mă cert cu el. I-am spus că niciodată nu mi-a plăcut să-mi facă altcineva programul, că am chef să mă plimb ș.a.m.d. Bineînțeles că i-am cerut să se legitimeze să vîd și eu cine dorește să-mi facă programul de plimbări și stat în casă. A agitat bastonul spunînd „asta e legitimația mea”, apoi cu cealaltă mînă mi-a arătat ceva de metal – am crezut că e un lanț, dar era o pereche de cătușe. Nu m-am putut abține și l-am întrebat dacă la nevastă și la femei se legitimează tot cu bulanul de cauciuc. În acest moment – se pare – am atins un punct sensibil. A început să-și schimbe culorile și să urle ca un apucat. A aruncat cu cătușele după mine și era cît pe ce să mă atingă la cap. M-am speriat

puțin, părea complet ieșit de sub control. Cui-mea ar fi să-l înșele nevasta mi-am spus, sau să fie vreun impotent. Oricum, am ocolit – pe departe – mașina, și apoi am luat-o la fugă. Nici acum nu-mi pot da seama de ce am procedat așa, parcă aș fi vrut să-l atrag într-o capcană. Dacă nu cumva el mă atrăgea într-o capcană, deși părea complet incapabil să facă așa ceva. Părea dement. Am luat-o, deci, la fugă spre *Karl Marx*, el a întors mașina și a luat-o după mine. Am început să strig: „Sînt scriitorul Liviu Antonesei, mă omoară *Securitatea!*” Speram să se oprească, nu s-a oprit. Lumea din fața *Spitalului* mi-a făcut loc să trec, părea nu doar uimită, dar și foarte speriată. El a început să strige: „Prindeți hoțul!” și, atunci, am simțit că mi se taie picioarele. Mă și vedeam cu o condamnare „de drept comun”. E stilul lor, au procedat așa de nenumărate ori. A urmat o urmărire de aproape 2 kilometri, pe *Karl Marx*, *Berthelot*, apoi pe *23 August*. La *Centrul de Calcul*, am făcut la dreapta, ca să ajung la străduța în scări să nu mă mai poată urmări cu mașina, nici nu mai puteam fugi, aveam senzația că mi-au luat foc plămîinii. Am avut puțin răgaz pe străduța aceea, dar el a oprit mașina și-a strigat din nou „Prindeți hoțul”, așa că am început din nou să fug strigînd: „Sînt scriitorul Liviu Antonesei, mă omoară *Securitatea!*” Cîțiva oameni asistau din curți la toată povestea asta. Cînd am ajuns în *23 August*, el aproape că-mi ieșise în față. Am traversat repede, gîndindu-mă să mă refugiez în *Universitate*. Portarul – îngrozit – a încercat să mă împiedice, spunîndu-mi: „Dom’ profesor, mă dau afară din servicii”. Deci, știa cine sînt. L-am lăsat în pace și am început să fug în sus,

pe 23 August, strigînd în continuare, apoi mi-am dat seama că trebuie să fug în jos, așa că m-am întors. A întors și el mașina și-a venit după mine. Efectiv, cred că-și ieșise de sub control – nu văd ce folos putea obține din tot bîlciul ăsta. În parcul din josul *Universității*, era Ani Cojan cu niște colege. A venit spre mine – colegele nici nu știu unde și cînd au dispărut! – și-a încercat să mă liniștească. Repe-tam obsedat : „*Securitatea* vrea să-mi însceneze un proces de drept comun”. Tipul a început să strige : „de ce te iei de femei pe stradă”, dar aici Ani a fost foarte bună și-a început să urle la el. Am luat-o cu Ani în jos spre *Biblioteca*, mașina continua să se țină după noi. L-am întîlnit pe Sorin (Antohi), apoi pe Tavi (Nicolae). Le-am povestit ce mi s-a întîmplat, apoi mi-au propus să mă conducă acasă. Eram frînt, cu plămîinii în flăcări, transpirat tot. Uita-sem și că port punga cu sare și șurubelniță în buzunar de aproape o săptămînă. Am refuzat să merg cu troleibuzul obsedat fiind că-mi vor pune un portmoneu străin în buzunar! Nu ne-a mai urmărit cînd am luat-o spre *Păcurari*, cel puțin nu mașina respectivă. Pe drum, Sorin mi-a spus că același tip îl amenințase dimineață în *Piață*, cînd voise să intre în vorbă cu Tereza. Deci, această supraveghere „în aproape” începuse cel puțin de dimineață.

Degeaba mi-am schimbat hainele cînd am ajuns acasă, degeaba am luat aspirine. Acum, a doua zi seara, mă simt ca dracu și am 39 de grade. E duminică și nu pot găsi nici un doctor. Mama e de părere că am făcut pneumonie, iar în casă nu avem nici un fel de antibiotice. Senzația mea e că plămînul sîng nu funcționează. Am luat aspirine, mama mi-a făcut un

fel de comprese cu spirt, dar mă simt ca dracu'. Sînt tot mai convins că nebunul a reacţionat la chestia cu bulanul ca legitimaţie la nevastă şi femeii. Ce naiba ? Numai complexaţi şi-au găsit ăştia să angajeze ? Efectiv, mi se pare greu de crezut să fi avut ordin să procedeze aşa – nu pot fi toţi şefii lui atît de cretini, ce naiba ?! Cu greutate, am reuşit să scriu un memoriu către conducerea *Universităţii* în care am relatat amănunţit împlinirea şi am cerut protecţia instituţiei la care – cel puţin deocamdată ! – încă mai lucrez. O să-l ducă mîine mama. Ce altceva aş putea să fac într-o astfel de împrejurare ? Ştiu eu, poate să încerc să anunţ cît mai multă lume, să sparg zidul tăcerii pe care, sînt convins, au intenţia să-l ridice.

Incredibil, dar adevărat

Dimineată am scuipat sînge. Toată ziua pe la doctori. Da, e pneumonie – radiografii, analiza capacităţii respiratorii (care e a dracului de mică), o mulţime de medicamente. Medicii – cu toţii – excesiv de amabili. Mama le tot spune o chestie cu nişte borfaşi care m-au fugărit ca să mă prade. Ei păreau de-acord cu explicaţia, dar senzaţia mea este că ştiau ce se întîmplase. Cu atît mai mult merită recunoştinţa mea. Mi-au dat „internare la domiciliu” spunînd că e mai bine să am pe cineva – de meserie – în preajma mea. Ca şi cum în spital n-ar fi fost de meserie ! Asta mă face să fiu tot mai convins că ştiau. După ce m-a adus acasă – tot timpul am fost urmăriţi, la primul dispensar chiar a intrat unul pe hol să asculte ce vorbim cu doctoriţa ! –, mama s-a dus la *Universitate* să ducă memoriul cu solicitarea protecţiei. Nici directorul, nici rectorul nu puteau înţelege cum s-a putut

întîmpla așa ceva. E, într-adevăr, incredibil, dar – din păcate – adevărat ! Culmea este că au promis protecția solicitată ! Mă rog, să vedem ce-o să mai urmeze.

Oamenii sînt, totuși, fantastici

Nu credeam să existe, totuși, atîta solidaritate la români ! A doua zi după incident, m-au vizitat Nichita (Danilov) și D(an) G(iosu), care știau de la Ani. Sînt de zece zile în casă și mulți au trecut să mă vadă, ba chiar să-mi aducă medicamente, cărți, reviste, chiar mîncare ! Și telefonic – cînd merge telefonul – primesc o mulțime de mesaje de încurajare, chiar dacă nu totdeauna cei de la capătul firului se și recomandă. Adesea, convorbirile se întrerup. Comportamentul oamenilor îmi dă mult curaj. O Doamnă în vîrstă a venit încărcată cu toate bunătățile, ba chiar mi-a adus și un binoclu ! Să văd ce se întîmplă în jurul blocului. Deci, gestul merită să fie făcut, oamenii sînt, totuși, mai buni și mai curajoși decît îmi imaginam eu. În ciuda febrei, am un moral foarte bun, mai bun ca niciodată. Din păcate, nu mă pot abține – fumez.

Furoarea germană !

Est-germanii parcă au fost apucați de *amok* ! Fug cu sutele, cu miile din „paradisul socialist” al lui Honneker, fug prin Ungaria și Austria, prin Cehoslovacia, unde au ocupat practic ambasada vest-germană, chiar și prin România și Jugoslavia ! Un astfel de exod n-a mai existat, probabil, de pe vremea crizei cubaneze de acum cîțiva ani. Dar, atunci, Fidel era complice – voia să scape de nemulțumiți și, în plus, voia să-și implanteze agenții în *U.S.A.* De data

asta, am impresia că guvernul est-german n-are nici un amestec, mai mult, pare depășit de evenimente. Îmi și imaginez un asemenea exod al românilor spre Basarabia unde, după schimbările din august, situația pare mult mai promițătoare decît a fost la noi, oricînd după război. Din păcate, Basarabia aparține *Imperiului* care, chiar gorbaciovist, tot *Imperiu* este. Oricum, ce se petrece acum cu est-germanii depășește orice imaginație. Și asta chiar în preajma aniversării „republicii democratice”. E absolut incredibil. Tot timpul s-a fugit din *RDG*, cum s-a fugit din toate țările comuniste, dar niciodată probabil în asemenea proporții. Mai ales pe timp „de pace”. Pentru că în 1956 (Ungaria) sau 1968 (Cehoslovacia), vremurile nu erau „de pace”, ci de război, de ocupație propriu-zisă.

Fatalismul „optimist” românesc

Mai peste tot, lucrurile sînt în mișcare, numai la noi – nimic. În afara celor cîțiva opozanți – cu toții arestați pe la domiciliu sau sub strictă supraveghere –, toată lumea zace (ăsta e cuvîntul!) în așteptare. Ce așteaptă? Păi, mai nou, *Congresul*! Să auzi și să nu crezi – românii își pun speranțele în cel de-al XIV-lea *Congres* al *PCR*! Mai peste tot auzi zvonuri (spun și eu ce-mi „aduc” prietenii care mă mai vizitează) că „la *Congres*, se va schimba linia” sau chiar că „îl vor schimba pe Ceaușescu!” Părerea mea e că, de atîta mizerie și suferință, românii noștri au înnebunit de tot. Chiar nu-și dau seama că marionetele ce vor participa la *Congres* nu sînt în stare nici să schimbe un bec, d’apoi pe Ceaușescu sau „linia”? E de necrezut, dar nu sînt capabili să observe că acest partid e o simplă afacere de familie, iar a aștepta

schimbări de la Ceaușescu înseamnă, de fapt, a pune cruce gândului oricăror schimbări, chiar și unora pur cosmetice. De fapt, cred că situația e și mai tristă. Chestia cu *Congresul* ce le va rezolva pe toate e un fel de alibi, o simplă justificare a propriei inerții și inacțiuni. În fond, de ce să încerci să faci ceva, de ce să te „sacrifici” (ca și cum această viață nu ar fi sacrificiul cel mai mare posibil !), cînd, oricum, *Congresul* le va rezolva pe toate. Pe de altă parte, încerc – cît pot, fiind „la pat” – să scot chestia asta din capul celor pe care-i văd. La *Congres* nu se va întîmpla nimic, iar cei care „speră” acum riscă să cadă într-o disperare din care nu-i va mai scoate nimic. Am cam învățat în ultimii ani psihologia noastră națională, fatalismul acesta stupid care, uneori, ca acum, poate lua forme – de-a dreptul – optimiste ! Adevăruł este că, dacă nația noastră n-ar fi existat, ar fi trebuit inventată – atît de specifică îi este psihologia.

Totuși, „băieții”, s-ar zice, lucrează prost

Cînd e vorba de represiunea dură – adică să te alerge cu mașina, să instaleze dispozitive de pază, să amenințe telefonic, să întrerupă convorbirile telefonice ș.a.m.d. – „băieții” sînt maeștri, nimic de zis. Au reușit chiar performanța de a o bate pe soția lui Filip Răduți în *Piața Nicolina*, nu le-a ajuns cît l-au bătut pe el „la sediu”. Am aflat că și pe Luca au vrut să-l bată cînd a încercat să intre la Dan, după ce introduseseră „paza” – probabil în aceeași zi cu „aventura” mea motorizată – dar doctorul s-a salvat cu fuga, pierzîndu-și însă șapca pe „cîmpul de luptă”. De altfel, complet inegală luptă – ce poate face un profesor universitar, chiar și

dat afară din slujbă!, împotriva unei haite de haidamaci? Dacă n-au reușit să-l bată, s-au decis să-i instaleze și lui domiciliu obligatoriu – de fapt, arest la domiciliu – deși nu i-au comunicat nimic oficial, ci doar verbal, după cîte aud. Sînt curios cum își vor justifica ei aceste acte abuzive – nu acum, dar poate nu peste foarte multă vreme. Deși nu cred că se va întîmpla ceva la *Congres*, am totuși convingerea (intuiția?) că nici nu mai poate dura prea mult. Îmi intră tot mai mult în cap ideea fixă că Ceaușescu (las cacofonia!) se va prăbuși pe 26 ianuarie, de ziua lui. Nu mă bazez pe nimic, e adevărat, am impresia că funcționează și la mine „fatalismul optimist”! Oricum, am impresia că nu va prinde primăvara în post.

Dar să revin la „băieți”, că de acolo pornisem. Cînd e vorba de chestii de finețe, ei nu mai sînt atît de buni, ba chiar mi se par de-a dreptul diletanți. De pildă, să pui mașinilor care pîndesc pe aici, prin jurul blocului meu, numere de *Neamț* sau *Vaslui* mi se pare o crasă lipsă de profesionalism, ba chiar o tîmpenie. Nu era logic ca mașinile respective să aibă numere de *Iași*, ca să treacă neobservate? În plus, ei n-au învățat nici pînă azi că șuruburile românești ruginesc repede, așa că, de cîte ori e vorba de șuruburi noi la numere, eu ce să cred? Tata a și obosit tot făcîndu-se că se duce la cumpărături numai ca să vadă numerele. Deși, am impresia că îl amuză jocul ăsta de-a „hoții și vardiștii” cu tentă oarecum politică!

Surpriza cea mai comică am avut-o dimineață cînd, plictisit de lectură, mă amuzam uitîndu-mă cu binoclul în jurul blocului și – ce surpriză! – m-am întîlnit „ochi în ochi”, ca să

zic așa, cu un flăcăuș care mă „pîndea” și el cu un fel de lunetă (ori cameră de luat vederi?). I-am făcut semn din mînă și s-a retras în mare grabă! Mare tîmpenie – tot îl văzusem!

Asta o taie pe cea cu pull-overele, de la sfîrșitul lui octombrie. Bun. Să-ți treacă același ins de trei ori pe sub geam cu trei pull-overe diferite poate fi o chestie, dar numai dacă vrei să te lauzi că *Securitatea* te „dotează” bine! Am impresia că principală preocupare a „organelor” e lectura romanelor polițiste. Dar a celor proaste, scrise de Radu Theodoru și Haralambie Zincă, în care „lucrătorii” mereu depășesc planul la prinsul spionilor. E absolut groaznic să vezi că singura instituție care mai funcționează în România funcționează totuși atît de prost, e atît de diletantă. Se vede că, de fapt, în ultimii vreo douăzecișicinci de ani lumină, nici n-a avut probleme. Păi, bineînțeles, dacă opoziția a fost aproape inexistentă, cum ar fi putut *Securitatea* să fie antrenată? Ar putea chiar să protesteze împotriva acestei inactivități a populației care-i împiedică să-și „desăvîrșească” pregătirea profesională! Păi, nu?

Păi, bine, tovarăși – dumneavoastră puneți dispozitiv la Dan, îmi băgați un microfon în casă schimbîndu-mi contoarul electric, care n-avea nevoie de această operație, îmi mai trimiteți – printre vizitatori – și cîte un „auxiliar”, și nu vă dați seama că eu corespundez cu Dan? Mai că-mi vine să vă reclam șefilor voștri pentru „lipsă de vigilență”, „pactizare cu dușmanul”, „neglijență criminală în serviciu” (sau „în misiune”?) și alte asemenea delictе de care codul dumneavoastră nescris – dar aplicat! – trebuie să fie plin.

A căzut Zidul !

După exod, după schimbările ce se tot fac în conducerea RDG-ului, după „sărutul morții” dat de Gorby lui Honneker, după vreo două săptămîni de demonstrații în marile orașe (cele mai mari la Leipzig, nu la Berlin!), a căzut *Zidul*! E absolut de nerezumat, de nereprodus ceea ce aud la reportajele de la *Europa Liberă* și *BBC*. Ascult și plîng. Nu mă pot abține. Plîng în hohote. Peste tot se schimbă, peste tot se întîmplă ceva – pînă și în Bulgaria, unde nu doar partidul este frămîntat – a căzut Jivkov și-am și uitat să notez asta!, atît de multe se întîmplă –, dar și gruparea *Ecoglasnost* devine tot mai activă. Numai la noi e liniște – și așteptăm *Congresul*! Este imposibil să accept că sîntem cei mai ticăloșiți din tot Estul, este absolut inacceptabil. Și, totuși, asta este – stăm, ascultăm pe la radiourile străine ce se întîmplă în jurul nostru și, bineînțeles, așteptăm *Congresul*! Nici nu știu de ce plîng – pentru că-i invidiez pe ceilalți, pe nemți în primul rînd, pentru că mi-e rușine de faptul că sînt român, pentru că o dată cu *Zidul* se duce simbolul cel mai odios al comunismului? Habar n-am, dar aproape că mă doare inima, fizic vreau să spun.

În trei zile, aproape două milioane de est-germani au vizitat Berlinul Occidental și cam cinci milioane au trecut în *Bundesrepublik*! Cum ar putea fi împiedicată reunificarea? Deși mai toată lumea pare prudentă în această chestiune, nu văd cum ar putea fi ea împiedicată. E numai o problemă de timp. Oare Gorbaciov își dă seama ce-a declanșat acum 4 ani? Nu știu, dar sînt convins că intențiile sale inițiale

au fost net depășite. Deh ! Principiul „bulgărelui de zăpadă”.

E o nebunie !

În Ungaria comuniștii nu mai sînt la putere, „Havel e la palat !”, în Bulgaria s-a dus dracului Jivkov, în Germania asistăm la delirul „regăsirii”, în Polonia lucrurile se accelerează, iar noi așteptăm salvarea de la *Congresul al XIV-lea* ! Bineînțeles că de-acolo n-a venit nici o salvare. O rușine mai mare nu cred că poate să existe. Atmosfera a fost absolut suprarrealistă, buldogii din prezidii, buldogii din sală aplaudînd delirant, dement, imbecilitățile *Fuhrerului*. E pură nebunie, trăim – cum spune nici nu mai știu cine, poate Dan – în inconștientul unui nebun, ne complacem să trăim acolo. Dacă nici acum nu se întîmplă nimic, cînd tot *Estul* fierbe, dă în clocot, înseamnă că nu mai avem nici o șansă. Sîntem o țară pierdută, un popor pierdut, o curiozitate a istoriei. Ne merităm, de altfel, soarta. Ce popor a fost mai „cuminte”, mai „blînd” și mai „răbdător” ? Iată, încă o dată, „înțelepciunea românească în acțiune” !

Izolare, înainte de orice

Dincolo de îmbolnăvirea telefonului, de pozitivul de supraveghere, tehnicile de izolare se tot diversifică. Pe D(orin) l-au somat direct să nu mă mai frecventeze. Într-o seară, un tip cu cravată tricoloră – au pus embargo pe patriotism, l-au declarat monopol, probabil – l-a oprit pe D. și i-a explicat că i se pot întîmpla o mulțime de lucruri – să-l calce o mașină, să-i cadă ceva în cap, chiar copilul ar putea să pățească nu știu ce. Spre cinstea lui, D. nu s-a lăsat intimidat. Cred că e singurul care mă

vizitează zilnic și la care pot merge în vizită fără să văd o expresie de groază lipită de fața sa. Uneori, seara târziu, cînd mă conduce spre casă, întîlnim cel puțin cinci-șase mașini, cu toate portierele deschise, deși a venit frigul, în care doi-trei „băieți” se fac că discută ori că așteaptă pe cineva. Am emoții cînd D. se întoarce singur spre casă. Pe de altă parte, nu știu ce să fac cu el. Vrea să semneze protestul împotriva *Fuhrerului*, dar mi-e teamă să nu-i zdruncine ăștia sănătatea și mai mult. Cu fosta-i tuberculoză, asta i-ar mai lipsi – cîteva săptămîni într-o celulă umedă și rece. L-ar curăța și s-ar spăla pe mîini, pentru că n-ar fi nevoie să-l bată sau să-l tortureze. Am să trimit lui D(an) opțiunea, dar am inima strînsă. În fond, D. e matur și nu pot decide eu în locul lui, chiar dacă e spre binele lui. Destui ne fac binele cu forța, să-mi mai asum și eu o asemenea conduită. În fond, după cum evoluează lucrurile în jur, nu cred că regimul mai rezistă pînă dincolo de 26 ianuarie, ziua de naștere a *Fuhrerului*. Încă vreo două luni, deci. Pînă se transmite semnătura, pînă se anunță, pînă se decid „băieții” să reacționeze, mai trece o lună. Iar o lună va rezista și D., oricît de dură ar fi reacția aparatului. De fapt, încerc să mă eliberez de o posibilă vinovăție, nu? Cam așa este. Pe de altă parte, pot eu decide în locul altuia? Nu. Cu siguranță, nu. Dacă el a decis, trebuie să-l ajut. Așa e corect. Am și uitat – cu toate evenimentele din jur! – că *Apelul* a fost semnat de Liviu Ioan Stoiciu. Încă un om, încă un oraș – Focșani!

Manifeste

Încă dinainte de *Congres*, tot aud de manifeste ce apar peste tot în țară – în București, la Ploiești, la Brașov. Mama îmi jură că a văzut cu ochii ei unul lipit pe un stâlp de iluminatie publică din Bacău. Era scris cu o vopsea oarecum fluorescentă și cerea „Jos dictatura!” Același lucru scrie și pe inscripția de lângă *Apemin*, *vis-à-vis* de *Poștă* pe care n-au reușit s-o șteargă în întregime. Cineva îmi spune că la București au apărut manifeste pe străzi, în magazine, că ar fi fost văzute mici manifeste lipite pe borcanele din autoserviri. Până azi, deși am auzit știrea, eu n-am văzut niciunul. Poate nici nu există – oricum, e deja foarte important că „mentalul colectiv” concepe așa ceva drept posibil! Asta am ajuns – în timp ce peste tot în jur, oamenii ies cu zecile și sutele de mii în stradă strigînd „Noi sîntem poporul! sau „Havel la palat!”, noi ne bucurăm la gîndul că, în sfîrșit, „măria sa poporul român” (cum scrie în „Flacăra”) a reușit să privească manifestele împotriva dictaturii ca pe un fenomen posibil! E, totuși, un progres, orice s-ar zice. Într-o mie de ani, scăpăm și de Ceaușescu! Care, în ciuda alurei de cadavru-viu pe care o avea la *Congres*, pare etern, etern ca un blestem de moarte.

Am auzit însă – și asta din prea multe locuri, ca să nu fie un sîmbure de adevăr – că au apărut și în Iași manifeste care cer populației să vină pe 14 decembrie, la ora 16, în *Piața Unirii*, pentru a manifesta împotriva regimului. Din alte surse, aflu că această manifestație ar trebui să fie numai o pregătire pentru alta – și mai mare! – programată pentru 30 decembrie.

În fond, în RDG și în Cehoslovacia, tot prin manifestații s-au produs schimbările. N-am reușit să aflu dacă există și vreo organizație care revendică aceste acțiuni. De fapt, nici nu contează. Cel mai important este să se creeze o atmosferă și să dispară teama asta paralizantă. Mă întreb ce s-ar putea întâmpla în fond dacă mii de oameni s-ar aduna în Piața Unirii, pe 14, la aceeași oră? De fapt, aici e problema. Dacă nu există organizatori, nu s-ar întâmpla mare lucru. Ar putea oare mulțimea, odată adunată, să-și producă rapid organizatorii? În mod spontan, vreau să spun. Nu-mi dau seama. Oricum, cu toate „cozile” ce se țin după mine, am de gând să merg pe 14 în Piață. În cel mai rău caz, ar putea să mă aresteze „la propriu”, considerându-mă printre organizatori. Deși nu sînt. Nici nu aș fi avut cum, cu toată paza asta și cu lipsa mea de experiență în acest domeniu. Dar ei ar putea să profite de situație ca să mă aresteze. Ei și? Nu puteau ei să mă aresteze „la propriu” încă de la începutul lui octombrie? Ba da. Nu mi-am asumat acest risc? Ba da. În interiorul meu, mi-am asumat chiar mai mult. Nu mă consider eu un om mort, iar fiecare zi e de fapt o zi în plus?

Iarăși manifeste

Am auzit că un economist și soția sa care, ieșind de la barul *Traian*, ar fi găsit niște manifeste pe scări și le-ar fi luat ca să le citească, au fost reținuți de milițieni și civili, bumbăciți bine și apoi eliberați. Au reușit, probabil, să convingă „organele” că manifestele nu-s opera lor. Pe de altă parte, în *Alexandru cel Bun*, au fost găsite sute de manifeste în casele scărilor sau chiar lipite pe afișierele din

holurile blocurilor. Mai mulți îmi propun să facem împreună manifeste și nu-mi pot da seama dacă e inconștientă – e imposibil să nu știe cât sînt de „păzit” – sau, pur și simplu, provocare. Le răspund în doi peri că eu mi-am făcut treaba – și chiar pe față, în nume propriu –, așa că fabricatul manifestelor clandestine și-l pot asuma și alții. De fapt, nu mi-ar dispăcea să fac asta, dar eu nu mai pot lucra conspirativ, iar să fac manifeste pe care „ei” să le ridice de la mine – ca să mai aibă și „probe” împotriva mea – asta chiar n-am chef. Ca să nu mai spun că aş periclita orice operațiune ce are nevoie de conspirativitate etanșă. Una e să riști cu sens, alta să acționezi pur și simplu prostește.

Peisajul străzii e tot mai sumbru. S-au înmulțit „caprele cu trei iezi” : doi milițieni, unul de la gărzile patriotice, un civil sau unul de la grăniceri (care au fost trecuți la „interne” !). Am văzut și multe „capre cu patru iezi” ! Bănuiesc că acest regim se scapă pe el în pantaloni, dar n-are cine să-i facă vînt de pe scena istorie. Ar fi culmea să cadă singur !

Ce bine stăm cu represiunea !

Azi, 14 decembrie 1989, am putut constata că, dacă stăm rău la toate capitolele – producție, aprovizionare, nivel de trai ș. c. l. –, cu represiunea, n-am ce zice, stăm foarte bine. N-am văzut în viața mea atîtea „forțe de ordine” adunate într-un perimetru atît de mic. Am văzut trei tunuri de apă (unul chiar în *Piața Unirii*, lîngă hotel, altul lîngă *Casa de Mode* ; pe al treilea l-am zărit în două locuri diferite). Pe *Lăpușneanu*, erau două camioane foarte lungi, cu prelata trasă, dar se poate bănui ce era

înăuntru ! Numerele erau de „armată”. Toată Piața era plină de „capre” cu număr diferit de iezi, încă de la prînz, cînd am trecut prima dată prin zonă. De fapt, am impresia că erau încercuiri multiple ale zonei – echipe destul de „concentrate” erau și la *Fundație*, lîngă *Institutul de Medicină* și în partea dinspre *Mitropolie*. Am revăzut „vechi cunoștințe” – lîngă cinematograful *Tineretului* era unul din securiștii *Universității*, nu știu cum îl cheamă, unul gras și cu hainele slinoase, nespălat pe cap. Avea un *talkie walkie* în buzunarul de la cojoc, i se vedea de la o poștă antena ieșită în afară. Deci, nici securiștii nu se ascundeau, vroiau probabil să intimideze. Am mai văzut vreo doi securiști care bîntuie prin jurul blocului meu din octombrie încoace. Bineînțeles că s-au prefăcut că nu mă văd. E chiar ceva ciudat aici – toți păreau a nu vedea nimic. Între alții, mi-am întîlnit un fost vecin, de la *Miliția judiciară*, un maior pe care l-am văzut pentru prima oară în uniformă. Era cu doi elevi de la școala de milițieni și cu un plutonier între două vîrste. Am încercat chiar să-l salut. Se poate chiar să nu mă fi văzut – era vînat la față, cu ochii parcă pierduți. Sau, pur și simplu, s-a prefăcut că nu mă vede. Poate nu e convenabil să fie salutat de opozanți !

Am trecut, deci, de trei ori prin *Piață*. La prînz și la 14, 30 nu s-a întîmplat nimic. A doua oară, l-am întîlnit pe Bogdan Călinescu, am stat de vorbă vreo zece minute lîngă cofetăria *Amandina* și nu s-a legat nimeni de noi. Am observat mișcări ciudate de perdele la *Traian* – cred că se pîndea intensiv de după ele ! A treia oară, pe la 15, 30, am avut impresia că în *Piață* e mai multă lume decît înainte.

Milițienii păreau și mai nervoși. Eram cu doctorul Barabolschi și de câte ori ne opream discutînd, ni se spunea „circulați, circulați!”. Văzînd atîtea forțe de ordine, la un moment dat, m-am gîndit să fac o glumă. Să cer de la *Informații* numărul *Securității*, să dau telefon acolo și să le spun: „veniți, în *Piața Unirii*, milițienii și pompierii demonstrează!” Am renunțat însă – situația e prea tragică pentru a glumi. Am ieșit pe la 15, 45 din *Piață*, m-am despărțit de doctor, și după un ocol prin *Ștefan cel Mare* și *Dobrogeanu-Gherea*, n-am mai reușit să reintru acolo. Fără brutalitate excesivă, dar destul de ferm, milițienii făceau „totul” pentru a deturna circulația din zonă. Dacă n-aș fi fost „ciumat”, aș fi putut încerca să fac scandal. Un „civil” care se prefăcea că așteaptă în stația de tramvai mutată din *Piață* departe în *Cuza Vodă*, mi-a și spus: „mergeți acasă, nu-i pentru dumneavoastră pe-aici!” Am încercat să intru prin zona *Spitalului Spiridon* și tot n-am reușit. Alții, totuși, erau lăsați și nu păreau de la „miliție”!

Senzația pe care am avut-o la plecare s-a confirmat – erau prea mulți pentru a putea face ceva astăzi. Cred, totuși, că multă lume a dat ascultare apelului din manifeste sau zvonului despre manifeste – aglomerația mi s-a părut mai mare decît de obicei, atît în *Piață*, cît și pe străzile învecinate. Manifestele – o sabie, totuși, cu două tăișuri. Fără ele, nu poți convoca populația; dacă apar manifeste, ei devin „vigilenți”. Dacă ar izbucni ceva spontan, ca la Brașov acum doi ani, ar fi poate mai bine. Dar dacă nu izbucnește nimic spontan? De fapt, în februarie 1987, am avut două ocazii și la Iași – mai întîi studenții, apoi muncitorii de la

Nicolina, la o zi distanță unii de ceilalți – dar populația n-a „percutat”. Mă întreb cât va mai putea suporta acest regim de exterminare lentă. Ce spun lentă? Doar se accelerează pe zi ce trece. Acum e miezul nopții și am senzația unei noi ocazii ratate. Cât ne va mai răbda pământul? Când vom înțelege că, decît niște morți-vii, e mai bine să fim morți pur și simplu? Nu știu. Probabil, niciodată. Probabil, niciodată. Probabil, niciodată.

Post-scriptum din decembrie 1990

Aveam să mă înșel. La mai puțin de trei zile de la tentativa avortată de la Iași, populația Timișoarei a dat semnalul eliberării de teroarea comunistă. Niciodată n-am să pot uita emisiunile aproape non-stop ale *Europei Libere*, sinistru răpăială a mitralierei și vocile celor ce protestau în timp ce erau împrăștiați cu gloanțe. Că n-au fost peste 5.000 de morți la Timișoara, ci „numai” peste o sută și mai multe sute de răniți, ce importanță are?! În Cehoslovacia regimul a căzut numai datorită unui student ucis, ba chiar și acela s-a dovedit a fi fost un agent provocator al *Securității* lor, care nici măcar n-a murit! Pe 21, au început revolta Clujul, Sibiuul, Lugojul, pe 22, alte orașe. Bineînțeles că esențial a fost eșecul mitingului lui Ceaușescu de la București și rezistența celor cîtorva mii de oameni pînă pe 22 dimineată, cînd străzile au fost „inundate”.

Pe 22 decembrie spre seară, după ce se „trezise” și molcomul nostru oraș, am aflat că tentativa de la Iași a eșuat din cauza faptului că organizatorii fuseseră arestați încă din noaptea precedentă, alții în dimineata zilei de 14. Despre modul în care au încercat să organizeze

această insurecție ieșeană, despre felul în care au încercat să confecționeze manifestele, despre maniera în care s-au purtat cu ei „organele de anchetă”, ei pot depune o mărturie mai fidelă decît aş putea s-o fac eu. Să le mulțumim lor, să mulțumim ieșenilor care, pe 14 decembrie 1989, au răspuns apelului învingînd frica care se încuibase în fiecare dintre noi. Nu au fost, probabil, foarte mulți. Dar n-au fost mulți nici cei care au început revolta de la Timișoara, nici cei care, pe 21 decembrie, la București și în alte orașe, au refuzat să reintre în casele lor, preferînd să fie arestați, mutilați, uciși. Nicio dată, o revoluție n-a fost inițiată de marea majoritate a populației, ci de o minoritate curajoasă, lucidă și cu înalt simț al demnității. Că a fost vorba mai ales de tineri – asta încearcă să obnubileze cei care au urmărit evenimentele la televizor și la radio. Și care apoi au votat, „cu simțire”, pe cei care s-au aburcat la putere pe mormanele de morți și răniți. Iar dacă tinerii care au aprins flacăra *Revoluției* pot fi, pe deasupra, și acoperiți de invective, batjocoriți, schingiuiți de „batalioanele de asalt” ale Puterii – e cu atît mai bine. Dacă își iau lumea în cap împrăștiindu-se în cele patru zări pentru a scăpa de minciună și prostie e chiar excelent! Noi, aici, în „nimica”, ne puteam simți minunat adăpostiți în mediocritatea noastră sufletească și civică.

Numai că – nu s-a văzut încă o Revoluție care să dureze o zi, două sau o săptămînă. Așa că *Revoluția română*, ironizată de unii, batjocorită de alții, folosită ca „scară de serviciu” de atîția, continuă. Și va continua pînă cînd idealurile sale – strigate de tineri în stradă – se vor împlini. Dacă mai am o speranță, aceasta este

legată de tineri – cîți au mai rămas, cîți vor mai rămîne! – și de sensul non-violent pe care l-au dat ei acestei Revoluții. „Fără violență!” au strigat ei în decembrie 1989 și li s-a răspuns cu gloanțe. „Fără violență!” au strigat ei și în iunie anul acesta și li s-a răspuns cu violența unei gloate barbare care a lăsat întreaga lume încremenită. Și, totuși, speranța rămîne în acest „Fără violență!” strigat de ei. Altfel, sîngele va inunda din nou pămîntul acestei nefericite și lipsite de noroc țări.

1990 – Jurnal vorbit

Un dialog cu CONSTATIN PRICOP

*„Esența puterii e să se întindă atît cît nu
întîlnește o piedică, un zid, scriitorul fiind și
el o parte din zidul ce stă în calea puterii”*

18 mai 1983: Percheziții, anchete, interogatorii, intimidări

C.P.: *E bine să reconstituim acum, pînă
nu... se uită, ce s-a întîmplat la Iași, înainte de
decembrie 1989, ce au făcut cei care s-au opus
pe față vechiului regim, în primul rînd, dar și
care era aici atmosfera în general.*

L.A.: Pentru început aș vrea să spun că-mi
vine destul de greu să dau un interviu revistei
la care lucrez, ba chiar sînt, ca să zic așa, în
conducerea ei. Am înțeles, însă, de la tine că
este vorba de stabilirea unor amănunte din
istoria recentă a orașului, de un fel de „istorie
orală”, deci mai mult de ceva obiectiv, decît
subiectiv... În fine, sînt de acord să discutăm...
Nu e chiar atît de complicat. E vorba de tre-
cerea de la tentativa de a lucra pur cultural,
păstrîndu-mi – cît se putea – independența, la
opoziția deschisă, atunci cînd nu s-a mai putut
altfel. Ar fi o întreagă istorie aici.

— *Aș zice să te oprești la istoria din '83...*

— Chiar asta voiam să fac. Sînt, de fapt, mai
multe momente. De pildă, în 1981, am revenit
la revista „Opinia studentescă” în calitate de
coordonator al ei. Pînă în 1983, prin mai...

— *Atunci unde lucrai?*

— Din 1979, lucram la Centrul de Științe Sociale al Universității, eram cercetător acolo, mă ocupam de diverse probleme legate de școală...

Am fost chemat de asociația studenților și mi s-a propus să preiau „Opinia”... care era oarecum în aer, parcurgea un moment de criză... Eu fusesem redactor de la primul număr al revistei, iar în 1975-1976, redactor șef adjunct. Se presupunea că mă pricep, de aceea mă chemaseră. Am acceptat, cerînd oarece garanții privind autonomia mea de lucru, cerînd adică să nu mi se ridice dificultăți inutile. În sfîrșit, revista a ajuns destul de bună ca să fie apreciată atît în țară cît și în străinătate. Mă refer la ecourile favorabile de la *Europa Liberă* care au și adus, se pare, și „pierderea” mea ca om de presă pentru mulți ani... Pentru că, în 1983, în mai, s-a întîmplat ceva ciudat, ceva care m-a luat complet prin surprindere. Mai mulți scriitori din Iași, în special dintre cei grupați în jurul revistelor „Dialog” și „Opinia studențească”, deci tineri, am luat „contact” cu organele de securitate... Percheziții, anchete etc. Pe mine, de pildă, m-au percheziționat șase ore, apoi m-au anchetat alte șase...

— *Care era acuzația?*

— E ceva destul de complicat. De fapt, unele lucruri le-am mai reconstituit ulterior, discutînd și cu alții din cei anchetați. De pildă, știu că Dan Petrescu trimisese o scrisoare cumnatului său printr-un lector francez, iar scrisoarea a fost interceptată la București, la aeroport. Nu știu ce scria în ea, nu l-am întrebat nicio dată, eu respect dintotdeauna secretul corespondenței! Dar, se pare, acesta a fost numai momentul declanșator al unei operații poliție-

nești mai vaste, pregătită mai dinainte. Tot reconstituind – cîndva vroiam să scriu o carte despre asta, ceva în genul *Montajului* lui Volkov –, mi-am dat seama că totul începuse încă din toamna lui 1982, după un colocviu al tinerilor scriitori ce se desfășurase la Buzău. Eu n-am fost acolo, dar am aflat că fusese o manifestare destul de reușită, cu multe lucruri „tari”. Oricum, după aceea, se pare s-au organizat, la Iași și în alte părți, dispozitive de filare, supra-veghere, ascultare etc. etc. Noi nu ne dădeam seama, ne vedeam fiecare de treaba lui, pe la reviste, pe la „Serile Dialog”, pe la slujbe... Pîină a venit ancheta ! Acolo, unora li s-au pus înregistrări cu discuții ce le avusese în casă sau la telefon... Li s-au prezentat drept probe, deși din punct de vedere legal nu pot constitui probe. Erau folosite mai mult, cred, pentru intimidare. În ce mă privește, mărturisesc că, nici după anchetă n-am reușit să-mi dau seama exact ce-mi reproșează, pentru că exact nu-mi puteau reproșa nimic. La percheziție, au luat niște manuscrise...

— *Erau niște manuscrise... „subversive” ?*

— Nu, dom’le, erau singurele manuscrise pe care le aveam acasă. M-au pus să notez pe ele : „Ridicat de la mine cu prilejul percheziției din 18 mai”. A fost palpitant – erau trei securiști, doi martori și Andreea, care avînd doar aproape cinci ani, nu prea știa ce se-ntîmplă... ieșea afară, se întorcea înapoi pretextînd că-i este foame sau sete..., iar ieșea, iar revenea.

— *Ți s-au prezentat cumva, și-au spus numele ?*

— Pe colonel îl chema, parcă, Tiron, pe maior Setcu sau Sescu, iar pe locotenent Pleșiță. Percheziția a durat șase ore și au fost

destul de corecți, politicoși, deși, după părerea mea, au cam lungit-o. Pentru cele două camere ale mele – era suficient și un singur ceas. Bănuiesc că pentru intimidare. N-au fost violenți, nici măcar verbal. O surpriză, însă, tot mi-au rezervat, cînd credeam că s-a terminat. Făcuseră și procesul verbal, ba mi-au lăsat și mie un exemplar, se pare că așa cere legea... O ilegalitate, însă, tot a existat. Au venit la mine fără mandat de percheziție, am avut o discuție despre asta la început, i-am primit fără mandat ca să nu pierd timpul și pentru că nu aveam nimic de ascuns. Aș fi putut să nu-i primesc, i-am primit, dar în procesul verbal au trecut că veniseră la mine pe baza acordului meu, iar „după ce am intrat, am obținut acordul”. Este o contradicție logică flagrantă în acest proces verbal, ar merita publicat... Ei, iar surpriza de care-ți spuneam nu era prea plăcută. După ce s-a terminat percheziția, iar eu credeam că am scăpat, mi-au spus că trebuie să merg cu ei. I-am întrebat dacă trebuie să mă consider arestat, reținut sau învinuit, iar ei au răspuns că sînt numai invitat. Se făcuse aproape 12. Credeam că o să mergem cu tramvaiul, dar a urmat cea de-a doua surpriză: în fața restaurantului „Cotnari” era o dubă albastră în care m-au invitat. Deh! Tot invitat!

— *Să revenim totuși. Cînd au venit la tine acasă ce ți-au spus, care era motivul percheziției?*

— A, acasă, păi mi-au spus că au fost înștiințați că dețin înscrisuri care contravin securității statului, iar ei sînt obligați să verifice. Deci, își făceau, cum s-ar zice, datoria. Probabil, fusese vorba de o turnătorie sau, pur și simplu, de o chestie inventată. Trebuiau să aibă

un motiv ca să mă percheziționeze și anchezeze. La Miliție, mi-au aplicat procedeele obișnuite : m-au lăsat singur circa o oră, ca să-mi fac fel de fel de gânduri în legătură cu soarta mea, să fierb în suc propriu. M-am descurcat, însă, destul de bine, mi-am ocupat timpul mutînd mobila din loc – nu era prea multă – ca să caut microfoane. N-am reușit să găsesc niciunul, în schimb am găsit un ziar „Scînteia”, vechi, pe care, pentru prima oară în viața mea (și pentru ultima, cred !), l-am citit în întregime. De la editorial, la campania de însămînțări, sport, știri externe... totul.

— *Te-ai pus la punct...*

— Da, m-am pus la punct cu toate chestiile astea, mai bine decît la un curs de învățămînt politic ! Am fost anchetat de doi – cel de la București și unul mai tînăr, pe care l-am mai întîlnit ulterior, o să precizez cînd va veni momentul. Nu m-au violentat, dar voiau mereu niște chestii : pe cine cunosc dintre scriitori ș.a.m.d. Nu prea au ieșit la capăt cu mine – eu repetam mereu că îi cunosc pe toți și am despre toți o părere excelentă. Mă întrebau dacă am prieteni, iar eu răspundeam că în zilele noastre e greu să mai crezi în virtutea prieteniei (sigur că aveam prieteni, dar asta era treaba lor ?). Mă rog, au urmat întrebări despre Goma, Soljenițîn, adică dacă am citit „literatură dizidentă” (avea un mod specific de a pronunța sintagma). Am răspuns că n-am citit, că am ascultat numai fragmente din ei la *Europa Liberă*. Asta din motive tactice, problema nu era dacă citisem sau nu, ci de la cine am avut cărțile, or, asta n-aveam de gînd să spun, așa că am ocolit întrebarea. Mă rog, mi-au mai spus de diverse lucrări apărute în revista pe

care o conduceam, texte de Dan Petrescu, de Luca Pițu și alții. Eram și aici acoperit, erau trei cenzori pe vremea aceea. Pe la 6 seara s-a terminat – un cerc de 12 ore. Mi-au dat înapoi ce-mi luaseră, cred că tot, m-au pus să dau o declarație că mi s-au înapoiat lucrurile reținute. Alții n-au scăpat chiar așa de ușor. Pe Dan, pe Tereza, pe Luca, pe Domnul Călinescu i-au chemat mai multe zile. Prin natura profesiei, ei avuseseră de-a face cu lectorii străini, iar incidentul fusese declanșat de scrisoarea lui Dan confiscată la aeroportul din București...

— *Motivul era, așadar, scrisoarea...*

— Pretextul. Ca să spun așa, toată povestea asta (sau, mai bine zis, începutul poveștii dizidenței de la Iași) s-a terminat prin septembrie, când am fost chemat din nou. A fost ceva nostim – în momentul anchetei, eu nu aveam telefon, deși aveam cerere din 1977, iar în iulie am fost anunțat că mi s-a aprobat cererea. Dacă aș fi știut că „ei” au interes să am telefon, aș fi spus că nu-mi trebuie, că n-am bani și, poate, aș fi scăpat de taxa de 1700 de lei!

1989: Apelul din octombrie

— Dar să revenim la luna septembrie. Deci, a doua zi după telefon. M-am dus „sus”, am fost introdus într-o cameră în care am așteptat cam o jumătate de oră. Apoi a venit un Domn ce s-a prezentat Muraru, m-a luat într-un birou, mi-a spus că ancheta s-a terminat, că am ieșit bine, dar că ei trebuie să mă avertizeze asupra pericolului pe care-l prezintă relațiile cu cetățenii străini și cu Luca Pițu, Dan Petrescu și Tereza. A fost o întreagă discuție când mi-a cerut să dau o declarație în legătură cu acest avertisment. El dorea să pară un angajament,

iar eu nu. A fost, pînă la urmă, cum am vrut eu. Am crezut că s-a terminat totul, dar m-am înșelat; nu mai reușeam să public în reviste. Nu știu dacă se ordonase sau, pur și simplu, redactorii, auzind povestea, nu voiau să se complice. Apoi, au început să-mi „zboare” cărțile din planurile editoriale. În sfîrșit, ele au apărut în 1988 și 1989, iar lumea s-ar putea întreba de ce a trebuit să mă mai radicalizez. Culmea e că, poate, chiar de asta m-am radicalizat, nu mă simțeam grozav că-mi apar cărțile cînd foarte mulți scriitori începuseră să fie interziși. În plus, au fost foarte multe evenimente neplăcute care-au avut un rol catalizator. Mai întîi, e vorba de faptul că, imediat ce a dat Dan Petrescu interviul de la „Liberation”, au început iarăși să se „intereseze” de mine. Îmi spuneau colegii, prietenii etc. etc. Începuse să fie ascultat telefonul de la părinți, unde locuiesc de la sfîrșitul lui 1987. Între altele, în februarie 1988, am avut un incident extrem de neplăcut cu un „lucrător” care supraveghea telefonul fostei mele soții – mi-am dat seama că asculta și-am avut o remarcă pe jumătate ironică, pe jumătate enervată. M-a înjurat, amenințat ș.a.m.d.

— *La telefon?*

— Da, la telefon. Și, cum la capătul celălalt era fiică-mea, m-am enervat. Am făcut un memoriu comandantului în care protestam împotriva faptului că nu mă lasă în pace, că mi se interceptează corespondența – o scrisoare de la București sau Brașov făcea 15-20 de zile, mai mult decît pe vremea poștei cu cai! Un pachet cu cărți din S.U.A. a făcut patru luni, iar unele scrisori tot din America aveau ștampila poștei americane sub scotch! Și multe alte probleme

din astea. Bineînțeles, n-am primit răspuns nici pînă acum. Pe de altă parte, Dan Petrescu luase atitudine, Liviu Cangeopol la fel – nu mă simțeam „în regulă” tăcînd. Începuse și interzicerea scriitorilor, Blandiana, Dinescu, cei ce se solidarizaseră cu Dinescu, a urmat Al. Călinescu, nu se mai putea... De altfel, din mai am refuzat să mai public ceva în presa românească... Între timp, mizeria creștea, tensiunile sociale la fel, simțeam că nu se mai poate. Toată presa scria încă din vară că noi toți vrem să fie reales Ceaușescu. Or, eu și atîția alții (probabil, aproape toți!) nu voiam. De aceea, cînd a venit Dan cu ideea apelului împotriva alegerii, eram pregătit sufletește să iau atitudine. Am semnat respectivul apel, iar el a apărut pe 9 octombrie în „Liberation”, după ce, în seara precedentă, fusese transmis de *Europa Liberă*.

— *Cam atunci a apărut, dacă ții bine minte, cronica mea la volumul tău de poezie.*

— Da, atunci a apărut cronica ta, dar n-am vrut să-ți fac nici un rău!

— *Și care au fost reacțiile imediate după apariția Apelului?*

— Ei, aici e ceva care exprimă foarte clar structura unui astfel de regim, care e totalitar și birocratic. Încă de la 8 octombrie se știa de apel, fusese difuzat la *Europa Liberă*, pe 9 a apărut în „Liberation”, au început comentariile în mediile de informare străine, dar cîteva zile nu s-a întîmplat nimic. Trebuia luată o hotărîre de mai „sus”. Primul „semn” l-am avut de-abia pe 12 – o mașină a „simulat” că mă calcă în zona librăriei din „7 Noiembrie”, era un fel de „avertisment”. În aceeași zi, mi s-a „îmbolnăvit” telefonul, s-a îmbolnăvit grav, nu mergea aproape de loc...

Apoi pe 14 octombrie. Pe la orele 10, l-am întâlnit la farmacia din Copou pe securistul Muraru, cel din 1983... L-am văzut, m-am îndreptat spre el, m-a întrebat dacă e adevărat și mi-a strâns mîna. Am rămas „lampă” și l-am întrebat dacă mai lucrează „acolo”. Mi-a confirmat și-atunci i-am dat mesajul pentru comandant. Două probleme i-am spus că trebuie comunicate direct comandantului: incidentul cu mașina din 12, precizîndu-i clar că dacă mi se întîmplă ceva, chiar întîmplător, toată lumea va spune că ei mi-au făcut-o. Și al doilea, legat de telefon, i-am spus că dacă am nevoie de doctor sau salvare pentru părinți, care-s foarte bolnavi, și nu pot folosi telefonul, îl voi da în judecată pe comandant pentru tentativă de crimă. A spus că va comunica comandantului, iar eu am plecat la institut unde am aflat că sînt chemat la conducerea Universității.

— *Cine era atunci rector?*

— Era Petre Mâlcomește, proaspăt uns rector. Mi-a propus să discutăm, am discutat, explicîndu-i cele trei motive pentru care nu puteam retracta nimic: faptul că era vorba de o convingere, iar în chestiunile de convingeri sînt intratabil, apoi, că oricum apelul a fost însoțit de anunțul că orice retractare a fost obținută sub presiune și, deci, e inutilă; în fine, i-am explicat că nu pot retracta datorită faptului că peste 40 de oameni m-au felicitat și mi-ar fi rușine de ei. Între cei patruzeci (după aceea au trecut de 250!), erau și trei activiști de partid...

— *Și chiar te-au felicitat? Sau ai dedus tu...*

— Cum să-ți spun? Înainte ne salutam în trecere, acum s-au oprit, mi-au strâns mîna și, chiar dacă nu o spuneau direct, era clar la ce se referă.

— *Să înțeleg de aici că de la un moment dat ai început să te simți reprezentantul unui grup, al unei categorii de oameni ?*

— Încă de pe 14 simțeam asta, am și explicat-o rectorului. Discuția a fost politicoasă, știam că se înregistrează sau se ascultă și cred că am dus-o destul de bine. Făceam tot felul de aluzii la ce-ar însemna folosirea violenței față de mine etc., etc. A fost un moment în care, cred, am fost foarte bun. Venise vorba de Luca Pițu și mi-am exprimat uimirea că fostul rector n-a știut ce înseamnă să stai pe scaunul pe care a stat Maiorescu și că a acceptat excluderea lui Luca din Universitate. Am fost bun când am adăugat : „Sper că Dumnezeu voastră știți pe ce scaun stați !”. Rectorul a avut o tresărire ce s-a dovenit nu de rău augur, pînă la revoluție n-am fost dat afară din slujbă... Ne-am despărțit în relații politicoase, m-am dus la institut, am vrut să mă duc acasă, am ajuns la Fundație, mi-am dat seama că e prea devreme, mă simțeam „gonflat” și am luat-o spre Nichita Danilov, trebuia să iau ceva de la el...

— *Spre Casa Topîrceanu...*

— Da, spre Casa Topîrceanu. Pe Karl Marx, aproape când ajunsesem în Ralet, am văzut-o pe Tereza Petrescu pe celălalt trotuar și m-am îndreptat spre ea s-o salut și s-o întreb ce face Dan, care era în greva foamei de pe 3 octombrie. Când m-am apropiat de ea m-am trezit în față cu un individ care m-a bruscăt, a avut loc o altercație, am încercat să-l legitimez, mi-a fluturat legitimația „de interne” pe la nas și a luat-o după Tereza, care plecase la vale. Mă rog, am dat din mîină și m-am îndreptat spre casa Topîrceanu. Când m-am apropiat de casă, o mașină a oprit în spatele meu, iar un tip

brunet, cu mutră tipică de *killer*, a început să mă amenințe cu un baston de cauciuc și un lanț, să mă insulte ș.a.m.d. Nu mai intru în amănunte, asta a mai apărut în presă. Partea bună e, poate, faptul că am scăpat de alte „măsurii” mai neplăcute, de care au „beneficiat” Dan și Luca, arestați la domiciliu mai bine de o lună jumătate. Sau faptul că Tereza s-a deplasat tot cam atât timp, dacă nu mai mult, cu securistul după ea peste tot, la slujbă, la bibliotecă etc. Ce mi se pare trist este faptul că împotriva acestor teroriști – cum să le spunem altfel? – nu pare a se fi luat nici o măsură. Acum vreo zece zile, am întâlnit pe Lăpușneanu pe patru dintre cei care-l păziseră pe Luca. Or, unul dintre ei era cel care m-a brutalizat pe mine pe 14 octombrie – și care, între altele, a bătut-o pe Tereza, în noiembrie, când voia să intre în Universitate, iar la Luca izbea cu piciorul în ușă și suna la sonerie ore întregi ca să-l scoată din minți. Acum, se plimba, bine-mersi, la soare...

Minunat a fost că aproape toți prietenii au fost alături de mine – în momente care erau dificile, eram bolnav, devenisem și un fel de paria. Spineanu mă vizita zilnic, Al. Călinescu aproape zilnic sau îmi dădea telefon, deși era clar că se „ascultă”, la fel și alții. Mi-au făcut rost de medicamente, de hrană, de vitamine, ba chiar și de un binoclu, ca să văd cum acționează urmăritorii mei în jurul blocului. În primele zile, erau mulți și chiar „vizibili”, aproape provocatori. De altfel, au și amenințat câțiva prieteni, pe Spineanu, de pildă. Unei prietene, i-au luat „Soldatul Svejk” din mână și l-au răsofit pagină cu pagină. Deh! Era un intelectual...

— *Voia să vadă dacă nu conține mesaje secrete...*

— Bineînțeles.

— *Aș vrea să-ți pun o întrebare cu caracter mai... sociologic, pot să-i spun așa. Din ce categorii sociale erau cei mai mulți dintre acei oameni pe care i-ai avut alături?*

— Sociologic spui? Păi, o parte erau prietenii mei, în mare majoritate scriitori, dar și medici sau profesori, cam de vîrsta mea. În al doilea rînd, foarte multe persoane în vîrstă, cum ar fi mama antrenorului Simionăș, care venea la două zile cu mîncare și care mi-a adus binoclul. La fel o bătrînă din vecini, care, auzind la o coadă că am murit, a venit acasă, a văzut că trăiesc, m-a binecuvîntat și a promis că va dezminți zvonul „la toate cozile”. Apoi am avut parte de solidarizări telefonice – un tînăr poet din Oradea mi-a spus că vorbește în numele a 23 de persoane. Mulți scriitori, dar nu numai...

— *Era normal, printre scriitori aveai cele mai multe cunoștințe. Apropo de acest mediu literar ieșean, cum a reacționat el?*

— Păi, mai ales cei tineri au fost solidari, cum îți spuneam.

— *În mod explicit?*

— Da, în mod explicit. Felicitîndu-mă, spunîndu-mi că sînt alături de mine. Unii au și aderat la apel, chiar după congres, cum a fost Spineanu, alții la apelul pro-Dinescu al celor „optsprezece”, cum e Nichita Danilov, care a și declarat greva scrisului...

14 decembrie : Revoluția ar fi izbucnit la Iași

— *Cu puțin timp înainte de revoluție.*

— Da, cu puțin timp înainte de revoluție a început să se radicalizeze tot mai mult lumea.

Și intelectualii umaniști, scriitorii, dar și alții. După cum știi, în Iași urma să înceapă revoluția pe 14, or, aceasta venea dinspre mediile muncitorești și ale intelectualității tehnice. Nu știu dacă ai trecut pe 14 prin Piața Unirii...

— *Nu, dar am auzit ce s-a întâmplat acolo.*

— Eu am trecut de câteva ori, era o concentrare de forțe polițienești, în uniforme și civili, de mașini de pompieri și celelalte încât eram tentat să cer undeva numărul securității și să-i anunț că miliția demonstrează! Adevărul e că situația se radicalizase la toate nivelele și dacă, în noaptea de 13 spre 14 și în ziua de 14, n-ar fi arestat organizatorii, revoluția ar fi izbucnit la Iași. Am fi avut, probabil, soarta Timișoarei... Ceva tradiție aveam – din 1987 de la greva de la Nicolina și revolta studențească.

— *Atmosfera era, simțeam cu toții acest lucru, foarte tensionată.*

— Eu cred că, încă înainte de congres, se putea presimți sfârșitul. Era vizibil că va avea loc undeva – sau peste tot – o explozie. Spuneam tuturor că nu mai durează mult, că pînă la 26 ianuarie e gata, că explodează țara. A explodat chiar mai repede decît credeam eu! Timișoara a început în noaptea de 16 spre 17 decembrie!

— *Dar cum îți imagineai că avea să se întâmple? Printr-o lovitură din interiorul structurii, printr-o răscoală a întregului popor?*

— Aveam în cap două scenarii posibile. Nu știam că, de fapt, la noi, clasa politică nu există. Credeam că e posibilă o „lovitură de palat”, care ar fi dus la înlocuirea lui Ceaușescu. Asta ar fi dus la un fel de reformare a comunismului, la un fel de perestroika. Aveam și celălalt scenariu – o revoltă populară dato-

rată tocmai „stării de asediu” în care se afla țara încă înainte de congres.

— *Dacă ții minte, cu numai câteva zile înainte, ai fost acasă pe la noi și am vorbit despre sfârșitul apropiat al dictaturii. Eu îți spuneam că, după cinismul arătat de Ceaușescu într-un asemenea moment de criză, eram sigur că nu va ezita să ordone și să tragă în mulțime și că sfârșitul lui, care nu putea să întârzie, va culmina cu un măcel. Tu sperai că nu se va trage.*

— Am crezut, într-adevăr, că nu se va trage. Când a început Timișoara, am spus : se termină, se termină acum, în câteva zile, nu pe 26 ianuarie ! Ascultam *Europa* tot timpul, îmi spuneam „Doamne, dacă ar începe Bucureștiul !” Eram foarte atent la ce se întâmplă, am prins toate evenimentele „pe viu” (de fapt la TV și radio !), discursul lui Ceaușescu din bunker de pe 20, cel din 21, mitingul autoorganizat de dictator care a fost semnul insurecției bucureștene. Când am aflat despre „sinuciderea” lui Milea, am spus că va fi o baie de sînge. De fapt ea începuse, deja, la Timișoara. Tot căutînd pe postul de radio, pe 22, am auzit vocea lui Dinescu, am dat drumul la TV, am trecut dintr-un șoc în altul, dar eram singur că s-a terminat. Apoi, mitinguri, transmisii la radio Iași și celelalte... Le-am mai spus, nu mai insist.

— *Să revenim la apelul împotriva realegerii lui Ceaușescu. Ce însemna pentru tine semnarea acelui apel : un act de, cum să-i spun, disculpare, sau sperai, poate, că gestul tău va avea un efect concret ? Era rezultatul unei probleme de conștiință, era o acțiune politică ?*

— Lucrurile sînt mai complicate. Eram și nemulțumit de mine însumi și enervat de tot ce se întâmpla în țară. Am semnat, spontan, ca

să-mi liniștesc conștiința. Mă simțeam vinovat pentru că nu eram un om care să poată spune că nu știe ce se întâmplă, eram scriitor, nu? Eram intelectual, trebuia să iau atitudine, chiar dacă destul de târziu. În al doilea rînd, cam tot estul mișca, era anormal să nu miște și la noi. Am semnat deci, și din motive individuale, dar și din altele ce le depășesc pe acestea – intelectualul trebuie să aibă și o atitudine politică, mai ales în fața absurdului. Iar în momentul cînd am avut parte de primele gesturi de simpatie, mi-am dat seama că n-am făcut-o doar pentru a liniști biata mea conștiință.

— *Ce crezi despre vinovăția intelectualilor în general, a scriitorilor, pentru că vorbim mult despre scriitori, vinovăția acelor care nu au luat nici o atitudine explicită, care nu s-au angajat așa cum ai făcut-o tu și alți cîțiva...*

— Eu cred că sînt grade variabile de vinovăție – există o vinovăție difuză a întregului popor (popoarele își merită conducătorii !), dar apoi, cu cît nivelul prezumptiv de conștiință individuală crește, cu atît e mai vinovat fiecare. Chiar și aici vinile sînt diversificate – cei care au aderat la comunism, la ceaușism sînt cei mai vinovați, prin faptul că au promovat valorile comunismului care e, desigur, o aberație împotriva naturii umane...

— *Au fost și unii care au crezut cu adevărat în comunim.*

— Da, unii au crezut, dar cei mai mulți s-au prefăcut că cred. Nici nu poți ști exact cîți au crezut și cîți au vrut să profite de pe urma acestor „profesiuni de credință”. Mai puțin vinovați sînt cei care și-au făcut datoria profesională și umană fără să ia atitudine împotriva comunismului, dar măcar nu l-au proslăvit pe

cizmarul nereușit. Cei care au luat atitudine sînt și ei vinovați, pînă în momentul în care au luat această atitudine. Are dreptate în această privință Liiceanu.

— *Există totuși oameni de bună credință, care făcîndu-și datoria în mod cinstit, au păstrat o atmosferă cît de cît normală (cu adevărat normală nu putea să fie). Sînt și aceștia vinovați ?*

— Da, sînt vinovați — poate s-au iluzionat că lucrurile se vor rezolva de la sine, deși era vizibil că nu se putea rezolva astfel, poate au zis că dacă ajută la menținerea unei atmosfere culturale „normale” tot e ceva...

Unde ne sînt dizidenții ?

— *În alte țări din est, în Polonia, în Cehoslovacia, în U.R.S.S. chiar au existat mișcări de protest organizate, care au mobilizat mulți oameni. La noi, datorită represiunii extrem de puternice, astfel de mișcări masive nu puteau avea loc. Au existat mai degrabă proteste izolate, ale unor indivizi, nu ale unor organizații. Au pregătit aceste luări de atitudine individuale revoluția ?*

— Eu nu cred neapărat că aceste gesturi izolate au făcut revoluția, dar au contribuit la crearea unei stări de spirit. Cred că acțiunile de ani de zile ale Doinei Cornea, cele ale lui Dan Petrescu, Mircea Dinescu, ale celor ce s-au solidarizat, fie și profesional, cu ei au contribuit la eliberarea de frică, au pregătit o stare de spirit pre-revoluționară, dacă vrei.

— *Făceai o deosebire între disidenți, sau era de ajuns confruntarea cu primejdia, opoziția, pentru a face din orice om o personalitate, pe care n-o mai cîntăreai după criteriile obișnuite ?*

— În momentul în care-și exprimau opinia, îi respectam pentru asta, îi și învidiam. Cred că toți aveau o anumită acoperire morală de vreme ce făceau gestul respectiv. Că unii erau scriitori mai mari și alții mai mici, mai cunoscuți sau mai puțin cunoscuți, nu contează. Era vorba de o atitudine civică. Dacă regret ceva e faptul că mai mulți scriitori și intelectuali importanți, foarte cunoscuți, n-au luat atitudine... coșmarul ar fi durat, poate, mai puțin...

— *Care crezi că va fi situația disidenților acum, după revoluție? Ei se obișnuiseră să fie izolați, să fie în opoziție...*

— Păi, noua putere, așa s-a denumit ea imediat după revoltă, i-a cam recuperat pe disidenți. Eu nu sînt de pildă un disident, n-am fost comunist, nici marxist, n-a trebuit să fac disidență de la așa ceva...

— *Da, dar se considera că țara trebuie să fie un... monolit, și toți cei care aveau alte opinii...*

— Da, ei considerau țara un monolit, de aici cuvîntul disident aplicat oricui ieșea din canon, dar asta e o aberație teoretică, era aberația „lor”, ei nu înțelegeau că țara e stratificată în zeci sau sute de straturi sociale, cu interese și aspirații diferite. Deci, ce s-a întîmplat cu disidenții? Au fost chemați o parte în Consiliul Național al Frontului, alții au primit sarcini guvernamentale. Încearcă să-și facă și ei treaba acolo. Cei de la guvern au rămas; cei din Front și-au cam dat demisia...

— *Nu ți se pare că unii foști disidenți reacționează cam... ciudat, dacă e să-i comparăm cu statutul lor de dinainte de revoluție?*

— Se poate, dar vreau să precizez ceva: au fost niște oameni izolați, nu erau prinși în niște

structuri politice sau administrative. E posibil să nu reacționeze mereu cum ar fi trebuit, dar și situația e nouă. Trebuie și ei să se obișnuiască cu structurile acestea ale conducerii, ale administrației. Mai degrabă au exercițiu foștii activiști din Consiliu, pe ei îi înțeleg mai puțin când greșesc, iar de greșit au greșit destul...

— *Aș vrea să insist asupra modului în care s-au comportat scriitorii : cum ți se pare că au reacționat ei înainte de 22 decembrie, în timpul revoluției, după revoluție ?*

— Foarte cinstit vorbind, cred că scriitorii, în toată perioada comunistă, nu și-au făcut datoria de scriitori. Dincolo de cazurile individuale, plecînd de la Goma și sfîrșind cu ce s-a întîmplat în 1989. Acestea sînt excepțiile, dar, în masă, au fost niște executanți, mai mult sau mai puțin obedienți, ai politicii comuniste care era, în fond, una de distrugere a culturii. Foarte puține voci au protestat. Chiar cînd s-a întîmplat ce s-a întîmplat cu Dinescu, s-au auzit doar șapte glasuri. Cînd au fost interziși, Bogza a acceptat să semneze, ceea ce e regretabil pentru el. Dinescu avea atîția prieteni, era apreciat de mulți critici, dar glasurile lor nu s-au auzit, n-au protestat, de pildă, nici Simion, nici Manolescu. Doamne ferește, nu vreau să le iau capul, dar mă întristează atitudinea lor.

— *Dar cum crezi că ar fi trebuit să se ia atitudine ?*

— Cred, în primul rînd, că Uniunea ca uniune ar fi trebuit să ia atitudine. Adică nu ca D.R. Popescu, să-i reclame pe semnatori și aceștia să fie interziși...

— *D.R. Popescu nu era Uniunea...*

— De acord, D.R.P. nu era Uniunea, a fost numit și a fost o slugă prea plecată. Ținem cu toții minte discursul lui la Congresul al XIV-lea. Dar existau membri ai Uniunii ce s-ar fi putut aduna ca sindicat și să fi protestat în grup. Mă rog, asta a trecut. Măcar de acum înainte dacă și-ar face datoria. E un moment decisiv, un moment în care ori reușim să ajungem la democrație, ori...

— *Există și scriitori care spuneau că, din moment ce ei se ocupă de estetic, nu de valoarea estetică, făcând din opera de artă ceva ce nu e angajat social, ei și-au făcut datoria, întrucât n-au făcut jocul puterii...*

— Asta a fost cea mai mare capcană în care au căzut scriitorii, pentru că regimului chiar asta îi convenea. Artiștii să se ocupe, cu toții, de autonomia esteticului, să nu se amestece în economie, în politică, în viața socială. Momentul '64-65 a fost momentul în care intelectualii, scriitorii și artiștii au căzut în plasa întinsă de putere. Faptul a devenit evident după '71, după revoluția culturală, când a început să li se ia și „autonomia esteticului” ce li se dăduse mai înainte. Dacă, în '65, s-ar fi implicat în social și politic, fără să abdice de la poziția lor de scriitori și artiști, poate nu am fi ajuns unde am ajuns.

— *La noi e și acum foarte puternică opinia că scriitorul, dacă se amestecă în social, în politic, abdică de la misiunea sa, face un lucru de neiertat...*

— După opinia mea, este o viziune de cultură provincială, minoră. În culturile mari — și în momentele când cultura noastră a fost mare — niciodată scriitorul nu s-a ocupat numai de literatură. El este o persoană publică și are

un cuvînt de spus. Ca să reiau. În acest moment, e absolut decisiv ca scriitorul să se implice, altfel riscăm să ne întoarcem de unde am plecat oricît de bine intenționată ar fi – pe moment – puterea. Esența puterii e să se întindă atîta cît nu întîlnește o piedică, un zid. Scriitorul e și el o parte din zidul ce stă în calea puterii.

— *Într-unul din primele numere de după revoluție ale „României literare” au apărut două articole de Nicolae Manolescu și Octavian Paler, în care primul spunea că trebuie să ne întoarcem la normalitate, la literatură – iar cel de-al doilea punea o întrebare decisivă: „la care normalitate”?*

— În numărul respectiv, bineînțeles că Paler avea dreptate, dar ce mi se pare mai important e faptul că și Manolescu și-a dat seama de chestia asta. Am văzut articole de ale lui în care spunea clar că normalitatea nu e instalată, că trebuie să ne luptăm să o instalăm. Am văzut texte de ale sale foarte angajate politic, în sensul bun al cuvîntului, în direcția „Uniunii alternative”. Cred că după 29 ianuarie Manolescu a avut un fel de „priză de conștiință”.

— *„Uniunea alternativă”, în care s-au înscris mulți dintre redactorii și colaboratorii noștri, propune un mod de acțiune în concordanță cu atitudinea de principiu a intelectualilor, care nu vor să se angajeze în politica pe care o face un partid sau altul, dar care nici nu pot rămîne indiferenți față de ceea ce se întîmplă astăzi în țară. Eu personal sînt pentru o astfel de uniune a intelectualilor.*

— Sînt oameni care-și spun cuvîntul politic într-o organizație care nu e partid și care nu

participă la alegeri, la politica efectivă, mai exact la exercitarea puterii. Uniunea alternativă urmărește mai degrabă informarea cetățenilor și controlul exercitării puterii pentru a preîntîmpina abuzurile de putere ș.a.m.d. Își propune, în fond, să apere democrația.

— *Ca un dispozitiv de siguranță într-un sistem care funcționează la o foarte înaltă tensiune.*

— Un grup de presiune.

— *Ei, bine, un grup de presiune, un lobby, urmărește atingerea unor scopuri concrete. Aici nu e vorba de ceva concret.*

— Obiectivul e, poate, vag, dar ne interesează pe toți. Toți vrem ca democrația să funcționeze. De aceea ne trebuie astfel de supape de siguranță. În momentul în care am ajunge la o situație aberantă, lumea trebuie să reacționeze în toate formele: individual, prin scris (scriitorii, în primul rînd) sau în grup: mitinguri, alte forme de protest colectiv...

Dacă nu reușim să întreținem un dialog autentic, vom rămîne mereu o cultură minoră

— *Dar ce se va întîmpla cu literatura noastră, despre care unii au tot scris că în ultimii ani a fost strălucită? Ce crezi că se va întîmpla cu literatura?*

— Cred că vom asista la o mulțime de fenomene, unele îmbucurătoare, altele mai puțin. Fără îndoială că, în următorii ani, vom asista și la o operație de recuperare, de apariție pe piața cărții a lucrurilor interzise de vechiul regim: eseuri, poezii, romane...

— *Crezi că există atît de multe cărți cu adevărat importante care așteaptă în sertare?*

— Știu că sînt multe și știu că sînt foarte multe bune. Am văzut zeci de manuscrise de poezie, cîteva zeci de proză. E vorba de o parte a literaturii adevărate din epoca de care am scăpat și această literatură trebuie recuperată.

— *Crezi că vor schimba ceva în literatura noastră, că vor avea răsunetul pe care l-au avut, de pildă, cărțile lui Soljenițîn sau Zinoviev pentru literatura rusă?*

— Problema e că Zinoviev și Soljenițîn au fost publicați în străinătate cînd situația nu era schimbată la ei. Ei au determinat o schimbare. La noi, situația e în schimbare și această literatură poate fi importantă pentru că e, prin toți porii, împotriva totalitarismului. Sîntem într-o perioadă de tranziție, iar o literatură adevărată, care spune deci, adevărul...

— *Păcatul nostru e că, din pricina superstiției artei pentru artă, discutăm întotdeauna separat adevărul și valoarea.*

— Să lămurim sumar chestiunea asta teoretică : o operă literară reprezintă un cumul de valori – estetice, morale, politice –, ele nu pot fi disociate decît oarecum arbitrar, cum s-a și întîmplat cînd s-a exagerat autonomia esteticului. De acord, cînd discuți din punct de vedere pur estetic o operă, esteticul e cel mai important, dar asta nu înseamnă că celelalte valori nu există și trebuie oculte. Mai e și o problemă de orizont de așteptare – lumea așteaptă acum nu atît perfecțiune formală, cît adevăr moral. Din păcate cred că vor exista și niște fenomene extrem de ciudate și dăunătoare. Au să apară – aș putea jura! – foarte multe cărți despre acest nou „obsedant deceniu”, cărți care-l vor denunța și care vor fi

scrise de oameni care au dus-o destul de bine sub Ceaușescu, care au stat în cabinete bine izolate, care au cules elemente picante, exotice sau dramatice, pe care le vor folosi în operele lor. Din păcate, apoape sigur, mult mai puține vor fi scrise de oameni care chiar au trăit calvarul acelei lumi. Știi bine, despre primul obsedant deceniu a scris, de pildă, ideologul Dumitru Popescu. În ce privește o strategie pe termen lung, nu știu ce să spun, nu putem face profeții. E însă de sperat că vom reuși să reluăm într-adevăr legătura cu perioada interbelică. În epoca ce s-a sfârșit, această legătură a fost cu totul parțială și deformată. Trebuie reluat întregul cultural al acelei epoci, cu tot ce are mai bun, nu doar mișcarea lui Lovinescu sau avangardismul. Trebuie văzut ce-i cu Nae Ionescu și „Criterionul”, ce s-a întâmplat în poezia tradițională ș.a.m.d. Trebuie, apoi, să avem o deschidere efectivă către lume, să întreținem un dialog autentic, nu cum s-a întâmplat în scurta „pauză” dintre '65 și '71. Dacă nu reușim să întreținem un dialog autentic, vom rămîne mereu o cultură minoră, un fel de colonie. Ce-a supraviețuit din relațiile cu Vestul din '65 și '71? Mai mult chestiunile tehnice: un pic de semiotică, un pic de structuralism, puțină poetică, ceva textualism și altele, cam la fel. Or, în culturile de origine, astea nu erau decît niște zone. Noi trebuie să mergem la întreg – la întregul culturii noastre și la întregul culturii lumii, inclusiv la zonele controversabile. Numai așa vom putea fi competitivi, vom putea oferi și noi – nu poți numai să împrumuți. Iar cînd împrumuți cu întîrziere, nu poți face decît copii palide după originalele de acolo. Bineînțeles, trebuie să împrumuți mult și să dai mult,

capitalul cultural, ca orice capital, trebuie să circule.

— *Privind la ce a fost înainte de revoluție ne putem da seama că au rămas niște „goluri” care se cer acoperite printr-un nou efect de creație.*

— Trebuie să apară niște zone de creativitate noi, de aceea și cred că una dintre marile lipsuri ale literaturii noastre este în ce privește implicarea morală și în viața spirituală. Asta practic n-a existat...

— *Despre sensul moral al literaturii am scris de mai multe ori, înainte, chiar în „Convorbiri”. Așa privesc lucrurile și în cartea care trebuie să apară, MARGINEA ȘI CENTRUL. Despre același lucru a scris, tot în „Convorbiri” și apoi în cărțile lui, Al. Dobrescu. Cu destul de multă vreme înainte, în timp ce textualismul, postmodernismul etc. tulburau multe minți, eram câțiva care credeam că momentul acestei întâlniri între etică și estetică trebuie să vină.*

— Vrei să-ți spun ceva fantastic? Spre sfârșitul regimului ceaușist, am scris în „Dialog” un articol în care semnalam posibilitatea unei mutații de epistemă. Menționeam câteva cărți de Pleșu, Liiceanu, M.D. Gheorghiu, în care văzusem o implicare a literarului dincolo de literar... în altceva. Se observa deja. Parcă ar fi anunțat revoluția. Iar aceste momente ce păreau izolate vor schimba desigur ceva. Dacă democrația se va instaura pînă la urmă – și trebuie să se instaureze, altfel ne putem sinucide cu toții – aceste insule ce începuseră să transpară spre sfârșitul evului vechi se vor transforma în continent. Nu profetesc, dar îmi place să sper asta!

— *În lumea revistelor literare se confruntă acum două tendințe: una de păstrare a ve-*

chilor obiceiuri ale redacțiilor care se preocupau de chestiuni literare, departe de lumea... dezlănțuită, condimentînd, în spiritul momentului, o pagină, două de la început cu texte vizînd actualitatea politică; o alta care constă într-o implicare directă, deschisă, în prezent cum am făcut noi, la „Convorbiri”. Nu e vorba să ne substituim ziarelor, ci să cultivăm un gen exclus alîtea decenii din publicațiile noastre: eseul politic.

— Asta voiam să spun. În direcția aceasta, îmi place mult „22”, e scrisă de oameni de foarte bună calitate, dar e și destul de accesibilă, poate fi citită de mulți. Desigur, de cei care au o minimă cultură, ceilalți nici nu citesc reviste... E foarte util, la noi au fost cincizeci de ani de depolitizare. Nu e vorba de educație politică în sens didactic, ci de o deschidere către interogație politică, către problematizare ș.a.m.d.

— De altfel și noi reluăm tradiția despre care am vorbit — a vechilor „Convorbiri literare”, a „Vieții românești”...

— Sigur, ai dreptate, „Convorbiri literare” s-au chemat întotdeauna așa, dar pur literare n-au fost decît sub Sturzu, sub comunism...

— Și sub conducerea lui Ștefanache. Ar trebui să vedem însă ce însemna o revistă pur literară în comunism — o formă de independență, o evitare a obligațiilor de a scrie „politică” (știi ce fel de politică). De altfel în ultima vreme nu mai exista nici un fel de „independență” de acest gen. În istoria lor de dinainte de război însă, „Convorbirile” erau o altfel de revistă.

— Da, în toată istoria lor, „Convorbirile” au fost o revistă completă. Îmi amintesc, de pilda, de un număr din 1934, cu articole economice,

politice, filosofice, semnate de Noica, de Eliade, de Vulcănescu, de un englez celebru ș.a.m.d. Încearcă să revină la obîrșie, la linia adevărată, după un interval pur literar, și acesta atît de parazitat! Ții și tu minte cum arătau numerele din diverse luni...

— *Noi încercam totuși...*

— Da, încercați și, pînă și atunci, mai reușeați ceva. Erați totuși cîțiva oameni serioși aici: Dobrescu, tu, Daniel Dimitriu, nu era numai Sturzu, nu. Mai era și Brumaru... Aș zice că ați rezistat binișor. Poate „Viața Românească” și revistele din Ardeal să fi rezistat mai bine. De pildă, numerele „speciale” din „România literară” erau mai „triste” decît ale voastre...

— *Să încheiem totuși. Unde crezi că se situează astăzi „Convorbirile”? Ce crezi că trebuie să facem pe viitor?*

— Noi pe 24 am strîns materialul, iar pe 25 a apărut primul număr. Am recitit acele prime 4 numere după aproape două luni și nu mi-a fost rușine de noi. De cînd sîntem săptămînal cred că am ales un drum bun. Sigur, mai sînt imperfecțiuni, chiar de paginație, dar se pot elimina pe parcurs. Important e că – am senzația – avem o echipă, că există un „ton” al „Convorbirilor”... Și nu ne-am propus deliberat asta. În puțin timp, am reușit, totuși, să facem o echipă...

— *Prevezi opinia cititorilor?*

— Ei pot face cîte observații vor, chiar e foarte bine să facă. Eu zic că e bine să primim observații, sugestii, doar vrem să facem o

BIBLIOTECA PUBLICĂ

„L. REBREANU”

Str. Lucreția Pătrășcanu, 4, 010111, București

— BUCUREȘTI —

„Convorbiri literare”, nr. 5, serie nouă,
10 ianuarie 1990, p. 8-10

Anexe

În jurul unui „înscriș”

În revista „Convorbiri literare” din 8 martie a. c., am publicat un text în care solicitam fie restituirea unor cărți care îmi aparțin, fie – în cazul unei instituții pe care n-am numit-o în articolul respectiv găsirea unei modalități prin care o serie de cărți ale mele să fie donate Bibliotecii Universitare din București. Deoarece pînă azi, 27 martie, n-am primit nici un răspuns, rog conducerea revistei „Timpul” să insereze în paginile ei cele ce urmează :

Proces-verbal de percheziție domiciliară încheiat astăzi 18 mai 1983 la Iași

Noi, Mr. Marinescu Dumitru, Lt. col. Sima Vasile și Lt. maj. Cosma Petru, toți din cadrul Ministerului de Interne, azi data de mai sus, ne-am deplasat la domiciliul numitului CĂLINESCU ALEXANDRU, născut la 5 octombrie 1945 în Iași, fiul lui Cicerone și Lucia-Mioara, din Strada A. Panu nr. 52, bl. H2, Etaj II, ap. 2, pe care l-am găsit acasă împreună cu soția CĂLINESCU LUCIA – CECILIA, născută la 9 mai 1945 în București, fiica lui Cicerone și Lucia, domiciliată la adresa de mai sus.

După ce ne-am legitimat și am făcut cunoscut scopul venirii noastre, de a-i face control la domiciliu, am prezentat autorizația Procuraturii Militare Iași, nr. 288/A/II/5 din 18 mai 1983, eliberată în acest sens.

În baza autorizației și în prezența martorilor asistenți : BACIU TOADER, născut la 15 martie 1919 în Trușești, jud. Botoșani, fiul lui Toader și Maria, pensionar și BACIU AURELIA, născută la 2 decembrie 1925 în Burdujeni, jud. Suceava, fiica lui Florea și Florica, casnică, ambii cu domiciliul în Str. A. Panu, nr. 52, bl. H2 etaj II, ap. 1, am trecut la efectuarea percheziției în apartamentul compus din trei camere și dependințe, rezultînd următoarele :

1. Un text dactilografiat pe 3 pagini intitulat DOCUMENTE – ONU, nr... , semnat TEODOR ȚIPA.

2. Un înscris dactilografiat pe o pagina, intitulat DECLARAȚIE, semnat LUCA PIȚU.

3. Un material dactilografiat, conținând 10 pagini, pe prima pagină înscris de mână MIRA ALEXIU. Este atașată o filă scrisă de mână, intitulată „MĂGARIÎ ÎN ASFINȚIT” cu dedicație LUCA PIȚU.

4. Un înscris tipărit, xerografiat, pe care există o caricatură ;

5. Un înscris de mână, pe o foaie de caiet dictando, conținând un text sub formă de versuri, începe cu „Și am ajuns într-un tîrziu...” și se încheie cu „merge totul pentru esport...” ;

6. O bucată de coală de hîrtie conținând un înscris de mână, începe cu „Orwell...” și se termină cu „les russes” ;

7. O bucată de carton cu o adresă, nr. de telefon de la Paris. Este înscris numele lui Leon M. Negrutzzi ;

8. O scrisoare dactilografiată ce conține 14 pagini, intitulată „SCRISOAREA” de C. Eliaoei ;

9. O invitație, tipărită în limba franceză și română, pentru participarea la căsătoria lui Jean Noel Mathieu cu Irina Pețrescu și un plic adresat familiei CĂLINESCU pe care se află trecut numărul de telefon 11087 ;

10. Un exemplar din „Les nouvelles litteraires” nr. 59244 ;

11. Un exemplar al ziarului „Le Monde des Livres” din 8 august 1980 ;

12. 9 (nouă) exemplare ale ziarului „Le Monde” (11694 ; 11692 ; 11700 ; 11 oct. 1981 ; 11415 ; 11688 ; 11690 ; 29 aug. 1982) ;

13. 10 (zece) exemplare ale ziarului „Le Canard enchaîne” (24 oct. 1979 ; 6 aug. 1980 ; 27 aug. 1980 ; 20 aug. 1980 ; 13 aug. 1980 ; 1 aug. 1980 ; 21 noiembrie 1979 ; 26 dec. 1979 ; 1 dec. 1979 ; 9 ian. 1980) ;

14. 2 (două) exemplare ale ziarului „Le Canard enchaîne” (24 oct. 1979 ; 26 dec. 1979) ;

15. 7 (șapte) exemplare ale revistei „Littéraires nouveaux” (2844; 2838; 2843; 2839; 2840; 2856; 2859);

16. 3 (trei) exemplare ale revistei „Le nouvel observateur” (25 iunie 1982; 3 sept. 82; 17 sept. 82);

17. 2 (două) exemplare ale revistei „L'express” din 6-12 aug. 1982; 20-21 aug. 1982;

18. Un exemplar din revista „Les nouvelles observations” din 29-4 iunie 1982;

19. 4 (patru) exemplare din revista „Le Point” din 21 iunie 82; 14 dec 1981; 31 mai 1982; 13 sept. 82;

20. Revista „Magazine Lire” din aprilie 1979;

22. O carte cu titlu, *La chute Finale*;

23. O carte : *La voix de l'opposition communiste en URSS*;

24. O carte *Les Russes*;

25. O carte *Le dossier fantome*;

26. O carte *Miller Nexus*;

27. O carte *Miller Plexus*;

28. O carte *Policier de Staline*;

29. O carte *L'Hiver du doyen*;

30. O carte *La petite apocalypse*;

31. „Littérature Russe clandestine”;

32. Un număr de 11 casete C. 60.

Obiectele mai sus menționate au fost ridicate.

Nu s-au ridicat obiecțiuni cu privire la modul în care s-a efectuat percheziția.

Percheziția a început la ora 7 și s-a terminat la ora 12 și patruzeci și cinci de minute.

Drept pentru care s-a încheiat prezentul proces verbal în trei exemplare dintre care unul a fost lăsat la domiciliul persoanei perchezitionate.

(Urmează semnăturile : Ofițeri M.I.D. Marinescu, V. Sima, P. Cosma, Perchezitionat Al. Călinescu și C. Călinescu, Martori asistenți – Baciuc Toader și Baciuc Aurelia).

Cred, totuși, că sînt necesare cîteva precizări :

a) obiectele de la nr. 32 (casetele) mi-au fost restituite, după unele insistențe, în septembrie 1983 ; mi s-a explicat că întîrzierea se datora faptului că nu există personal suficient pentru verificarea și ascultarea lor ; cum casele aparțineau copiilor mei, care înregistraseră muzică (ușoară), restituirea s-a făcut, finalmente, fără probleme (și cu proces verbal de primire) ;

b) „înscrierile” de la numerele 1, 3 și 8 aparțineau revistei „Dialog” al cărei conducător (onorific) eram în momentul respectiv, rog să fie restituite actualei redacții ;

c) obiectele și „înscrierile” de la numerele 2, 4, 5, 6, 7, și 9 îmi aparțin ; rog să-mi fie restituite (locuiesc tot la adresa menționată în procesul verbal) ;

d) ziarele și revistele de la numerele 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19 și 20 îmi aparțin în mare parte ; unele erau, totuși, împrumutate de la Lectoratul francez al Universității ; rog să-mi fie restituite toate, pentru a putea, la rîndul meu, să restitui Lectoratului francez revistele care îi aparțin de drept ;

e) cărțile de la numerele 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30 și 31 îmi aparțin ; reînnoiesc rugămintea de a fi donate Bibliotecii Universitare din București.

Precizez, de asemenea, că – fiind scris cu oarecare grabă – procesul-verbal conține o serie de greșeli (titluri de ziare, reviste, cărți etc.) sau este incomplet (lipsește, spre exemplu, numele autorului). Fac cîteva rapide completări : *La chute finale* – autor Emmanuel Todd, *Les Russes* – autor H. Smith, *Nexus* și

Plexus – autor Henri Miller, *L'hiver du doyen* – autor Saul Bellow, *La petite apocalypse* – autor T. Konwicki. Probabil că tot din grabă (sau din neatenție) a fost sărit numărul 21 (s-a trecut direct de la 20 la 22). Acestea sînt lucruri lipsite de importanță. Adresez, însă, o rugămintă redacției revistei „Timpul” : procesul verbal să fie tipărit întocmai, fără nici o corectură (fie și involuntară).

AL. CĂLINESCU

(„Timpul”, nr. 12, 31 martie 1990, p. 8)

Un memoriu adnotat

În februarie 1989, în urma diverselor neplăceri ce mi le-au provocat lucrătorii „fostei” securități, am fost nevoit să adresez memoriul ce urmează inspectorului șef de interne al județului Iași. Cum nici pînă astăzi nu am primit vreun răspuns la respectivul memoriu, deși am primit confirmarea de primire pentru recomandata nr. 289/8 februarie, prin care îl trimiteam, cum nici pînă astăzi nu am primit scuzele cuvenite pentru aventurile rocambolești prin care am trecut în octombrie trecut datorită lucrătorilor aceluiasi inspectorat, cum pe unul dintre aceștia – care m-a brutalizat pe 14 octombrie, care a bătut-o în fața Universității pe Doamna Tereza Petrescu în luna noiembrie și care a exercitat repetate presiuni psihice asupra Domnului Luca Pițu în timpul arestului la domiciliu din octombrie-noiembrie anul trecut – l-am văzut plimbîndu-se nepăsător pe stradă în compania a încă trei dintre colegii dumisale, mă văd nevoit să fac public acest memoriu :

Iași, 8 februarie 1989

Tovarășe Inspector Șef,

Subsemnatul Liviu Antonesei, cercetător științific la Centrul de științe sociale al Universității din Iași, scriitor și publicist, doresc să vă aduc la cunoștință, spre soluționare, următoarea situație :

În lunile ianuarie-februarie 1988, lucrători ai Inspectoratului pe care îl conduceți au abordat mai multe persoane dintre cunoștințele mele, cerîndu-le diverse relații și caracterizări. Cum nu urma să plec în străinătate și nici să fiu promovat într-o funcție de răspundere, nu știu cît de normal este acest lucru, dar

absolut anormal mi s-a părut faptul că, în fața multora dintre aceste persoane, lucrătorii dumneavoastră m-au calomniat, provocându-mi daune morale indiscutabile. Deși acest lucru m-a deranjat, nu am reacționat în nici un fel întrucât mi-ar fi răpit mult timp. Mă gîndesc, totuși, că lucrătorii dumneavoastră n-ar trebui să-și justifice retribuțiile consistente printr-un simulacru de muncă, inventînd subiecte, legîndu-se de oameni care-și văd de treaba lor.

Începînd din aceeași perioadă, corespondența mea a început să aibă întîrzieri foarte mari (15-20 de zile pentru o scrisoare de la București la Iași e mai mult decît pe vremea poștei cu cai), iar unele scrisori nu mi-au parvenit deloc. Cel puțin cinci corespondenți din diverse localități din țară mi-au semnalat faptul că-mi scriseseră, iar epistolele nu mi-au parvenit. Mi-am spus în legătură cu aceste aventuri că poate fi de vină și poșta, deși în momentul în care s-au mărit tarifele poștale s-a precizat că acest lucru va contribui la o îmbunătățire a activității acestei instituții. Se pare că n-a contribuit. Un singur exemplu – un pachet de cărți expediat de un profesor din S.U.A. pe 3 octombrie 1988 mi-a parvenit pe 2 februarie 1989, adică după patru luni! La începutul anului trecut, o scrisoare a aceluiasi avea ștampila poștei americane *sub scotch*, ceea ce mi se pare o adevărată performanță (pentru poșta S.U.A.) sau o crasă neglijență (din partea eventualului cenzor al plicului). În sfîrșit, una este să cenzurezi corespondența și alta să întîrzii nepermis trimerile poștale sau să împiedici ajungerea lor la destinatar. În legătură cu aceste lucruri, aș semna că articolul 33 din *Constituția Republicii Socialiste România* precizează: „Secretul corespondenței și al convorbirilor telefonice este garantat” (ediția 1985, p. 10). Am citat articolul de mai sus în directă legătură cu ultimele două întîmplări neplăcute provocate de lucrătorii dumneavoastră, întîmplări care, de altfel, m-au și determinat să mă adresez prin acest memoriu. Și asta deoarece una este să suport eu vecsațiuni (sînt matur, m-am obișnuit cu felul de a proceda al unora dintre lucrătorii pe care îi conduceți etc.), și cu totul altceva să fie nevoit să audă cuvinte pe care de obicei nu le aude un copil de 11 ani. Despre ce este vorba?

Locuind la părinții mei, întrucît sînt despărțit de soție și în proces de divorț, vorbesc zilnic la telefon cu fiica mea. Din păcate, în ultima săptămîină, am avut două incidente telefonice cu lucrătorii care supraveghează postul soției mele (în virtutea cărui drept fac asta, eu unul nu știu, articolul mai sus citat din *Constituție* garantează secretul convorbirilor telefonice). Prima întîmplare a avut loc joi sau vineri și nu voi insista asupra ei întrucît nu mi-am notat exact datele și nu doresc să afectez pe cineva pe nedrept. Cea de-a doua a avut loc luni 6 februarie a.c. între orele 19, 30-19, 45. Nu știu dacă datorită proastei calități a aparaturii de supraveghere sau a neglijenței în serviciu a lucrătorilor dumneavoastră (dacă nu cumva va fi fost o inițiativă prost inspirată a acestora), mi-am dat seama că este supravegheată convorbirea și am remarcat acest lucru ironic, pe jumătate enervat, pe jumătate amuzat. Unul din lucrătorii de serviciu (se auzeau două voci: „acum”, a spus prima; „fii atent”, cea de-a doua) a început un torent de înjurături și insulte, plus amenințări, pe care nu le pot reproduce întrucît mi-e teamă să nu se înroșească hîrtia. L-am somat să se recomande și-a refuzat, apoi m-a insultat din nou, cu același tip de cuvinte. L-am avertizat că nu se poate vorbi așa de față cu un copil și, după ce m-a mai înjurat de cîteva ori, a tăcut, continuînd să supravegheze convorbirea (în afara „semnalelor tehnice”, menționez că i se auzea și respirația). Ce să cred despre această întîmplare? Ce interes poate prezenta pentru *Securitatea statului* convorbirea dintre un copil și părintele său? În ce mă privește, mărturisesc că nu înțeleg. Menționez că, întrucît nici telefonul meu, nici cel al soției nu sînt cuplate, nu se poate da vina pe cuplaj. Sper ca faptul că nu s-a recomandat să nu fie o piedică pentru dumneavoastră în rezolvarea situației – era, desigur, de serviciu în virtutea unei programări.

Prin urmare, vă rog să atrageți atenția lucrătorului dumneavoastră ca astfel de lucruri să nu se mai întîmple întrucît, în caz contrar, voi fi nevoit să mă adresez organelor care-mi garantează respectarea drepturilor constituționale, precum și celor care apără drepturile copilului. Faptul că, acum, lucrătorul respectiv se ascunde în spatele anonimatului nu

înseamnă nimic – sînt momente în care fiecare trebuie să răspundă de ceea ce a făcut, iar răspunderea este, întotdeauna, personală.

Rezolvînd în spiritul legilor această problemă, mă veți scuti să mă adresez organelor de stat și de partid de la nivelele ierarhice superioare. *Cu mulțumiri,*

Liviu Antonesei

*Tovarășului Inspector Șef al Inspectoratului
județean Iași al Ministerului de Interne*

Cîteva note, deci :

1. „Preocuparea” organelor de represiune pentru persoana mea, care începuse în 1983, o dată cu ancheta din jurul scriitorilor de la „Dialog” și „Opinia studentescă”, s-a reactivat în iarna anului 1988, după ce Dan Petrescu a dat primul interviu ziarului „Liberation”. Un nou impuls a primit după ce a dat și Liviu Cangeopol interviul său.

2. Telefonul fostei mele soții era supravegheat în virtutea faptului că era vecină cu familia Petrescu. Al meu a început să fie supravegheat (și mă întreb cînd va înceta cu adevărat supravegherea), cred, de-abia în octombrie 1989, după ce-am semnat apelul referitor la nerealegerea lui Ceaușescu.

3. Vreau să închei pe o notă mai optimistă. Supravegherea telefonului meu poate avea și efecte pozitive ! În noiembrie 1989, după ce m-am restabilit din boala obținută cu ajutorul „organelor”, fiind foarte frig în casă și neavînd voie să mai răcesc, am făcut un scandal monstru la telefon, într-o convorbire cu Domnul Al. Călinescu (am mers pe principiul că dacă „omul meu” doarme, trebuie să fie treaz „al lui”, și invers). Seara, temperatura din apartament a

crescut de la 10-12° celsius la 16-18. Aşa am reuşit să am căldură cu aproape o lună şi jumătate înainte de revoluţie ! Am şi emis vorba de dub : „Cine n-are telefonul sub urmărire – să şi-l pună” ! (L.A.)

(„Dialog”, nr. 139, iunie 1990, p.4)

Un proces verbal și câteva precizări

În câteva numere anterioare, revista „Timpul” a publicat procesul-verbal al percheziției efectuate de securitate Domnului Al. Călinescu, precum și o relatare a Domnului Luca Pițu despre modul în care s-a desfășurat percheziția la domiciliul Domniei Sale, ambele datînd din mai 1983. În cadrul aceleiași vaste operațiuni polițienești de intimidare s-a petrecut și percheziționarea/anchetarea subsemnatului. În câteva interviuri date după revoluție, am relatat câteva amănunte despre respectiva operațiune, așa că de această dată mă voi limita să tipăresc procesul-verbal al percheziției care, în felul său, este un document plin de învățăminte despre modul de lucru al securității și mentalitatea oamenilor din acest aparat represiv. Winston Churchill spunea cîndva: „Cei care uită trecutul sînt obligați să-l repete”. Acesta – și nu altul – este motivul ce mă îndeamnă să pun sub ochii publicului documentul ce urmează:

PROCES-VERBAL de percheziție domiciliară

Încheiat astăzi, 18 mai 1983 la Iași

Noi, Lt. col. Tiron Ioan, Mr. Stescu C-tin și Lt. mj. Pleșiță Damian din cadrul Ministerului de Interne – Departamentul Securității Statului, în temeiul consimțămîntului de efectuare a percheziției dat de numitul ANTONESCU LIVIU, ne-am deplasat în str. 13 Decembrie 15, Bloc P-1, sc. A, et. 4, ap. 1, la domiciliul sus-numitului, născut la data de 25 aprilie 1953 în Vlădeni – Iași, fiul lui Dumitru și

Ana, de profesie psiholog, în prezent cercetător la centrul (sic!) de Științe Sociale din orașul Iași. După ce ne-am legitimat și i-am comunicat scopul venirii, în prezența celui în cauză și a martorilor asistenți :

Niță Emilia – născută la 21 august 1955 la Iași, fiica lui Emil și Cleopatra, casnică, domiciliată în Iași, str. 13 Decembrie 15, bloc B-1 (sic!), sc. A, et. 4, ap. 4 și :

Sandu Cleopatra – născută la data de 14 martie 1929 în Iași, fiica lui Nistor și Maria, soră medicală la Spitalul nr. 7, domiciliată în Iași, str. V. Lupu 134, Bl. B-4, sc. B, parter, ap.3

În temeiul art. 101, Cod. pr. penală, am trecut la efectuarea percheziției domiciliare :

au fost percheziționate cele 2 camere și dependențele din apartamentul de care dispune, cu care prilej au fost găsite și ridicate următoarele :

- una casetă B.A.S.F. – c 60, galbenă ;
- una revistă „L'actualite littéraire” din dec 1982 ;
- două reviste „Sinteza” numerele 34/1978 și 48/1981 ;
- trei reviste „Der Spiegel” din 21 și 28 septembrie 1981 și 26 octombrie 1981 ;
- Două reviste „le nouve (sic!) observateur” din 21-27 iunie și 20-26 octombrie 1980 ;
- una revistă „Scala” nr. 78/1981 ;
- două reviste „Zeit magazin” cu numerele : 45/30. X. 1981 și 46/6. XI. 1981 ;
- 2 foi de revistă din „Epoca” din 24. 08. 1969 ;
- două reviste „Le monde des livres” din 11. X. 1963 și 28. 02. 1975 ;
- una scrisoare adresată lui Holban Ion din 28. XII. 1981 ;
- una mapă corespondență cu liste oferte cărți ;
- una însemnare cu titlul „despre egocentrismul funciar” scrie (sic!) de cel în cauză ;
- una însemnare (patru file) intitulată „note sumare asupra unei etici transistorice” scrise (sic!) de cel în cauză.

Nu s-au făcut obiecțiuni asupra modului efectuării percheziției.

Percheziția a început la orele 6, 00 dim. și s-a terminat la orele 11, 30.

Drept pentru care am încheiat prezentul proces-verbal în trei exemplare dintre care unul a fost lăsat numitului ANTONESCU LIVIU.

Urmează semnăturile „lucrătorilor” și a mea. Pe fiecare exemplar a trebuit să scriu „am primit un exemplar din prezentul proces verbal”. Pe fiecare „obiect” ridicat, a trebuit, de asemenea, să menționez, „ridicat de la mine cu prilejul percheziției din 18 mai 1983”. De ce precizez toate acestea ? Ca să semnaliez ridicolul situației – atîta timp pierdut (și de mine, și de martori, dar și de lucrătorii de la interne, care ar fi putut prinde măcar zece spioni imperialiști) pentru o „recoltă” atît de puțin consistentă. Cele două camere ale mele puteau fi percheziționate în cel mult o oră – se poate concluziona că se urmărea, mai degrabă, intimidarea. Alte cîteva precizări :

1. Un viciu de formă e vizibil încă de la început – se scrie că „lucrătorii” respectivi s-au deplasat la domiciliul meu în temeiul „consimțămîntului” (pe care nu-l dădusem nimănui în prealabil și nici nu-mi fusese cerut de nimeni), iar apoi se precizează că s-au legitimat și „mi-au comunicat scopul venirii”.

2. Dintre cei trei lucrători, cel mai important era locotenentul major Pleșiță, venit de la București, de la Minister, căruia ceilalți doi îi arătau ce li se părea interesant. Recurgînd la o comparație din domeniul medical, s-ar putea spune că locotenentul era „specialistul” (în intelectuali ?, în scriitori ?), pe cînd ceilalți erau „generalști”.

3. Precum se poate vedea din lista obiectelor confiscate, în vechiul regim, simplul fapt de a deține publicații străine, chiar vechi de 2, 3 sau 25 de ani !, constituia o prezumtivă vinovăție, un posibil delict. De asemenea, probabil, și faptul de a scrie din moment ce mi s-au ridicat singurele manuscrise aflate la domiciliu. Cum nu aveam probe convingătoare că securitatea s-ar fi desființat, ne putem imagina cât de ocupată trebuie să fie acum cu lectura atîtor publicații și chiar materiale nepublicate. Diverse epistole de amenințare primite, între alții, și de subsemnatul mă determină să cred că de la lectură „lucrătorii” au făcut un pas mai departe – la scris. Deocamdată în „stilul epistolar”, dar e posibilă o revenire la cel, mai impersonal, al „proceselor-verbale”, eventual pentru alegerile din mai. Se pare că mai este luna lor predilectă !

Cam atît ar fi, deocamdată, de spus. Cine dorește să înțeleagă ceva ar face bine să înțeleagă înainte de a fi prea tîrziu. În ce mă privește, am înțeles încă din 1983, dacă nu totul, măcar esențialul și, în primul rînd, că cel mai riscant lucru este să se păstreze asupra unor asemenea întîmplări tăcerea. Pe o astfel de consimțire la tăcere se și consolidează regimurile polițienești, totalitare.

Liviu ANTONESCI

P.S. Bănuiesc că mi s-au înapoiat toate „probele” reținute. Dacă a mai rămas ceva la dumnealor, n-au decît să le păstreze. Ce-aș putea face cu niște publicații vechi încă în momentul „ridicării” ?

P.P.S. Mă întreb însă ce-or fi făcînd acum vajnicii apărători ai valorilor „cele mai bune dintre lumi”? Din vina liberalizării actuale, mi s-a umplut casa de publicații – și românești, și străine, și independente și particulare, și de-ale partidelor – astfel încît mi-ar putea da o mîndă de ajutor să mai scap de ele. În plus, mai mulți jurnaliști, parlamentari și membri ai unor comisii internaționale ce se ocupă de drepturile omului mi-au lăsat cărțile lor de vizită. E păcat să se piardă ocazia – s-ar putea lesne proceda la un „montaj” referitor la „activitate subversivă” sau chiar mai mult. Nu ?

(„Timpul”, 14, 14 aprilie 1990, p. 8)

Către Organizația de Bază P.C.R. din Centrul de Științe Sociale Iași

Subsemnatul Gheorghiu Mihai Dinu, membru al Partidului Comunist Român de la data de 12 aprilie 1973, cu carnetul de membru nr. 1047825, doresc să aduc la cunoștința Adunării Organizației de Bază a P.C.R. din Centrul de Științe Sociale Iași, următoarele :

În luna noiembrie a anului trecut am fost victima unei înscenări puse la cale de Securitatea din județul Iași cu concursul Comitetului Municipal Iași al P.C.R., avînd ca scop retragerea, în ajunul plecării mele în străinătate, a pașaportului meu ca și a celui al soției, înscenarea constînd în punerea în circulație a unei scrisori cu conținut calomnios la adresa mea. Felul în care s-au desfășurat lucrurile în acel moment și de atunci încoace dovedește în mod limpede că cele două instituții sînt autorii morali ai înscenării respective, chiar și în absența probelor materiale prin care le-aș putea stabili responsabilitatea. În speranța primirii de reparații pentru daunele astfel aduse, m-am adresat Plenarei Comitetului Central al P.C.R. de la sfîrșitul lunii noiembrie cu scrisoarea înregistrată cu nr. 7383 din 28 noiembrie 1988. Singurul răspuns primit pînă în prezent a constat într-un șir de abuzuri comise împotriva mea și a soției mele : supravegherea și întreruperea convorbirilor telefonice, supravegherea și întreruperea corespondenței interne și externe, intervenția pe lîngă conducerile Universității și Direcției Sanitare a județului Iași pentru a nu ni se mai elibera noi adeverințe și astfel să nu mai putem solicita din nou să plecăm în străinătate, în ciuda recomandărilor călduroase obținute de mine și de soția mea din partea colectivelor noastre de muncă, interzicerea a două articole scrise de mine la solicitarea a două publicații ieșene, în ciuda insistenței cu care conducerile celor două reviste au susținut

publicarea lor. Reprezentanții ai puterii locale și-au permis chiar să meargă pînă acolo cu încercările lor de intimidare încît i-au spus unui fost rector al Universității că dacă nu ne „liniștim” (eu și un coleg de-al meu) s-ar putea să desființeze Centrul de Științe Sociale. Iar soția mea a primit telefoane în care a fost înjurată și amenințată că s-ar putea să nu mai rămînă în viață – bineînțeles dacă continuă să-și ceară un drept legitim. Acciași reprezentanți ai autorității au răspîndit în diverse rînduri zvonul că nu aveam intenția de a mă mai întoarce în țară sau chiar că e greu de crezut că un om care este apreciat profesional să dorească să mai revină în țara lui – ceea ce reprezintă un mod foarte elocvent de a gîndi, din partea acestor autorități, despre actuala situație a țării. S-au făcut de asemenea unele insinuări în legătură cu anumite relații personale întreținute de mine cu cetățeni români și străini. În legătură cu acestea doresc să declar următoarele : nu am întreținut și nu întretin nici un fel de relații cu persoane la adresa cărora să se fi formulat acuzații cu caracter public. De asemenea, așa cum rezultă și din adevărurile pe care le-am primit în diverse rînduri, nu am avut niciodată acces la documente cu caracter de secret de stat sau de serviciu, astfel că asemenea relații nu pot contraveni legii care privește apărarea respectivelor secrete. Eventuale alte dispoziții legale nefiind publicate, ele nu respectă Constituția țării (articolul 57), reprezentînd totodată o imixtiune intolerabilă în viața personală. Ca intelectual am considerat întotdeauna libertatea relațiilor interpersonale, inclusiv între indivizii de diferite naționalități și cetățenii, ca o condiție indispensabilă desfășurării unei activități profesionale și a unei vieți sociale normale. (Voi da de exemplu faptul că însăși existența și recunoașterea României moderne nu ar fi fost posibile în absența unor asemenea relații – iar numeroasele volume de mărturii intitulate „Călători străini în Țările Române” și publicate la noi în ultimii ani nu conțin, cum ar putea crede

unii, rapoarte către poliție !). Pe de altă parte, țin să precizez că nu am făcut niciodată un „secret” din relațiile mele personale și nu m-am ascuns, neștiindu-mă vinovat de nimic. Dimpotrivă, cei care se gîndesc să le folosească împotriva mea, s-au ferit să o facă în mod public, preferînd să exercite presiuni în mod abuziv și cît mai camuflat, recunoscînd astfel că adevărul este împotriva lor. Dînd curs unui act calomnios la adresa mea într-o asemenea manieră încît sînt îndreptățit să cred că ei sînt aceia care l-au pus la cale, comițînd o serie de acte abuzive prin care îmi sînt amenințate activitatea profesională și viața de zi cu zi, cei răspunzători de acestea vor încerca probabil și de acum încolo să îmi aducă acuzații cu caracter calomnios, încercînd să mă discrediteze și să se disculpe de evidența vinovăției lor pentru actuala stare de lucruri. Doresc de aceea să îi numesc aici pe cei pe care îi consider responsabili în mod direct pentru abuzurile comise și eventual pentru cele care se vor comite de acum încolo împotriva mea, în flagrantă contradicție cu prevederile Constituției R.S.R. și ale Statutului P.C.R., avînd convingerea că, mai devreme sau mai tîrziu, vor fi trași la răspundere : Ghițulică Maria, în prezent prim-secretar și președinte al Consiliului Popular Iași ; Nagîț Dumitru, în prezent secretar al Comitetului Municipal Iași al P.C.R. ; Pleșa – prenumele nu-l cunosc, în prezent Inspector șef al Inspectoratului județean Iași al Ministerului de Interne ; Ciurlău Constantin, în prezent Comandant al Securității în județul Iași.

Deoarece nu doresc să contribui la asigurarea bazei materiale a unor asemenea persoane care comit abuzuri la adăpostul instituțiilor pe care le reprezintă, am decis că de astăzi, 22 martie 1989, să întrerup plata cotizației de partid. Atrag totodată atenția că orice încercare de a mi se împiedica, în urma unei decizii personale, activitatea profesională și publicistică, nu va face decît să-mi confirme

acuzățiile și să-mi justifice recurgerea la alte mijloace de protest.

Mihai Dinu GHEORGHIU

(„Dialog”, nr. 137, 20 martie 1990, p. 5)

Situația opozanților români

Presa franceză din ultimele două săptămîni s-a ocupat din nou de soarta opozanților din România. Figurile principale : Doina Cornea („cea care reprezintă icoana noastră” – cum spunea nu demult la Budapesta un muncitor refugiat din România) și Dan Petrescu, care a început de o lună o grevă a foamei la Iași.

Ziarul „Liberation” din 9 octombrie, sub semnătura lui Gilles Schiller, publică un articol închinat opozanților români, care în subtitlu rezumă situația : „În timp ce populația nu se bucură de o aprovizionare mai bună, autoritățile române multiplică măsurile de intimidare împotriva opozanților”.

Schiller constată în articol că promisiunile făcute de regim și de Ceaușescu în persoană, că penuriile vor dispărea după achitarea datoriilor externe, nu au fost ținute. Cauză care a determinat, din surse diplomatice occidentale, declanșarea unei greve la complexul „Grivița Roșie” din București, o uzină cu 20.000 de muncitori. Greva ar fi avut loc la sfîrșitul acestei veri și a durat o singură zi. Greviștii au ocupat curtea uzinei, scrie „Liberation”, după care întregul cartier ar fi fost înconjurat de forțe de miliție. Din aceleași surse, continuă ziarul, s-ar fi operat arestări chiar în cadrul partidului – ziarul punîndu-le în legătură cu difuzarea manifestului semnat „Frontul Salvării Naționale”, în care este criticată sever politica lui Ceaușescu.

Schiller scrie apoi că, în ceea ce-i privește pe opozanții tradiționali ai regimului, din București – Gabriel Andreescu, Mircea Dinescu, Dumitru Mazilu sau Mariana Botez –, ei sînt prada, „o dată mai mult”, a „meschinăriilor”, fiind în permanență supravegheați de Securitate. În ceea ce-l privește pe scriitorul Aurel Dragoș Munteanu, scrie mai departe Schiller, lui i se interzice să mai publice, iar soția sa a fost concediată și cei doi copii eliminați din liceu.

Despre Doina Cornea, „devenită simbolul rezistenței împotriva regimului”, ziarul scrie că hărțuielele sînt permanente, și reamintește că la 24 septembrie ea a fost din nou bruscată de mai mulți securiști, la Cluj, pe cînd ieșea din cimitir, unde se dusesese să se închine la mormîntul mamei sale, decedată în cursul acestei veri.

În ceea ce-l privește pe fiul ei, Leontin Horațiu Iuhas, concediat și el din serviciul de inginer electronist de la Centrul de Calcul din Cluj, pentru că, aflîndu-se la locuința mamei sale, la care veniseră în vizită niște diplomați străini acreditați la București, le-a vorbit acestora –, el a fost în mod samavolnic mutat într-un alt serviciu, itinerant, la sute de kilometri de domiciliu și de părinții săi. Refuzînd acest post, el a fost concediat.

Față de această situație, în care, cu toată pregătirea lui superioară, nu a fost primit la nici o altă întreprindere din Cluj, Leontin Iuhas a intentat un proces Centrului de Calcul, prin care cere reintegrarea în funcție precum și daune-interese. Doi avocați parizieni mandatați de Comitetul Internațional de Urgență – Jean-Marc Varraut și Francis Terquem – au cerut autorităților române o viză pentru a asista la proces. Ei n-au primit însă nici un răspuns. Un al treilea avocat, scrie în continuare „Liberation”, Nathalie Ganier-Raymond, s-a dus însă la Cluj cu o viză turistică pentru a asista la proces. „După trei sferturi de oră, niște indivizi în civil mi-au confiscat pașaportul și mi-au cerut să părăsesc sala de judecată”, a povestit avocata pariziană ziarului.

În sfîrșit, ziarul „Liberation” abordează și cazul scriitorului ieșean Dan Petrescu ; o fotografie a scriitorului acoperă aproape un sfert de pagină a ziarului. Schiller scrie că Dan Petrescu a fost și el concediat din postul de bibliotecar de la Universitatea din Iași, unde fusese numit. Pe de altă parte, continuă ziaristul francez, Dan Petrescu suferă de o tumoră benignă la un sinus și i s-a recomandat să plece în Franța pentru a fi operat. El

dorește să vină în Occident pentru această operație, însă cu condiția de a se putea înapoia în țară. Oricum, i s-a refuzat viza. (Din alte surse, redacția noastră este în măsură să menționeze că familia lui Dan Petrescu, care se află în Occident, i-a expediat, în vederea sosirii lui în Franța, atât certificatul de găzduire legal cât și o sumă de bani, în valută. Nici certificatul și nici banii nu i-au parvenit lui Dan Petrescu pînă la data apariției articolului din „Liberation”). Față de toate acestea, scriitorul ieșean a intrat în greva foamei.

În ziua de 10 octombrie, după ce ziaristul Gilles Schiller izbutise să intre în contact cu Dan Petrescu, „Liberation” a publicat un nou articol. Dan Petrescu a făcut cunoscut că mai mulți opozanți din România au trimis un apel delegaților la cel de-al XIV-lea Congres al PCR, prin care le cer ca Ceaușescu să nu mai fie reales în posturi de conducere. „Noi spunem nu”, declară semnatarii. Și ei se indignează de „manipularea grosolană din presa româncască, care afirmă că realegerea – lui Ceaușescu – privește poporul, cînd de fapt ea nu privește decît partidul. Noi spunem că poporul trebuie să se pronunțe el însuși”. Ziarul dă apoi numele semnatarilor acestui apel, niciunul dintre ei nefiind membru de partid: Doina Cornea, Dan Petrescu, scriitorii Mariana Marin, Alexandru Tacu, Liviu Antonesei, precum și Gina și Dan Sîmpălean, Eugen Amarandei, Gabriela Iavolschi, Filip Răduți și, ulterior, Luca Pițu. (Este pînă în prezent fără precedent la noi în țară că același apel este semnat de opozanți din orașe diferite: Cluj, Iași, Blaj. Este poate primul pas către o concertare a opozanților din România – sperăm, un început al unor reacții mai largi).

În articolul din 10 octombrie, „Liberation” publică un scurt rezumat al discuției telefonice dintre Dan Petrescu și Gilles Schiller.

„Cum de se poate vorbi de voința poporului, cînd realegerea lui Ceaușescu în funcțiile de partid nu-i privește decît pe cei 3 milioane de membri ai acestuia, ceilalți 20 de milioane nu contează?”

Situația opozaților români

Presa franceză din ultimele două săptămîni s-a ocupat din nou de soarta opozaților din România. Figurile principale : Doina Cornea („cea care reprezintă icoana noastră” — cum spunea nu demult la Budapesta un muncitor refugiat din România) și Dan Petrescu, care a început de o lună o grevă a foamei la Iași.

Ziarul „Liberation” din 9 octombrie, sub semnătura lui Gilles Schiller, publică un articol închinat opozaților români, care în subtitlu rezumă situația : „În timp ce populația nu se bucură de o aprovizionare mai bună, autoritățile române multiplică măsurile de intimidare împotriva opozaților”.

Schiller constată în articol că promisiunile făcute de regim și de Ceaușescu în persoană, că penuriile vor dispărea după achitarea datoriilor externe, nu au fost ținute. Cauză care a determinat, din surse diplomatice occidentale, declanșarea unei greve la complexul „Grivița Roșie” din București, o uzină cu 20.000 de muncitori. Greva ar fi avut loc la sfîrșitul acestei veri și a durat o singură zi. Greviștii au ocupat curtea uzinei, scrie „Liberation”, după care întregul cartier ar fi fost înconjurat de forțe de miliție. Din aceleași surse, continuă ziarul, s-ar fi operat arestări chiar în cadrul partidului — ziarul punîndu-le în legătură cu difuzarea manifestului semnat „Frontul Salvării Naționale”, în care este criticată sever politica lui Ceaușescu.

Schiller scrie apoi că, în ceea ce-i privește pe opozații tradiționali ai regimului, din București — Gabriel Andreescu, Mircea Dinescu, Dumitru Mazilu sau Mariana Botez — ei sînt prada, „o dată mai mult”, a „meschinăriilor”, fiind în permanență supravegheați de Securitate. În ceea ce-l privește pe scriitorul Aurel Dragoș Munteanu, scrie mai departe Schiller, lui i se interzice să mai publice, iar soția sa a fost concediată și cei doi copii eliminați din liceu.

Despre Doina Cornea, „devenită simbolul rezis-

tentei împotriva regimului", ziarul scrie că hărțuielele sînt permanente, și reamintește că la 24 septembrie ea a fost din nou bruscată de mai mulți securiști, la Cluj, pe cînd ieșea din cimitir, unde se dusesese să se închine la mormîntul mamei sale, decedată în cursul acestei veri.

În ceea ce-l privește pe fiul ei, Leontin Horațiu Iuhas, concediat și el din serviciul de inginer electronist de la Centrul de Calcul din Cluj, pentru că, aflîndu-se la locuința mamei sale, la care veniseră în vizită niște diplomați străini acreditați la București, le-a vorbit acestora –, el a fost în mod samavolnic mutat într-un alt serviciu, itinerant, la sute de kilometri de domiciliu și de părinții săi. Refuzînd acest post, el a fost concediat.

Față de această situație, în care, cu toată pregătirea lui superioară, nu a fost primit la nici o altă întreprindere din Cluj, Leontin Iuhas a intentat un proces Centrului de Calcul, prin care cere reintegrarea în funcție precum și daune-interese. Doi avocați parizieni mandatați de Comitetul Internațional de Urgență – Jean-Marc Varrault și Francis Terquem – au cerut autorităților române o viză pentru a asista la proces. Ei n-au primit însă nici un răspuns. Un al treilea avocat, scrie în continuare „Liberation”, Nathalie Ganier-Raymond, s-a dus însă la Cluj cu o viză turistică pentru a asista la proces. „După trei sferturi de oră, niște indivizi în civil mi-au confiscat pașaportul și mi-au cerut să părăsesc sala de judecată”, a povestit avocata pariziană ziarului.

În sfîrșit, ziarul „Libération” abordează și cazul scriitorului ieșean Dan Petrescu; o fotografie a scriitorului acoperă aproape un sfert de pagină a ziarului. Schiller scrie că Dan Petrescu a fost și el concediat din postul de bibliotecar de la Universitatea din Iași, unde fusese numit. Pe de altă parte, continuă ziaristul francez, Dan Petrescu suferă de o tumoare benignă la un sinus și i s-a recomandat să plece în Franța pentru a fi operat. El dorește să vină în Occident pentru această operație,

Alcătuim un fel de enclavă în această parte geografică a lumii

Convorbire avută de N.C. MUNTEANU,
redactor la *Europa Liberă*
cu DAN PETRESCU și LUCA PIȚU din Iași

— *Bună seara, Dan Petrescu. De mai bine de o săptămână știm că vă aflați în greva foamei...*

— Este adevărat.

— *Ne puteți spune și nouă care este motivul pentru care ați recurs la acest gest ?*

— Două motive în principal : unul privește concedierea mea abuzivă, care îmbracă un caracter de persecuție politică netă ; al doilea este faptul că mi se refuză o viză de ieșire – *turistică*, precizez – necesară mie pentru faptul că am nevoie de un control medical, cel puțin, pe care vreau să-l fac în Vest.

— *Spuneți-mi, când ați fost concediat și care au fost motivele ?*

— Concedierea s-a produs cu data de întâi a acestei luni, când postul pe care funcționam nu a mai fost plătit, în urma unei măsuri a Ministerului Învățământului – o măsură foarte bizară, deoarece sub numele de „restructurare” – care vă dați seama că nu rimează în nici un fel cu „perestroika” – sub numele de „restructurare”, spun, s-au redus în schema Bibliotecii din Iași patru posturi de bibliotecar și unul de șef de serviciu, măsură care a fost luată sub semnătura directorului din minister, Aurelian Bondrea – un ins de altfel cunoscut prin faptul că a aranjat și mazilirea dlui Andrei Pleșu în provincie ; și cunoscut de altfel, mai ales, pentru malversațiunile pe care le-a comis acum câțiva ani în examenul de admitere în învățământul superior.

— *Cine v-a comunicat decizia de eliberare din funcție, ca să zic așa ?*

— Lucrul mi-a fost comunicat de către directorul Bibliotecii din Iași, dl. Corneliu Ștefanache. Și aici

trebuie să fac unele precizări, pentru opinia publică : pentru că, acum cîțva timp, într-o scrisoare deschisă adresată organelor de represiune din România, am enumerat cîteva cazuri, în principal ale prietenilor mei, care sufereau persecuții din cauza asta – și anume, pentru că sînt prietenii mei ; și în acest context am pomenit și faptul că dl. Corneliu Ștefanache m-a convocat pînă acum de cîteva ori ca să-mi spună că asupra sa se fac presiuni foarte mari ca să mă concedieze. Or, măsura care este luată acum vine în prelungirea logică a acelor convorbiri cu dl Ștefanache. Deci este o persecuție politică. Pe de altă parte, foarte multă lume m-a căutat, după difuzarea materialului de care vă vorbeam, ca să-mi atragă atenția că am comis o greșeală enumerîndu-l pe dl. Ștefanache printre prietenii mei, deoarece după spusele acestor oameni ar fi vorba, în realitate, de un securist. Acuma las opiniei publice grija de a discerne despre ce este vorba, eu nu pronunț nici un verdict în această privință. Cert este că Securitatea se folosește de intermediari pentru a-și atinge scopurile.

— *Și pentru a transmite un anume gen de știri...*

— Da.

— *Dan Petrescu, mi se pare ciudat că în clipa de față sînteți lăsat fără slujbă într-o țară care își face un titlu de glorie din a asigura, sau a se lăuda că asigură locuri de muncă pentru toți cetățenii ei. E acesta un aspect al dreptului la muncă, de care Ceaușescu și autoritățile din România vorbesc cu atîta sîrg ?*

— Știți ce se întîmplă ? În România există, nu de astăzi, o discrepanță formidabilă între realitate și aparență. Mi-aduc aminte că, în așa zisul său pamflet – care nu este un pamflet, ci o analiză lucidă – *1907 din primăvară pînă în toamnă*, Caragiale începea prin a acuza tocmai această formidabilă discrepanță dintre realitate și aparență, care era deja la vremea respectivă, în opinia lui, unică în Europa. Așa că nu trebuie să ne mire că astăzi regimul una spune și alta face. Dealtminteri

o face la cel mai înalt nivel. Însă remarc că în seria de interviuri pe care Nicolae Ceaușescu le-a acordat diverselor publicații occidentale, s-au comis niște afirmații fără nici o legătură cu realitatea de la noi. Îmi permit să dau niște exemple, da?

— *Vă rog.*

— De pildă, președintele României a susținut că la noi nu există rafturi goale, toate rafturile magazinelor sînt pline, fiind de altfel în consens cu ministrul adjunct al comerțului interior, dl. Nicolae Andrei, care a găsit o explicație și mai năstrușnică spunînd că, dacă există vitrine goale, asta se datorește faptului că noi obișnuim să ținem alimentele în frigider. Ei bine, aș vrea să-l rog pe dl. Nicolae Andrei să-mi dea și mie adresa unui astfel de frigider. Nu-i o problemă pentru mine, pentru că eu sînt în greva foamei, dar mă gîndesc că aș putea s-o dau prietenilor mei sau familiei.

— *Adresa...*

— Deasemenea, într-un interviu dintr-o publicație iugoslavă, președintele Ceaușescu a susținut, la o întrebare de altfel abil pusă de ziarist, că la noi manualele și învățămîntul sînt complet gratuite. Este o eroare. Este o eroare pentru că eu am lucrat într-o bibliotecă ce avea, printre altele, și manuale de învățămînt, și pot să vă spun că era bătaie pe aceste manuale, tocmai pentru faptul că manualele nu se găsesc, iar în cazul în care se găsesc, *se plătesc*. Deci, nici o problemă de manuale și învățămînt gratuit.

— *Dan Petrescu, știm că ieri Nicolae Ceaușescu a făcut o vizită prin piețele capitalei și a găsit lucruri nu prea demne de laudă, dimpotrivă, tot ce a văzut acolo a fost demn de critică. Eu cel puțin asta am auzit de la Radio București, mata probabil că ai citit „Scînteia”. S-a îmbunătățit cu ceva situația, de duminică dimineața și pînă astă seară, sau pînă mîine dimineață, la Iași?*

— La București nu știu care e situația, însă la Iași nu e nici o schimbare. Nu este nici o schimbare, nu după această vizită, dar nu este nici o

schimbare după faimoasa plătire a datoriilor, când s-au anunțat schimbări spectaculoase și nu s-a întâmplat absolut nimica. Nu?... Am trăit o perioadă în care la cozi apăreau tot felul de provocatori – în momentul când s-a anunțat plățirea datoriilor – care spuneau cu glas tare – așa, în vînt – că în două, trei luni toată lumea va avea de mîncare. Or, aceste luni au trecut și, mă rog, riscăm să așteptăm mult visatul comunism ca să găsim, probabil, ceva de mîncare. Pe de altă parte, nu mă miră că în piețele din București au fost găsite defectiuni, pentru că probabil vizita a avut un caracter mai mult sau mai puțin inopinat, și atunci lumea nu a avut răgazul de a se pregăti. Pentru că la vizitele de la Iași s-au făcut pregătiri, și pot să vă spun și cum...

— *Tocmai asta vroiam să vă întreb: nu s-au întâmplat schimbări nici atunci când Ceaușescu a vizitat Iașul și Moldova, unde a avut cuvinte atît de bune și de frumoase despre și pentru moldoveni?*

— Vizita se pare că s-a soldat cu ceea ce în concepția regimului se cheamă *un eșec*, pentru faptul că au fost unele „incidente” la Iași: foarte multe persoane care au predat scrisori și tot felul de reclamații președintelui. Pe de altă parte, el a dejuccat la un moment dat intențiile gărzii și a împrumutat alt traseu – în urma unei sesizări, se pare – ajungînd într-un cartier în care se construiseră niște blocuri ceva mai de tip vilă pentru nomenclatură – așa... – pe care cu mare generozitate le-a repartizat familiilor cu mulți copii. Ei, de aici o serie de altercații în aparatul local de partid, fără îndoială. Pe de altă parte, la Iași vizita a fost pregătită – cum vă spuneam – pregătită și în stilul potemkiniadei obișnuite: respectiv, în marginea lanurilor de porumb s-au plantat exemplare de porumb supradezvoltate, pe care s-au legat un număr de știuleți mai mare decît produce o plantă în mod obișnuit. Și sigur că o să mă întrebați cum se susțineau aceste tije de porumb în pămînt...

— *Nu vă întreb dar vă rog să-mi spuneți...*

— Este foarte simplu : ele aveau în interior o altă tijă metalică, care le fixa în țarină. Sigur că există riscul unui vînt mai puternic — pentru că se pare că accidente s-au întîmplat! — ceea ce producea efectul comic, că aceste tije se roteau în jurul lor însele. Ei, nu știu dacă a fost cazul aici, dar pe de altă parte aceste lucruri pe care vi le spun s-au discutat pe urmă între activiștii de partid, care ricanau la propria lor mascaradă, pe care au pus-o în scenă. De asemenea s-a adus în mod special o sfeclă supradezvoltată de la o fermă din Pufești.

— *De unde ?*

— Din Pufești.

— *Am înțeles bine ? Vă ascult mai departe...*

— Sfecla dlui Nicolae Ceaușescu, dacă îmi permiteți...

— *Exact.*

— S-a adus o sfeclă supradezvoltată, care se pare că este destinată tocmai vizitelor prezidențiale. Asta a fost o întreagă istorie. Pentru că ferma de acolo este pătită : probabil că împrumutînd vagoane de sfeclă în scopul amintit, acestea nu s-au mai întors înapoi, sau s-au întors dar cu exemplare de sfeclă normală. Și atunci vagonului de sfeclă i-a fost atașat un delegat care să privegheze asupra produselor, iar în plus sfecelele au fost însemnate, fiecare în parte, ca să nu cumva să fie substituite.

— *De multă vreme spuneam că pufeștenii sînt grozavi, și, evident, nu mă gîndesc la mine...*

— Da, aveți dreptate.

— *Dan Petrescu, spuneți-mi, au fost schimbări și în ceea ce privește aprovizionarea magazinelor alimentare din Iași în timpul vizitei prezidențiale ?*

— În mod ciudat, s-au petrecut cîteva fenomene de genul ăsta, însă cu caracter mai degrabă ascuns, adică apăreau ici și colo niște produse, la care se formau niște cozi foarte mari și aglomerație foarte mare, și care dispăreau instantaneu. Așa încît, cum să spun, o bunăvoință minimă din partea serviciilor de aprovizionare, ca să zic așa, nu o putem nega —

ea a existat, însă total insuficientă față de cerințele populației.

— Poate că au făcut ce-au putut și cu cât au avut.

— Exact.

— *Primul dintre motivele grevei soamei pe care o întreprindeți este faptul că ați rămas fără slujbă, că ați ajuns să fiți dat afară din serviciul pe care îl ocupați la bibliotecă. Al doilea motiv este acela că nu primiți un pașaport pentru a urma un tratament în Occident. Despre ce este vorba, dacă puteți fi ceva mai explicit, și dacă puteți fi mai explicit și cu răspunsurile pe care le-ați primit pînă acum la cererea dvs. de pașaport ?*

— Da, cu plăcere. Mi s-a diagnosticat în această vară un osteom în sinusul frontal drept. Lucrul ar necesita o operație. Această operație la noi se face în mod obișnuit cu dalta și ciocanul, deci printr-o trepanare la care se folosesc dalta și ciocanul, dar asta în lipsa oricărui anestezic. Bolnavul este pur și simplu legat de pat și de masa de operație și nu are decît să urle cît poștește. Pe de altă parte, sigur că fiind angajat pînă la începutul acestei luni, am încercat să obțin actele necesare unei cereri de viză, însă avizul pe care trebuia să-l capăt din partea instituției mi-a fost refuzat. Există o formulă în acest aviz, anume instituția garantează că postulantul prezintă garanții morale și politice pentru a călători în străinătate. Acuma, am făcut o hîrtie către instituție, în care scriam că mi se pare ciudat că trebuie să fiu garantat moral, mai ales că mai fusesem o dată în străinătate, fără nici un fel de probleme. Pe de altă parte, a fi garantat politic de niște oameni care în mod evident sînt angajați în sens contrar opiniilor mele politice, mi se pare compromițător. Și atunci am cerut o formulă mult mai simplă, și anume că sînt pur și simplu angajat acolo și că pot călători în perioada concediului meu legal de odihnă. În momentul de față, pentru că nu mai lucrez acolo, sper ca serviciul de pașapoarte să-mi accepte depunerea actelor în vederea obținerii vizei.

— *Se tem cumva autoritățile că ați pleca în Occident și nu v-ați mai întoarce?*

— Nu, este exact invers. M-am întâlnit la un moment dat pe stradă cu un reprezentant al acestor autorități și i-am expus problema mea și el a râs foarte cinic spunându-mi că pentru mine, desigur, nu se pune problema rămînerii acolo, ci tocmai invers...

— *Înțeleg.*

— Or, sigur că în această situație m-am simțit obligat să spun că nu plecarea mea ar rezolva ceva pentru această țară, ci cred că tocmai dimpotrivă, că dacă ar pleca *ei* s-ar putea să se mai întâmple niște lucruri.

— *Ei, să sperăm că ei vă vor auzi. Există și alte lucruri pe care ați vrea să le spuneți și despre care eu nu v-am întrebat?*

— Cu mare plăcere. Un lucru independent de situația mea personală, un lucru care privește interesele generale, ca să zic așa. Am lansat o declarație privind ceea ce se va întâmpla probabil la Congresul al XIV-lea, pe care îl așteptăm cu nerăbdare. Este vorba de realegerea în funcția supremă de partid a președintelui Nicolae Ceaușescu. Problema este că, sigur, o să mă întrebați ce legătură am eu cu această alegere, care în mod logic nu privește decît partidul...

— *Nu vă întreb...*

— Nu mă întrebați, dar mă simt obligat să reacționez. Este vorba de o alegere în funcția supremă de partid și care în mod logic nu privește decît partidul. Or, toate mijloacele noastre de informare au vorbit despre *întregul popor* care primește cu bucurie această realegere. Mi se pare un abuz formidabil în momentul în care, în România, există deja o opoziție și o dizidență.

— *Vă întrerup puțin. Declarația aceasta, dacă nu mă înșel, a apărut în „Liberation” de marți și noi am difuzat-o în emisiunea Actualitatea românească de luni seara, adică în seara în care noi deja vorbim la telefon.*

— Este exact. Îmi permit atunci să mai aduc la declarația difuzată de dvs. numai câteva precizări.

— *Vă rog.*

— Numele pe care l-ați recepționat greșit îl rectific : este vorba de dl. Filip Răduți...

— *Răduți...*

— Da. În afară de asta țin să precizez că toți semnatarii de pînă acum exclud orice idee de retractare a spuselor lor, deci orice gen de dezmințire sau de retractare nu le va aparține și nu este voită din partea lor. Pe de altă parte, în momentul de față dispunem de un nou semnatar...

— *El se numește...*

— ... este vorba de dl. Luca Pițu, pe care – dacă doriți, este lîngă mine – vi-l pot da la telefon.

— *Numai o secundă, aș vrea să vă mai întreb încă ceva. Știți, de cînd sînt la Europa Liberă, de aproape zece ani, dvs. sînteți primul român cu care vorbesc direct, din țară, și care acceptă, deasemenea, de a se difuza convorbirea noastră.*

— Da, este exact...

— *Aș zice, să fie într-un ceas bun ! Și să sperăm că într-o bună zi și alți români vor fi în măsură să stea de vorbă cu noi, la Europa Liberă, direct din țară, și fără teamă.*

— Să sperăm că o să ne ajute Dumnezeu în această privință.

— *Spuneți-mi, cum priviți dvs. și prietenii dvs. și alți intelectuali pe care-i cunoașteți ceea ce se întîmplă la ora actuală în celelalte țări comuniste – în Ungaria, în Germania Democrată, în Polonia și, evident, în Uniunea Sovietică ?*

— Ceea ce se întîmplă este de foarte bun augur pentru toate popoarele din această zonă. După părerea mea, regimurile de tip comunist instaurate aici sînt complet compromise și nu au altă soluție decît de a capitula. Pe de altă parte, există un contrast formidabil între ceea ce se întîmplă în Ungaria, chiar în R.D. Germană, în Polonia, în Uniunea Sovietică și ceea ce se întîmplă la noi. Noi în momentul de față alcătuim un soi de enclavă în această

parte geografică a lumii, dar îmi place să cred că, după un anumit principiu pe care l-aş numi „al vaselor comunicante”, nu e departe vremea cînd ne vom pune la unison cu ceea ce se întîmplă în zona noastră geo-politică.

— *Să sperăm că ziua aceea va veni...*

— Este adevărat că această enclavă de care vă vorbesc capătă în momentul de faţă un caracter de albanizare forţată. De aceea îmi permit să spun că, dacă preşedintele Nicolae Ceauşescu a acuzat pe patru dintre cei şase demnitari de partid, care-au adresat o scrisoare, de a fi angajaţi ai diferitelor puteri, în mod logic mi se pare că şi el însuşi este agent, şi anume agent albanez.

— *Nu aş prea crede, dar nu e exclus... Domnule Dan Petrescu, încă o întrebare referitoare la dvs.*

— Vă rog.

— *Ce vi s-a întîmplat după ajungerea în Occident şi difuzarea de către posturile de radio, printre care şi cel la care lucrez, a scrisorii dvs. către organele de represiune?*

— Nu s-a întîmplat nimic, dacă n-ar fi această concediere pe care am discutat-o.

— *Deci, ceva s-a întîmplat totuşi.*

— Ceva s-a întîmplat, şi am şi semne ale motivelor acestei întîmplări, şi anume faptul că – în sfîrşit a transpirat pînă la mine acest zvon – atît timp cît mă refeream la chestiuni foarte, foarte generale, lumea era dispusă să accepte pînă la un punct lucrurile. Dar în momentul în care am început să numesc nişte persoane precise, acestea s-au pus în mişcare. De aceea am şi vorbit – dacă vă amintiţi dvs. – de la începutul declaraţiilor mele, de o anumită reţea formidabilă de corupţie care face ca preşedintele Ceauşescu să nu fie singurul vinovat de situaţia actuală a ţării.

— *Spuneţi-mi, celorlalţi oameni pe care dvs. i-aţi menţionat în scrisoare li s-a întîmplat ceva? Alceva decît în mod obişnuit?*

— Deocamdată nu, dar nu sînt semne bune în această privinţă. O să încerc să vă ţin la curent în măsura posibilităţilor.

— *Mulțumesc. Socot că discuția noastră a fost fructuoasă și că ați spus multe lucruri dintre cele pe care ați fi vrut să le spuneți pe această cale. Eu vă mulțumesc pentru curajul și atitudinea dvs. civică, și dacă se poate aș vrea să schimb câteva cuvinte și cu dl. Luca Pițu, pe care nu-l cunosc decît de la dvs.*

— *Vă mulțumesc foarte mult, și am pentru dvs. o mare stimă, ca și pentru colegii dvs.*

— *Și pe curînd.*

— *Da, la revedere, vi-l trec pe dl. Luca Pițu.*

* * *

— *Bună seara, d-le Nicolae Constantin Munteanu.*

— *Bună seara, d-le Luca Pițu, mă bucur să vă aud, mai ales că sînteți printre cei care nu au întors spatele colegului și prietenului dvs. Dan Petrescu, după ce el a scris mai multe scrisori. Dimpotrivă, am avut plăcuta surpriză să vă număr printre cei care l-au sprijinit, dacă nu în totalitate, împărțîșindu-i în mare parte ideile. Ce vreți să ne comunicați nouă și, evident, ascultătorilor noștri ?*

— *Nu vă aud așa de bine...*

— *Ziceam că mă bucur că sînteți alături de Dan Petrescu, și că l-ați sprijinit în demersurile sale și în memoriile scrise și în atitudinea pe care a luat-o față de anumite stări de lucruri din țară. Mă bucur să vă știu alături de el. Nu vă cunosc decît din scrisorile lui. Aș vrea să vă prezentați dvs. — dacă se poate și dacă aveți ceva să ne spuneți nouă și ascultătorilor noștri.*

— *Am înțeles întrebarea dvs. — se aude foarte prost... Ce pot să vă spun este că, dacă sînt alături de el, este pentru clarificarea logică necesară în chestiunea discutată. Este vorba de manipularea așa numitei sinecdoci totalitare, sau a părții care se substituie întregului. Nu ? Nu poporul în unanimitate l-a ales. Ci membrii de partid. Mi se pare o distincție logică și de aceea, pentru ca această distincție să triumfe, am fost alături de el. Un al doilea motiv ar fi prietenia care mă leagă de o parte din semnatari.*

Nefiind un opozant, nici un dizident, eu rămîn, conform tradiției familie mele, un apolitic. Dar un apolitic activ.

— *Cu ce vă îndeletniciți dvs. — dacă-mi permiteți să vă întreb?*

— Poftim? Nu vă aud așa de bine...

— *Cu ce vă ocupați dvs. — dacă pot să vă întreb?*

— Am fost pînă pe 15 septembrie curent lector la Facultatea de Filologie a Universității din Iași.

— *De ce „am fost”?*

— Pentru că de pe 15 septembrie sînt liber profesionist sau, un termen mai puțin plăcut, ... șomer.

— *Care este cauza pentru care dvs. ați devenit șomer de o jumătate de lună?*

— Nu o bănuieți?

— *Nu. Sau dacă o bănuiesc, aș vrea să o știu și de la dvs.*

— Faptul că am continuat să întrețin relații de prietenie cu Dan Petrescu, chiar și după ce acesta a intrat în opoziția politică.

— *Este acesta un motiv pentru ca un cadru didactic să rămînă fără post în orașul în care trăiește și a activa pînă acuma?*

— Acesta a fost motivul subteran... Sau faptul că am publicat în revista *Agora* niște eseuri filozofice și literare, fără...

— *Și acesta e un motiv să rămîneți fără slujbă?*

— Se pare că este. Nu pentru conducerea Universității, dar... Dacă am admite că Universitatea ar avea tradiționala sa autonomie. Însă se pare că există în Universitate ceea ce se numește „univer-securitatea”, care este o filială a unei instituții care în Iași are sediul pe strada Triumfului la numărul 6. Și în momentul cînd o persoană este indezirabilă respectivei instituții — eu știu, pentru un nonconformism de un anumit gen — atunci se fac presiuni asupra butoanelor de la Universitate și se pot obține efecte ca acela la care ne-am referit anterior.

— *Am impresia că aceste organe nu știu că în România este garantat dreptul la libera exprimare,*

dreptul la cuvînt, și că dvs. nu ați făcut decît să vă exprimați liber cuvîntul și opiniile. Nu cumva aceia sînt cei care încalcă legile țării, și nu dvs. ?

— Bineînțeles că în ședința de... au fost suficient de perversi. La ședința de excludere *secretă* nu au fost invitați decît membrii protocolului, adică ai „univer-securității” și profesorii care, în Universitate, se ocupă cu relațiile cu străinii, raportează activitatea străinilor în Iași, a lectorilor străini de exemplu, relațiile colegilor lor cu editurile din străinătate, cu librăriile, cu cartea în limba străină ; și excluderea a fost propusă „de la bază”, adică de cei patru din comitetul de protocol. Dacă vreți îi și numesc...

— *Vă rog.*

— S-au întrunit... E vorba de doamna, sau dacă vreți tovarășa Valentina Agrigoroaiei, tovarășa Petruța Spănu, tovarășa Anca Sîrbu și tovarășa Maria Pavel, al cărei soț, cu vechime în domeniul respectiv, a fost răsplătit cu o misiune în străinătate : director al Bibliotecii Române de la Paris. Și aceștia s-au întrunit la o ședință, la care venise și decanul facultății – manipulat, pregătit, ca să obțină cu orice preț excluderea. Și sigur că au invocat... nu știu, orice vreți : indisciplină, imoralitate... Au găsit un limbaj potrivit, evitînd să discute... eu știu, libera expresie, sau libertatea gândirii, sau...

— ... *libera circulație măcar a gândurilor, dacă nu și a oamenilor. Domnule Luca Pițu, puteți să îmi spuneți, pe scurt, ce înseamnă să nu-ți mai fie frică în comunism, și în comunismul ceaușist în mod special ?*

— Da, este un risc pe care foarte puțini l-au asumat, și un risc pentru care nu toți sînt pregătiți. Și, știu eu ? omul pe care-l stimez, din acest punct de vedere, cel mai mult este Dan Petrescu – pentru că, eu știu ? are și pregătirea fizică, morală, intelectuală ca să-și asume această ne-frică.

— *Mai e un om pe care trebuie să-l stimați, alături de Dan Petrescu, la Iași, în clipa de față, și acela se numește Luca Pițu. Chiar dvs. Iată, dvs. vorbiți la Europa Liberă și dovediți că nu vă este*

frică. Vă mulțumesc pentru participarea dvs. la emisiunea noastră, și dacă mai aveți aliceva să spuneți, ceea ce eu nu v-am întrebat, v-aș ruga să o faceți în încheiere.

— Sper să am ocazia să o fac mai târziu, mai ales că în momentul de față eu încă mai sper ; chiar și după memoriul adresat rectoratului, pe 14 septembrie, la care am primit un răspuns negativ, chiar și după acest memoriu prin care ceream cu fermitate reintegrarea pe postul pe care l-am avut anterior ; deci eu continui să aștept un răspuns de la Universitate. Eu știu ? oamenii de bine care mai sînt acolo să încerce să apere autonomia, tradiționala autonomie a prestigioasei Universității ieșene. Deci eu sper.

— *Mulțumesc, domnule Luca Pițu, și cu o urare care de acum vă este familiară : „să auzim numai de bine !”.*

— La revedere, domnule Nicolae Constantin Munteanu.

— *Mulțumesc, la revedere, numai bine.*

(„Dialog”, Dietzenbach, 105-106, p. 31-33)

Tablă de materii

PREFATĂ	7
1987	13
1988	17
1989	38
1990 – Jurnal vorbit	125
ANEXE	151

În colecția PLURAL
au apărut

1. Adrian Marino – *Pentru Europa. Integrarea României. Aspecte ideologice și culturale*
2. Lev Șestov – *Noaptea din grădina Ghetsimani*
3. Matei Călinescu – *Viața și opiniile lui Zacharias Lichter*
4. Barbey d'Aurevilly – *Dandysmul*
5. Henri Bergson – *Gîndirea și mișcarea*
6. Liviu Antonesei – *Jurnal din anii ciumei*

PLURAL M

1. Emile Durkheim – *Formele elementare ale vieții religioase*

În pregătire:

Carlo Ginzburg – *Poveste nocturnă*
Marcel Mauss, Henri Hubert – *Teoria generală a magiei*
Virgil Nemoianu – *Micro-Armonia*
Arnold von Gennep – *Rituri de trecere*
Adrian Marino – *Politică și cultură*

Bun de tipar : noiembrie 1995 Apărut : 1995
Editura Polirom, B-dul Copou nr.3, • P.O. Box 266,
6600 Iași • Tel. & Fax (032) 214100 ; (032) 214111

Tiparul executat la Polirom S.A. • 6600
Iași, Calea Chișinăului nr.32 • Tel. & Fax
(032) 230323 ; (032) 230485

Valoarea timbrului literar se virează la ASPRO,
cont nr. 45.108.012.108 deschis la BCR,
filiala sector 1, București